

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Andra Kammaren. N:o 35.

Lördagen den 25 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens skrifvelse, n:o 37, till Konungen, angående åtgärder för beredande af lämplig uppfostran åt minderåriga förbrytare samt vanartade och i sedligt afseende försummade barn; och dels till delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen,

n:o 2, slutmeningen,

n:o 3, ang. val af justitieombudsman och suppleant för honom,

n:o 4, ang. nedsättning af stämpelafgiften för spelkort,

n:o 5, ang. ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret,

n:o 6, ang. ansvarsfrihet beträffande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret lemnadt uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus,

n:o 7, ang. beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende.

n:o 8, ang. ändring af gällande bestämmelser rörande förrändet af Hjelmare kanal- och slussverks reparationsfond,

n:o 9, ang. ändring i kongl. förordningen ang. stämpelafgiften den 9 augusti 1894, samt

n:o 10, ang. ändring i 5 § af underrättelserna om hvad vid tulltaxans tillämpning iakttagas bör.

§ 2.

Till kammarens afgörande förelåg till en början lagutskottets utlåtande n:o 59, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.

I särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner hade föreslagits:

Om ändrade bestämmelser ang. förlust af medborgerligt förtroende.

Om ändrade
bestämmelser
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.

(Forts.)

Af herr *Åkerblom*, motion n:o 84, »en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag till sådan ändring i strafflagens bestämmelser om förlust af medborgerligt förtroende, att genom nämnda bestämmelser må lemnas åt domstolen att afgöra, huruvida dylikt strafftillägg vid förbrytelser af vissa slag och särskildt då någon för *första* gången ådömes straff, hvarmed nu sådant tillägg är förbundet, må ådömas förbrytaren eller icke,» och af herr *Bergström*, motion 128, »att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att regeringen ville taga i öfvervägande, dels i hvad mån de af lagen stadgade fall, i hvilka förlust af medborgerligt förtroende skall eller kan ådömas, kunna inskränkas, dels i hvad mån hithörande stadganden böra ersättas genom stadganden, att den, som gjort sig skyldig till visst brott, icke må vidare eller under viss tid nyttjas i allmänna värf eller godkännas såsom vittne, samt derefter till Riksdagen göra den framställning, hvar-till utredningen gifver anledning.»

Utskottet hemställde:

- 1:o) att herr *Åkerbloms* motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;
- 2:o) att herr *Bergströms* föreliggande motion icke heller måtte vinna Riksdagens bifall.

Häremot hade reservation anmäls af herrar *von Krusenstjerna* och *Rudebeck*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, i hvad mån, särskildt hvad angår tjufnadsbrotten, användandet af straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende må kunna ytterligare begränsas, samt derefter till Riksdagen göra den framställning, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *von Krusenstjerna*: Såsom kammaren behagade finna, hafva jag och en annan ledamot af lagutskottet reserverat oss emot utskottets åtgärd att afstyrka båda motionerna, och vi hafva tillstyrkt en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t.

Enligt min uppfattning är det statens pligt och statens intresse att icke på något sätt vara släpphänt i sin strid mot brottet, och jag är därför icke med om det slags filantropi, som sträfvar efter att göra strafflagen så mild som möjligt, men å andra sidan är det också statens pligt och statens intresse, att den brottslige, när han väl genom straffets undergående har försonat sig med samhället, må så snart som möjligt återgå till en bättre vandel. Derför bör efter min uppfattning straffet, hvars hufvudändamål ju är den brottsliges förbättring, icke vara så beskaffadt, att det gör en återgång till en bättre vandel svår eller omöjlig. Men detta synes mig i de flesta fall vara händelsen med

detta straff, förlust af medborgerligt förtroende. Jag säger *straff*, ehuru det kallas straffpåföljd, ty i många fall är denna straffpåföljd ett strängare straff än det kortare frihetsstraff, som den dömda får undergå för sjelfva brottet. Af denna min åsigt följer, att jag helst skulle ansluta mig till den åsigt, som med stor talent förfäktades inom högsta domstolen af en dess ledamot, när förslaget till 1890 års strafflagsändringar der behandlades. Jag skulle, med anslutning till hans åsigt, helst hafva sett, att hela denna förlust af medborgerligt förtroende försvunne ur vår strafflag och ersattes för vissa gröfre brott af neslig beskaffenhet med ett stadgande, att den, som funnits skyldig till dylikt brott, skulle beröfvas rättigheten att vinna anställning i statens tjenst och möjligheten att erhålla politiska och kommunala förtroendeuppdrag, äfvensom i vissa fall att vara vittnesbar.

Den utgång, som detta, enligt hvad mig synes, ytterst önskvärda förslag fick, när frågan förra gången var före vid 1890 års riksdag, visar emellertid, att tiden för en sådan reform ännu icke torde vara mogen. Detta hafva äfven motionärerna insett, och därför, anslutande mig till dem, har jag trott, att man nu bör stanna vid att göra en begränsning af denna straffpåföljd, vare sig på det sätt, att man, fortgående på den väg, som beträddes 1890, minskar de fall, i hvilka förlust af medborgerligt förtroende ådömes, eller också på det sätt, som ju tillämpas inom den tyska strafflagstiftningen och som här förordats af den ena motionären, herr Åkerblom, att domstolen tillerkännes rätt att i det konkreta fallet bestämma, om förlust af medborgerligt förtroende bör ådömas eller icke.

Att vi i vår reservation särskildt framhållit tjufnadsbrotten, har sin grund deri, att, såsom kammaren behagade erinra sig, 1890 års lagutskott föreslog en lydelse af 20 kap. 14 § strafflagen, enligt hvilken förlust af medborgerligt förtroende icke skulle ådömas annat än vid de gröfre tjufnadsbrotten och iteration äfvensom vid första resan stöld, då straffarbete i mer än sex månader var ådömdt. Detta lagutskottets förslag bifölls af Första Kammaren och afslogs visserligen af denna kammare, men, såvidt af diskussionen kan dömas, var det hufvudsakligen på den grund, att kammaren förut hade bifallit den af Kongl. Maj:t och lagutskottet föreslagna lydelsen af 2 kap. 19 § strafflagen, som innehåller det generella lagbudet om förlust af medborgerligt förtroende. Då ansågs den ifrågasatta förändringen i 20 kap. 14 § icke stå i öfverensstämmelse med det förut fattade beslutet, och därför föranledde detta ändringsförslag icke till någon påföljd.

Då, efter hvad jag erfarit af fängvårdsstyrelsens chef, han under den tid, som derefter förflutit, haft tillfälle att samla ännu rikligare exempel på de verkligt olyckliga följderna i många fall af denna straffpåföljds tillämpning, synes det mig, att vi gå i rätt riktning, om vi söka taga bort denna black kring foten på den brottslige, som han skall släpa med sig, sedan han en gång utstått sitt straff.

Om ändrade bestämmelser ang. förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Om ändrade
bestämmelser
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.
(Forts.)

Derför tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan i första och andra punkterna, i stället antaga den af mig och herr Rudebeck framlagda reservationen, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande i hvad mån, särskildt hvad angår tjufnadsbrott, användandet af straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende må kunna ytterligare begränsas, samt derefter till Riksdagen göra den framställning, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Jag ber att slutligen få meddela, att, enligt hvad jag erfarit, denna reservation i dag sent på middagen antagits af medkammaren.

Häruti instämde herrar *Hammar skjöld, Larsson* i Berga, *Höjer, Hedin, Hammarlund, Wavrinsky, Gustaf Ericsson* från Stockholm, *Aulin, Falk, Grundell, Odqvist, Carlsson, Anderson* i Hasselbol, *Göthberg, Broström, Svensson* från Karlskrona och *Persson* i Tällberg.

Herr Åkerblom yttrade: Herr talman! Det har alltid legat denna kammare, hvars förhandlingar Ni leder, varmt om hjertat att medverka till lagstiftningsåtgärder för humanitära ändamål. Vi hade ett eklatant bevis derpå i förliden vecka. Det gälde då att skydda mot frestelse och förledelse vår ungdom eller kanske egentligen vår hufvudstads ungdom. Den motion, som jag har här framlagt, afser också på sätt och vis ett skydd, men den afser hufvudsakligen att upprätta förbrytare, som kunna upprättas. Lagstiftningen skall åtminstone icke, såvidt jag kan förstå, hindra en sådan upprättelse.

Jag har sökt sätta mig in i de skäl, som lagutskottet åberopat mot hvarje äfven den minsta ändring i fråga om straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende, men jag måste bekänna, att jag icke kan uppskatta dessa skäl såsom afgörande. Jag kan icke finna, att utskottet åberopat någon giltig grund, hvarför domstolen icke skulle, med undantag för vissa brott och återfall i brott, kunna få undgå att pålägga denna straffpåföljd. Lagutskottet åberopar väl ett uttalande af 1887 års nya lagberedning, att syftet med denna påföljd icke skulle vara att tillfoga brottslingen något nytt lidande. Men det är ju här alls icke fråga om syftet; den faktiska påföljden blir dock, att han tillfogas nytt lidande. Denna påföljd blir ungefär densamma som — jag har hört det yttrandet i dag också i Första Kammaren — man i förna tider betecknade såsom årens förlust, vanära, brännmärkning.

Vidare anmärker utskottet, att »svårligen kan lagstiftaren helt och hållet uppgifva grundsatsen att utesluta vissa gröfre brottslingar från viss offentlig verksamhet». Något sådant har emellertid hvarken jag eller min medmotionär begärt i våra motioner, och reservanterna hafva icke heller framställt någon sådan fordran.

Lagutskottet säger vidare, att de fall, då ett brott *skall* be-
läggas med straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende,
endast förekomma vid synnerligen grofva brott. Ja, men såvidt
jag vet, inträder denna påföljd alltid vid inbrottsstöld, när värdet
af det stulna går öfver 15 kronor; och huruvida inbrott med stöld
af gods öfver 15 kronors värde alltid kan betecknas såsom ett
synnerligen groft brott, derom har generaldirektören för fäng-
värden vid riksdagen 1890 lemnat värdefulla upplysningar, och i
dag i Första Kammaren hafva ytterligare sådana upplysningar
blifvit lemnade. Jag skulle vilja meddela en del sådana äfven i
denna kammare, men då jag är rädd, att diskussionen derigenom
skulle dragas ut långt på tiden, så vill jag underlåta det.

*Om ändrade
bestämmelser
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.*

(Forts.)

Det är emellertid af dessa enkla påminnelser, som förekommo
vid 1890 års riksdag och i dag i Första Kammaren, tydligt nog,
att denna straffpåföljd måste adömas under i hög grad upprörande
omständigheter, fastän, om det stulnas värde händelsevis under-
stiger 15 kronor, numera kan följa endast fängelsestraff. Och de
senaste lagförändringarna hafva, efter allt att döma, endast varit
en alltför svag förbättring.

Då jag därför vädjar till kammaren i den mening, att här
måste följa ytterligare förändring i dessa straffbestämmelser och
bestämmelser om påföljd af straff, så är det ju visserligen icke
i fråga om någon sådan reform, för hvilken våra valmän i eget
intresse sedan kunna gifva oss sitt erkännande. Det är ju icke
heller fråga om något medgifvande åt någon viss meningsgrupp
eller någon viss klass. Nej, det är blott i rent humanitetsintresse,
jag talar, och ett sådant, som hvarje parti kan lifligt omfatta,
för såvidt detsamma har några ideella sträfvarnden. Det är ju
fråga om olyckliga brottslingar, som redan straffats och som möj-
ligen kunna återvinnas åt samhället, ehuru de begått brott, som
enligt ännu gällande lag åtföljes af förlust af medborgerligt för-
troende, hvarigenom de ju kastats ut från samhället, brännmärkta
och stämplade såsom rent af ovärdiga att få arbeta för sin egen
upprättelse. För en sådan vädjan har denna kammare lika öppet
öra, lika klar uppfattning, lika varm känsla som för andra vig-
tiga och betydelsefulla kulturfrågor.

Då jag icke vill vidhålla yrkandet om bifall till min motion,
men anser, att reservanternas förslag innebär en början, en in-
ledning till en här behöflig, tidsenlig förbättring, så yrkar jag
bifall till reservanternas förslag.

Herr Högstedt från Helsingborg: Jag kan icke, herr talman,
underlåta att uttala min stora förvåning öfver att ifrågavarande
punkt i vår strafflag icke undergått någon väsentlig förändring,
oaktadt frågan derom så länge stått på dagordningen. Detta är
en fråga, som man tycker, att vår tid skulle beakta och vara an-
gelägen om att föra fram i den riktning, motionärerna angifvit,
Denna fråga är ju en humanitetsfråga mer än många andra, och
vår tid är ju humanitetsfrågornas tid. Det säges visserligen i

*Om ändrade
bestämmelser
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.
(Forts.)*

utskottets utlåtande, att »dess syfte är ej att tillfoga brottslingen något lidande genom att utsätta honom för andra människors afsky och förakt, utan endast att förebygga, att den, som blifvit dömd för nesligt brott, må framdeles eller, der påföljden ådömes för viss tid, förr, än någon tid förflytit efter det han lemnat straffanstalten, inträda i sådan verksamhet inom samhället, hvars betroende åt en person ansetts böra förutsätta, att denne gjort sig förtjent af allmän tillit. Men denna bestämmelse om förlust af medborgerligt förtroende utgör verkligen ett straff för dem, som blifvit ådömda detsamma, och kännes också af dem såsom ett sådant.

Jag har snart i tjugu år tjenstgjort på en plats, der jag haft den sorgliga pligten att utfärda betyg för många personer, i hvilka betyg jag måst anteckna förlust af medborgerligt förtroende. Och hvarje gång, jag det gjort, har jag gjort det med stor smärta.

Det är verkligen så, att denna straffbestämmelse utsätter dem för människors afsky och förakt. Det är verkligen så, att denna straffbestämmelse drifver många ut ur landet dels därför, att de skämmas att förete ett bevis, deri en sådan anmärkning förefinnes, och dels därför, att det många gånger är för dem rent af omöjligt att erhålla arbete just för denna orsaks skull. När denna straffbestämmelse, förlust af medborgerligt förtroende, verkligen är för dem ett straff, så få ju dessa människor två gånger lida straff för den förbrytelse, hvartill de gjort sig skyldiga.

Då nu i Första Kammaren reservanternas yrkande antagits, så ber jag, herr talman, att få påyrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Bruzelius: Herr talman! Mine herrar! Då Första Kammaren antagit reservanternas förslag och efter de varma anföranden, som redan nu förekommit, torde saken vara temligen afgjord. Jag antager nemligen, att reservanternas förslag blir bifallet. Men det oakadt tager jag mig friheten att anföra några ord.

Denna lagbestämmelse om påföljden af förlust af medborgerligt förtroende är icke menad, såsom utskottet — tycker jag — riktigt säger, »att tillfoga brottslingen något lidande genom att utsätta honom för andra människors afsky och förakt, utan endast att förebygga, att den, som blifvit dömd för nesligt brott, må framdeles eller, der påföljden ådömes för viss tid, förr, än någon tid förflytit efter det han lemnat straffanstalten, inträda i sådan verksamhet inom samhället, hvars betroende åt en person ansetts böra förutsätta, att denne gjort sig förtjent af allmän tillit.» — Man kan väl således omöjligen från lagstiftningen helt och hållet utesluta den förutsättningen, att personer, som hafva begått gröfre brott under en viss tid utöfver frihetsstraffets, afhållas från viss offentlig verksamhet. Man kan väl icke föreställa sig, att en person, som begått ett groft brott, skulle, för att icke beröfvas sin ut-

komst, få behålla sin tjänst eller embete eller annan befattning, som han kan innehafva. Sådant kan väl icke sättas i fråga.

Om man granskar de bestämmelser i nu gällande strafflag, enligt hvilka ett brott *skall* beläggas med förlust af medborgerligt förtroende, så gifver en sådan granskning vid handen, att denna straffpåföljd förekommer endast vid synnerligen grofva brott. Som man vet, skall förlust af medborgerligt förtroende endast ådömas i de fall, då brottet är belagdt med straffarbete. Men när latituden är sådan, att den tillåter ådömandet af jemväl fängelsestraff, så ligger det ju i domstolens skön redan nu att tillämpa det mildare straffet, nemligen fängelsestraff, och att således icke ådöma förlust af medborgerligt förtroende. Men att helt och hållet gifva präfningsrätten åt domaren fri att, om straffarbete ådömes, äfven afgöra, om den brottslige skall förlora medborgerligt förtroende på viss tid eller ej, det tror jag icke öfverensstämmer med de grundsatser, på hvilka lagstiftningen hvilat. Hvad särskildt tjufnadsbrotten beträffar, eger domstolen redan nu, i händelse tjufnadsbrott första gången är begånget på grund af nöd under vissa mycket förmildrande omständigheter, rätt att döma till fängelse och således ej stämpla den brottslige med märket »förlust af medborgerligt förtroende». Men i allmänhet äro tjufnadsbrotten, enligt min tanke, af den beskaffenhet, att det är mycket dåliga motiv, som drifva dertill. Den är i regeln en dålig karakter, som stjälar från sin medmänniska. Men om känslorna skola tala äfven i detta fall, gälla ju icke några skäl.

Jag har velat som min mening framhålla och yrka, att utskottets förslag bör antagas.

Herr Redelius: Äfven jag ansluter mig till utskottets förslag och hemställer om bifall till detsamma på af utskottet och den siste talaren anförda skäl. Jag vill blott för min personliga del säga, att jag ej har något förtroende till tjufvar, och jag förmodar, att ej heller Andra Kammaren har det. Jag skall, som sagdt, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: Herr talman! 1890 års Riksdag skref till Kongl. Maj:t i detta ämne och tillkännagaf, att Riksdagen hyste den åsigten, att det vore angeläget, att de hinder, som den ifrågasvarande straffpåföljden medförde för den, som drabbades af densamma, att försörja sig, i möjligaste mån skulle undanröjas, och Riksdagen tillade för sin del, att god fräjd såsom vilkor för utöfning af näring eller yrke borde kunna borttagas, om icke öfverallt, så åtminstone ur den allmänna näringslagstiftningen. I enlighet dermed gjorde Riksdagen framställning till regeringen om företagande af en undersökning i ämnet, hvilken skulle gå ut på att taga i öfvervägande, dels huruvida icke stadgandet i kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 om god fräjd såsom vilkor för idkande af handel, handverk eller annat yrke, må kunna upphävas, dels ock om och i hvad mån

Om ändrade
bestämmelser
ång. förlust af
medborgerligt
förtroende
(Forts)

Om ändrade
bestämmelser
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.

(Forts.)

enahanda vilkor, der det förekommer i andra författningar rörande näringslivet, må kunna borttagas. Jag har vid min motion fogat en bilaga, som fullständigt redogör för gången af denna utredning och dess resultat. Af denna bilaga hafva kammarens ledamöter funnit, att flertalet af de myndigheter och korporationer, till hvilka Kongl. Maj:t vänt sig i detta ämne, afstyrkt den af Riksdagen förordade utvägen; och i enlighet dermed har ock regeringen ansett, att Riksdagens framställning icke skulle föranleda till någon vidare åtgärd från regeringens sida.

Anser nu Riksdagen fortfarande, att det är en vigtig samhällsangelägenhet, att man för dessa straffade brottslingar undanrödjer hindren att försörja sig och återgå till samhället, då synes mig ock vara skäl, att Riksdagen upptager till behandling sjelfva hufvudfrågan och ser till, i hvad mån en inskränkning må kunna ske af de fall, i hvilka straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende skall ådömas. Anledningarna härtill hafva sannerligen icke minskats på senare åren. Om man ser på fångvårdsstyrelsens senaste berättelse, finner man, att antalet af brottslingar, som dömts att undergå straffarbete och förut undergått sådant, är i ständigt stigande. Siffran har år 1894 hunnit till 34,2 % af hela antalet nytillkomna straffarbetsfångar. Och ser man på procenten af återfall för dem, som gjort sig skyldiga till tjufnadsbrott, så visar sig ock ett oerhördt stigande. För 1894 är siffran på återfall 37,3 % för män, och för kvinnor — märk väl — är denna siffra rent af fasaväckande, ty den har hunnit upp till 46,8 %. Det synes mig, som om dessa siffror borde gifva kammarens ledamöter åtskilligt att tänka på. Man kan fråga: Finnes då icke skäl att å nyo upptaga denna vigtiga samhällsfråga till pröfning? Eller böra vi i likhet med lagutskottet förklara, att allting är väl bestäldt?

Jag skulle för min del ansett lämpligast, att man utredt denna fråga i dess helhet; men då Första Kammarerna fattat beslut i enlighet med reservanternas förslag, skall jag för min del också nöja mig med detsamma.

Jag skall slutligen tillåta mig att gent emot en af lagutskottets ledamöter, som yttrade, att meningen med denna straffpåföljd ej vore att tillfoga den straffade brottslingen något lidande, framhålla, att det ofta för denne är ett vida större lidande, som påföres honom genom denna straffpåföljd, än någonsin det lidande, som han får utstå genom sjelfva fängelsestraffet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Wester: Då nu motionärerna yrkat bifall till reservationen, synes det mig för närvarande endast föreligga fråga, om det är skäl att begära en skrivelse hos Kongl. Maj:t, sådan som reservanternas begärt, eller ej.

Jag har 40 år tjenstgjort som domare och kan väl därför möjligen anses ega någon erfarenhet i förevarande sak. Då vill

jag säga, att efter min uppfattning många tjufnadsbrott första gången begåtts utan att den skyldige haft så särdeles ond vilja. Det har mångfaldiga gånger visat sig vara sant, hvad ordspråket säger: »Tillfället gör tjuften». Under sådana förhållanden synes ej på tjufnadsbrotten kunna tillämpas den regeln, som är uppställd med afseende på ådömandet af förlust af medborgerligt förtroende, eller att denna straffpåföljd skall ådömas i sådana fall, der den brottslige har visat en särdeles dålig vilja eller dålig moral i allmänhet.

Jag vill nu öfvergå till en granskning af lagutskottets motivering. Lagutskottet har afstyrkt motionerna egentligen på två skäl; dock anføres äfven ett tredje skäl, om hvilket jag längre fram skall yttra några ord.

Utskottet säger, att påföljden förlust af medborgerligt förtroende ingalunda är ett straff, utan stadgats, för att den brottslige skulle under någon tid, innan han åter inträder i det allmänt medborgerliga lifvet, få tillfälle att egna någon eftertanke åt sig sjelf och såmedelst förbättra sig. Ja, det der låter ju mycket bra, och det kunde väl hafva sitt berättigande, om teorien sloge fullkomligt in med praktiken. Men nu är det så, att i allmänhet — jag kan nästan försäkra, att det är regel — vid tjufnadsbrott, åtminstone då de begås första gången, förlust af medborgerligt förtroende ej ådömes för längre tid än 1 år, såvida ej särdeles försvärande omständigheter vid brottets begående förefinnas. Sålunda, den besinningstid den brottslige får, och den tid, samhället får att pröfva, huruvida han gjort sig förtjent att komma in i det medborgerliga lifvet igen, är ett år. Jag hemställer till herrarne, om härigenom vinnes så synnerligen mycket. Men deremot är det till ganska stor skada för den brottslige, Han är genom förlusten af medborgerligt förtroende under 1 år nära nog urståndsatt att skaffa sig ett ärligt arbete. Har han ett handverk eller en näring, får han under 1 års tid ej utöfva detta näringsfång. Då han kommer ut efter kanske 2 månaders straffarbete, är han urståndsatt att sköta sig, som en vanlig människa kan; — det är nästan ett grymmare straff än sjelfva det straffarbete, han ådömts.

Vidare säger lagutskottet, att den ifrågavarande förändringen ej behöfves, därför att åt domaren i lag medgifvits så vid latitud, att den brottslige för ett mindre tjufnadsbrott eller första gången stöld kan dömas till fängelse, på hvilket straff ej följer förlust af medborgerligt förtroende. Domaren kan sålunda, enligt utskottets förmenande, genom att döma till fängelse förekomma, att den brottslige dömes till förlust af medborgerligt förtroende. Men denna utskottets åsigt är ej fullt riktig, da man ju måste följa lagen. Strafflagens 20 kap. 1 § medgifver visserligen, att för första resan stöld kan dömas till fängelse. Men endast i de fall, att *synnerligen mildrande* omständigheter förefinnas. Sålunda kan domaren med lagen i hand ej döma till fängelse för tjufnadsbrott, utan att *synnerligen mildrande* omständigheter

Om ändrade bestämmelser ang. förlust af medborgerligt förtroende.

(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.*

(Forts)

finnas. I annat fall måste dömas till straffarbete, ehuru sådana omständigheter föreligga, att domaren ej skulle vilja ådöma förlust af medborgerligt förtroende.

Jag hade i fjor sjelf ett exempel derpå. Det var en karl, som tjenade. Han fick af sin husbonde tillsägelse att fara in till staden och hemta penningar, omkring 7 å 800 kronor. Det var en annars oförvitlig man. Han hade tjanat på flera ställen, och man hade der ej märkt oärlighet hos honom. Han for in till staden, gick upp på kontoret, der penningarne skulle hemtas, och fick dem, inlagda i ett försegladt bref. Hemkommen, gick han först upp på sin drängkammare, för att derefter lemna brefvet, till husbonden. Men i stället för att göra detta, tog han på sig sina helgdagskläder och begaf sig af. Då han kommit ett stycke bort, bröt han brefvet och tog ut penningarne. Och sedan gick han till samma stad, der han hemtat penningarne, och köpte sig för 30 å 40 kronor kläder, omedelbart hvarefter han blef häktad. — Nå, då han så kom för rätta, erkände han, och på fråga, hvad hans mening varit, hade han ej annat att svara, än: »Ja, det kom så på mig; jag kan ej förklara, hvad det var, men det kom en sådan tanke för mig». Tillspord, hvad han tänkt göra, förklarade han, att han ämnat lemna landet och begifva sig till Köpenhamn för att derifrån öfverresa till Amerika. — Det är min fulla öfvertygelse, att det ej var egentligen ond vilja hos honom, utan att han föll för en ögonblicklig frestelse, innan han hann besinna sig. Och den karlen skulle jag ej hafva velat döma till förlust af medborgerligt förtroende, men jag var tvungen dertill, då det icke lät sig göra att här tillämpa fängelsestraff.

Sålunda kan man se, att det finnes omständigheter, under hvilka mycket talar för, att man icke bör tillämpa ifrågavarande straffpåföljd. Ehuru herrarne tyckas anse, att tjufnadsbrotten äro af den beskaffenhet, att derpå bör följa infami, djerfves jag motsäga detta och uttala, att många af dem icke äro på långt när så svåra som en mängd numera så moderna bedrägerier. Och såvidt jag förstår, kan staten icke taga den ringaste skada, om påföljden förlust af medborgerligt förtroende ej ådömes vid de mindre tjufnadsbrotten, äfven då det dömes till straffarbete.

Jag skulle i detta fall vilja hafva icke en ändring i reservanternas förslag, men ett påpekande, ett uttalande, att den ifrågasatta reformen synes kunna blifva särdeles gagnelig, om det, såsom fallet är, då någon dömes till straffarbete för brott, som han begått, innan han fyllt 18 år, lägges i domarens hand att afgöra, om förlust af medborgerligt förtroende skall ådömas eller icke. Jag vill, som jag nyss nämnde, bemöta ett skäl, som lagutskottet just i detta hänseende anfört. Lagutskottet, som upptagit det, emedan en af motionärerna föreslagit, att i domstolens hand skulle läggas en sådan befogenhet, säger, att en dylik bestämmelse skulle hafva mycken vada med sig, emedan en mängd unga personer förordnas till domare, och de icke skulle ega förmåga att rätt bedöma, när förlust af medborgerligt för-

troende borde ådömas eller icke, men jag hemställer till herrarne: då dessa unga personer anses ega förmåga att afgöra, om ett straff skall bestämmas till, som på sina ställen kan ifrågakomma, 5 kronors böter eller 2 års straffarbete, när dem anförtros att utmäta straff inom en sådan latitud, kunna de då icke också anses ega förmåga att afgöra, om en viss tids förlust af medborgerligt förtroende bör följa eller icke? Jag tror, att en sådan rätt för domaren skulle hafva till följd, att vid fråga om ådömande af förlust af medborgerligt förtroende skulle förfaras så mildt som möjligt. Tendensen bland våra domare är, såvidt jag känner förhållandena, nu den, att man icke bör tillämpa en sådan straffpåföljd vid andra brott än sådana, der det visat sig, att den brottslige har en genomdålig vilja och är af den beskaffenhet, att man icke gerna kan tänka på någon förbättring, eller att han skall blifva en laglydig samhällsmedlem. Skulle det bestämmas i lagen rättighet för domstolarne att i fråga om tjufnadsbrott fritt bedöma, om förlust af medborgerligt förtroende i särskildt fall skall följa eller ej, tror jag, att dermed också ett steg skulle vara taget i den riktning, kammaren nu synes vilja gå.

Om ändrade bestämmelser ang. förlust af medborgerligt förtroende.

(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Med herr Wester förenade sig herrar *Näslund, Eriksson* i Elgered och *Alsterlund*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits å de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 3.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af väckt motion angående ändring i förordningen om förlagsinteckning den 13 april 1883.

Ang. ändring i förordningen om förlagsinteckning.

I berörda, inom Andra Kammaren af herrar *M. Dahn* och *Ivar Månsson* afgifna motion, n:o 175, hade föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t framlägga till nästa Riksdag förslag till sådan ändring i lagen om förlagsinteckning och rätt till underpant i lösegendom, att äfven jordbruket derunder måtte inbegripas, men hemstälde utskottet: att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts af herrar *Folke Andersson, Bruzelius, Nilsson* i Skärhus och *Redelius*:

Ordet begärdes af

*Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.
(Forts.)*

Herr Dahn, som yttrade: Den rätt, som tillkommer fabriksidkare och en hel mängd andra här i utlåtandet och i vår motion omnämnda näringsidkare, hafva vi motionärer ansett äfven böra tillkomma landtbruket. Den tid, då man ansåg nödigt, att en sådan institution skapades till förmån för andra näringsidkare, för grufve- och fabriksindustrien, befann sig vårt jordbruk i ett helt annat skede än nu. Då fordrades det till jordbrukarens yttre lösörebo endast primitiva och billiga redskap, såsom ärgkrokar och finnharfvar. Nu deremot består det yttre lösöreboet för landtbruket, hvad maskiner beträffar, af en hel massa dyrbara artiklar, saker, som kosta så mycket, att de merendels medtaga en arrendators alla tillgångar. Inom parentes vill jag säga, att vi hafva i detta land af arrendatorer bortåt 47,000. Och dessa äro helt visst af vårt lands allra bästa jordbrukare. De ha i allmänhet icke större förlagskapital, än att de kunna sätta upp sitt dyrbara lösörebo. Sedan återstår för dem intet förlagskapital att använda sasom till inköp af gödningsämnen m. m. Detta förlagskapital måste anskaffas med tillhjälp af borgen. Nå, hvem är det då, som skall bestrida denna borgen? Jo, det är naturligtvis deras närmaste släktingar eller fränder. Och det gör, att, när till följd af dåliga konjunkturer en stupar i släkten, de andra följa efter. Hade jordbrukarne deremot samma rätt, som andra näringsidkare hafva, att få förlagsinteckning beviljad i sina inventarier, skulle dels dessa deras naturliga borgesmän, nemligen deras skyldemän, kunna få ett slags säkerhet i händelse af konkurs, dels jordbrukare, som sköta sig väl och bo i närheten af en bankinrättning, der de äro kända, också kunna der få mot förlagsinteckning de medel, som de behöfva.

Nu säger utskottet, att arrendatorers personliga förtroende i lånehänseende skulle minskas, i fall de hade en sådan säkerhet att erbjuda som förlagsinteckning. Ja, det är just meningen med denna motion, att man skulle kunna, så att säga, besvärja detta borgensväsen, som hållit på att rent af qväfva ej blott dessa, som jag nämnde, kanske Sveriges bästa jordbrukare, utan äfven många andra landtmän, och om hvilket det motionerats mera än en gång i denna kammare. Ty det är ju klart, att, om en arrendator får rätt till dylik förlagsinteckning, hvarken hans närmaste skyldemän eller andra hans borgesmän skola behöfva sitta emellan. Med afseende å de jordbrukare, som innehafva egen fastighet, påpekar utskottet, att det synes, som om för dem, när de kommit så långt, att fastigheten är intecknad till sitt värde, låneaffärerna skulle vara slutade. Men i samma andetag påpekar utskottet äfven, att deras personliga kredit skulle kunna minskas, om en sådan förlagsinteckning i lösöreboet stode till buds. Detta kan jag verkligen icke fatta. Ty det ser högst egendomligt ut att först säga, att det bör vara slut med låneaffärerna, då fastigheten blifvit intecknad till det yttersta, och sedan åberopa, att fastighetsegarnes personliga kredit skulle minskas eller försvinna, om de finge förlagsinteckning för lösören. Det synes, som om man skulle önska att fortfarande få hafva i blomstrande skick detta

borgensväsen, som vi nu hafva och genom hvilket, såsom vi veta, när konkurs inträffar, det för de oprioriterade fordringsegarne sållan blir någonting kvar.

Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.

(Forts.)

Förntom de skäl af mera allmän natur, som utskottet anfört, har också påpekats ett sätt att gå till väga, att skapa ett system, sådant som det finnes på flera andra ställen i Europa, t. ex. i Frankrike och i Danmark. Utskottet säger:

»Deremot torde lagstiftningen genom en anordning, som tillika blefve jordegaren till gagn, med bättre utsigt till framgång kunna komma en arrendator eller brukare till hjälp vid tillfällena, då han saknar medel att sjelf anskaffa all den lösa egendom, gårdsbruket kräver, nemligen genom att än ytterligare främja och trygga sådana i andra länder, der åkerbruksnäringen hunnit en högre grad af utveckling, ganska vanliga aftal, hvarigenom jordegaren till brukaren upplåter, på samma gång som sjelfva jorden, för dess häfdande nödiga kreatur, redskap och andra inventarier». Ja, huru skulle det gå till? Är det tänkbart, hvad lagutskottet här föreslår, är det tänkbart, att i vårt land, der de flesta arrendehemman, de flesta hemman, som utarrenderas, äro statens egna domäner, Riksdagen skulle vilja vara med om, att vid dessa hemmans utarrendering staten äfven skulle uppköpa kreatur och redskap och utarrendera äfven dessa först på 20 år och sedermera med optionsrätt i oändlighet? Jag tror icke, att Riksdagen skulle vilja vara med derom, och detta förslag, hvilket lagutskottet här påpekar, anser jag vara alldeles orealiserbart.

Att, såsom man har åberopat, man i vissa europeiska länder icke har denna inrättning, är ju af skäl, som jag nyss berört, alldeles naturligt. När, såsom förhållandet är i Frankrike, Belgien och Danmark, hela detta lösörebo med kreatursstock, gödsel, foder, redskap, maskiner — kort sagt allting — hör till fastigheten, så kan det ju såsom en del af fastigheten intecknas, och då blir naturligtvis fastighetsvärdet så mycket högre, och någon förlagsinteckning i lösöreboet kan då der icke ifrågakomma eller behövas.

För fabriker finnes rätt att taga förlagsinteckning, och det är ej ens föreskrifvet, hurudana de skola vara, för att sådan skall kunna erhållas. Såsom en gång grefve Eric Josias Sparre yttrade, fins det ingenting, som hindrar, att en karamellgumma kan få förlagsinteckning, fastän hennes enda inventarium utgöres af en karamellgryta, ty hon är i alla fall fabrikant i sitt fack, men en jordbrukare med ett lösörebo på många tusen kronor kan icke få sådan inteckning.

Då det är tal om den politiska rösträtten, så säger man, att det är alldeles nödvändigt att bevara inom Andra Kammaren dessa landtmän, dessa jordbrukare, vare sig arrendatorer eller sjelfegare, derför att det är ett så konservativt och redbart folk, att det i politiskt hänseende är nödvändigt, att just denna kammare blir upptagen af denna sorts folk. Men å andra sidan säger man, att dessa karamellgummor, bierbryggare, bränvinsbrännare

Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.
(Forts.)

och andra fabrikanter gerna må få förlagsinteckning å sina maskiner, hästar och redskap, men våra jordbrukare, som äro så bra folk i politiskt hänseende, — när det är fråga om att utsträcka förlagsinteckningsrätten äfven till dem, då säger man: nej, det våga vi icke; dem kunna vi icke lita på. De skulle således vara moraliskt sämre än andra näringsidkare? Ett dylikt resonnement förefaller mig verkligen underligt, men det vittnar naturligtvis endast om, att man icke har fattat, att jordbrukarne hafva vuxit ifrån det primitiva odlingssättet med pinnharven och andra dylika redskap. Jordbruket är nu en industri, så god som någon annan, och de maskiner och redskap, som det använder, ej blott de döda maskinerna, som gå till tusentals kronor, utan äfven de lefvande maskinerna i form af djur, som underhållas för att jordbruket skall kunna bedrifvas, äro af helt annan beskaffenhet nu än för 50 eller t. o. m. 30 år sedan; det är detta, som gör, att man icke kan fatta och förstå, att denna vår arrendatorsklass kan hafva pretentioner på att komma med bland dem, som för närvarande hafva rätt till förlagsinteckning.

Jag skall emellertid, herr talman, då motionen har hugnats med en reservation af fyra af utskottets ledamöter — be att få yrka bifall till vår motion.

Vidare anförde:

Herr Petersson i Brystorp: Motionären har till stöd för sin motion åberopat gamla riksdagsskrifvelser och äldre lagberedningens förslag, hvilket förslag af Riksdagen afslogs så nyligen som 1894. Icke annat jag kan finna, skulle dessa förlagsinteckningar icke göra den ringaste tjänst, utan tvärtom efter mitt förmenande åstadkomma både trakasserier och bedrägerier.

Det blef inom utskottet upplyst, att sådana förlagsinteckningar icke emottagas annat än då säkerheten är ytterligare stärkt genom underborgen. Men då så är, skulle ju ej det förhatliga borgenssystemet genom motionärernas förslag kunna borttagas, utan måste fortfarande bibehållas. Komme man nu så långt, att förlagsinteckningens användning i detta fall blefve lagstadgad, så antager jag, att det för en redbar jordbrukare skulle blifva förenadt med större svårigheter att sköta sin affär, än nu är fallet. Jag antager, att, om en jordbrukare då komme in till staden för att köpa gödningsämnen eller utsäde, det strax skulle blifva fråga om, huru han hade det stäldt med sin lösegendom. Han skulle då möjligtvis kunna säga, att han icke har den intecknad, men derpå litar nog icke köpmannen, utan fordrar gravationsbevis, och har han då intet sådant, så får han ingenting, utan måste ställa borgen, och då äro vi ju åter inne på borgenssystemet. Har han möjligtvis ett gravationsbevis att förete, kan det måhända af vederbörande anses för gammalt, så att landtbrukaren måste anskaffa nytt gravationsbevis. Hvad blir det annat än trakasserier?

Här har motionärerna högligen klandrat de lösöreköp, som nu tillätas ske. Deri instämmer äfven jag. Men dessa vidtagas

icke, förrän gäldenären kommit i så stor skuld, att han icke kan betala sina kreditorer; då tillgriper han sättet med lösöreköp, för att gynna en på de andres bekostnad. Men det är nu den lyckan med lösöreköp, att de skola kungöras från predikstolen och meddelande om dem lemnas kronofogden och häradsrätten. De komma sålunda till allmänhetens kunskap, och de öfriga fordrings-egarne kunna då begära konkurs. Framställes sådan begäran inom 30 dagar efter kungörelsens meddelande, så omintetgöres hela lösöreköpet.

*Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.
(Forts.)*

Men huru skulle det ur denna synpunkt ställa sig med förlagsinteckning? Jo, sedan en jordbrukare lånt så mycket, att han ej längre har kredit, så far han in till närmaste residentsstad, tager en förlagsinteckning, vänder sig till en skyldeman, helst en, som har litet att fordra af honom förut, och säger: gif mig ett litet lån till, så får du förlagsinteckningen! Detta sker nu alldeles enskildt, och ingen människa har reda derpå. När sedan förlagsinteckningen egt bestånd i 30 dagar, så begäres konkurs, och då tager förlagsinteckningens egare alltsammans, och de öfriga fordrings-egarne få icke ett öre. Jag hemställer, om det kan vara klokt att ordna saken på det sättet.

Herr Dahn nämnde om att en karamellgumma kan taga förlagsinteckning på sin karamellgryta. Jag anser för min del, att förlagsinteckningen der är på sin rätta plats och aldrig borde komma längre.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Månsson: Det är ganska egendomligt att höra sådana uttalanden om denna sak som de, hvilka nu sist framkommit. Det är ju icke obekant, hurusom denna kammare många gånger under tidernas lopp uttalat sig i den rigtning, som motionärernas förslag angifver. Det är väl icke heller obekant, huru för icke länge sedan — det var 1886 — då denna fråga behandlades af en komité, dess utlåtande gick i den rigtningen, som motionärerna här föreslagit. Utskottet har för sitt afstyrkande citerat ett komitéutlåtande, men det har varit ett sådant, som varit passande för utskottets åsikter. Utskottet talar deremot icke alls om hvad den senare komitén har sagt. Det synes mig dock, som om det varit riktigt, då utskottet citerat den ena komitén, att utskottet äfven redogjort för hvad som passerat i frågan litet senare, nemligen 1886. Och om man ser efter, hvad 1886 års komité har sagt, så är det ett så ampelt loford för denna åtgärd, att jag tror, att, om nämnda komités utlåtande varit refereradt i betänkanudet, kammarens ledamöter möjligen skulle hafva fått en annan uppfattning af frågan, än de nu kanhända hafva. Jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa, hvad denna komité har sagt, men det synes mig vara så kraftiga och bevisande argument, att det är förvånansvärdt, att lagutskottet icke behagat åtminstone taga in något af hvad denna komité yttrat i frågan.

Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.
(Forts.)

Jag ber äfven att få återopå, hvad Riksdagen — och i synnerhet denna kammare — gång efter annan gjort i denna sak, huru många skrivelser som aflåtits till Kongl. Majt just för att åstadkomma en sådan lagstiftning, som vi tagit oss friheten föreslå. Det har gått så långt, att det, efter hvad jag tror, aflåtits två eller tre skrivelser till Kongl. Majt, och hvarje gång har detta förslag strandat allenast på högsta domstolens invändningar mot saken.

Jag ber nu att som min åsigt få säga, att den föreslagna reformen är af långt större vikt nu än förr. De skäl, som den siste talaren återopade, kunna anföras mot all förlagsinteckning och naturligtvis i än högre grad, då det gäller förlagsinteckning, som tages af yrkesidkare och handverkare, som dock redan hafva denna rätt. Reformen är, säger jag, långt viktigare nu än förr, ty vi veta, huru ofantligt dyrbart det är att sätta upp ett lösörebo till ett jordbruk, så vidt det nemligen skall skötas rationellt och så att det bär sig. Det är icke för herrarne obekant, huru dyrbar en ladugårdsbesättning är. En kobesättning går på en egendom till ofantligt mycket högre värde nu än förr. Herrarne veta äfven, huru mycket jordbruksmaskinerna kosta, om man nemligen skall följa med sin tid. Jag tror icke, att någon kan förneka, att det är en väsentlig skilnad mellan en uppsättning förr och nu, och just därför borde man bifalla en sådan åtgärd, som här är i fråga.

Derjemte ber jag få säga, att det efter min mening ligger en annan betydelse i förslaget; det afser nemligen, sasom den förste talaren antydt, att komma ifran borgenssystemet, i den mån det är möjligt. Det är en mängd egendomar, som måste utarrenderas, först och främst de stora fideikommissegendomarna och vidare de stora kronodomänerna. Vi veta, huru ofantligt dyrbart det är för en arrendator att sätta upp lösöreboet på ett sadant ställe. När då en ung arrendator skall börja sin verksamhet, huru ofantligt bra vore det icke, om han kunde få en dylik förlagsinteckning i stället för att behöfva anlita andra med begäran om borgensförbindelser? De personer, som sålunda gått i borgen, skall han sedan sjelf i sin ordning hjälpa. Det är nära nog en skyldighet för honom att sedan i sin ordning skriva på åt dem; han kan knappast säga nej, när de begära hans namn på ett papper. Vore det icke då bättre för denne unge man att kunna bjuda en inteckning och på det sättet ordna det för sig.

Här har en talare kommit och talat om auktionister och den risk, dessa skulle få af den föreslagna förändringen, men hvad det kan hafva för betydelse för denna viktiga sak, kan jag icke förstå. Samme talare nämnde äfven något om trakasserier, men här är just en utväg öppnad att undkomma sådana. Arrendatorn ställer en förlagsinteckning för sig, och så tager man den och ingenting vidare. Då har man en sund och reel affärsriktning och undviker det skadliga borgenssystemet. Detta är för mig hufvudsaken, och den synes mig så viktig, att ensamt den borde föranleda kammaren att bifalla motionen. Och då kam-

maren förut flera gånger bifallit förslag i denna riktning, synes mig detta vara ett ytterligare skäl att nu godkänna motionärernas yrkande. Då det derjemte är allmänt känt, att det icke är någon jämförelse mellan att ställa upp ett lösörebo nu och förr, om jordbruket skall skötas praktiskt, så anhåller jag, herr talman, om bifall till motionen och afslag å utskottets betänkande.

*Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.
(Forts.)*

Herr Petersson i Brystorp: Den siste talaren klagade på utskottet, därför att det icke i betänkandet intagit 1886 års komitéförlag, men jag tror icke, att detta varit erforderligt, då Kongl. Maj:t ej velat vara med om förlagsinteckningar ännu så sent som år 1894.

Den siste talaren nämnde äfven några ord om, hvilken kostnad det är att sätta upp inventarierna på en jordbruksegendom, och i hans mening derutinnan kan jag instämma, men han har icke kunnat framvisa, hvad kraft en förlagsinteckning eger. Han har heller icke kunnat påstå, att en sådan kan få någon betydelse, i annat fall än då den är försedd med underborgen. Alla mina invändningar i detta afseende har han icke kunnat besvara, och att trakasserier komma att vållas genom en sådan anordning, kan jag icke frångå, ty det skulle komma att tillgå på det sättet, som jag skildrade. När sålunda borgen icke genom förlagsinteckning kan undvikas, så tycker jag, att det kan vara detsamma, om man går i borgen direkt eller om borgensförbindelsen tages som säkerhet för en inteckning, som den ena dagen kan vara värd 10,000 kronor och den andra kanske mycket mindre. Jag kan icke föreställa mig, att en bankinrättning skulle som säkerhet taga endast en förlagsinteckning, och då hafva vi ju borgenssystemet kvar.

Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, hvartill förlagsinteckning skall tjena, och vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Dahn: Jag skall be att få läsa upp något af den skrivelse, som Riksdagen aflät 1879.

»Rättigheten att lemna underpant i lös egendom bör vara en rättighet för alla näringsidkare eller för ingen, och medgifvande af sådan rätt utgör endast den enklaste gård af rättvisa åt de näringsidkande samhällsmedlemmar, som dermed ej nu äro hugnade. Man har mot dess medgifvande åberopat det osäkra värde, dylik underpant för långifvaren innebär, då de pantförskrifna föremålen egare och innehafvare kan när som helst afyttra dem delvis eller helt och hållet till tredje person med gällande verkan, enär underpantsrätten icke innebär sakrätt i panten. De rörelser eller yrken, vid hvilka sådan panträtt skulle komma att användas, torde dock i allmänhet vara af den beskaffenhet, att de för sitt utfölvande fordra innehafvande af åtminstone större delen af de pantförskrifna föremålen eller de ursprungligen pantförskrifna

Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.
(Forts.)

motsvarande. och det torde icke vara lagstiftarens uppgift att tillse, det den enskilde icke i särskilda händelser skulle kunna i oförstånd handla mot sin egen fördel. Deremot synes det vara lagstiftarens pligt att för det fall, att på det fria aftalets väg den näringsidkare, som det behöfver — han må för öfrigt vara bruksegare, bergverksegare, fabrikant eller jordbrukare eller hvad annat som helst — kan mot underpant i lös egendom erhålla den försträckning, han för sin ekonomiska verksamhet behöfver, bereda en laglig form för pantaftalet och derigenom, bland annat, skydda lagen för den vanhelgd, som för densamma följer af de under lagens skydd, men mot dess mening, härtill missbrukade lösöre-köpen.»

Vidare säger Riksdagen:

»I en tid med mångsidig och liflig affärsverksamhet kan personalkrediten, såsom grundad på den numera en omöjlighet vordna personliga kännedomen af dem, med hvilka man kommer i affärsberöring, ej vidare räcka till, och realkrediten måste därför anlitas i en allt större och större utsträckning, beträffande de föremål, som kunna dertill användas.»

Ja, det är mycket sant, som den siste talaren yttrade, att dylika kreditaftal i allmänhet icke stödjas uteslutande på real-säkerhet, utan äfven på personlig borgen, men i allmänhet komma de till stånd på det sättet, att det är skyldemän, närmare slägfingar till den kreditbehöfvande, som skriva på borgen, och de skulle då få en viss säkerhet genom förlagsinteckning. Dessutom finnes det nog äfven banker, som, när en arrendator bor i närheten af bankinrättningen och sköter sig väl, också skulle lemna lån mot dylik inteckning. Men i hvilket fall som helst: genom att dessa närmaste vänner och skyldemän hafva en säkerhet för hvad de gå i borgen för, utsträcket i allmänhet icke denna personliga borgen utöfver dessa personers omkrets, och det anser jag vara en mycket stor fördel med afseende på begränsningen af borgenssystemet.

Ingen i denna kammare torde heller kunna förneka, att, om näringsidkare och fabrikanter hafva denna rätt, jordbrukare och särskildt arrendatorer — ty det är egentligen dessa sistnämnde, som behöfva den — väl icke borde förmenas en sådan rätt, ty icke äro väl de moraliskt sämre än de förstnämnde. Och om förlagsinteckningen är onödig eller skadlig, hvarför upphäfver icke Riksdagen då densamma för andra näringsidkare, som nu hafva denna rättighet. Anses den vara till gagn för dem, hvarför skulle den icke då vara till gagn äfven för en arrendator, hvars lösörebo kanske uppgår till ett värde af 100,000 kronor, men som icke har något annat att borga med än sitt dyrbara lösörebo? Jag anser det vara högst orättvist att icke bifalla hvad motionärerna här föreslagit, helst som denna kammare förut uttalat sig för saken och Riksdagen äfven skrifvit till Kongl. Maj:t i samma ärende.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Eriksson i Bäck: Motionärernas mening tyckes vara, att man genom att medgifva jordbrukarne rätt till förlagsinteckning skulle kunna i väsentlig mån inskränka borgenssystemet, men att så skulle blifva fallet, betviflar jag på det högsta. Jag har en gång haft i uppdrag att ombesörja, att en förening skulle få en sådan förlagsinteckning. Jag hade då att göra mig underrättad om de villkor, som dervid uppställes. Min efterforskning gaf vid handen, att det icke är så alldeles lätt att erhålla förlagsinteckning. Det meddelades, att statskontoret icke ville lemna lån mot förlagsinteckning; så framt icke denna vore förstärkt med borgen. Liknande underrättelser fick jag äfven från flere banker och enskilda personer. Det måtte väl då icke vara så stort värde med förlagsinteckning, om, snart sagdt, ingen vill låna penningar mot sådan säkerhet.

Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.
(Forts.)

Dessutom är det nog, som herr Petersson i Brystorp också framhöll, ganska riskabelt för långgifvaren, ty värdet af en lös-egendom kan ju ganska hastigt undergå förändringar. Och å andra sidan, om jordegarna genom en förlagsinteckning skulle hindras att efter godtfinnande förfara med sin egendom — jag menar icke genom att sälja i afsigt att förminska säkerheten, utan genom att göra de ombyten, som för dem kunde vara fördelaktiga — så torde äfven de betacka sig för en sådan bestämmelse.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Folke Andersson i Helgesta: Som herrarne behagade finna af betänkandet, har jag antecknat mig som reservant, och jag skall nu be att få gifva några skäl därför.

Jag vill icke söka utreda, hvad nytta, förlagsinteckningen kan hafva för den ene eller den andre, men är den till nytta för en näringsidkare, så tror jag, att den kan vara fördelaktig äfven för en landtbrukare eller en arrendator. Jag tycker icke om undantagslagstiftning, och jag kan icke fatta, hvarför jordbrukarne skola stå i en annan ställning än andra näringsidkare eller fabrikanter. Detta har varit skälen för mig att biträda motionärernas förslag, och på dessa skäl skall jag äfven nu yrka bifall till motionen samt afslag å utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad, Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Herr Dahn begärde emellertid votering, hvilken ock företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlatande n:o 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Ang. ändring
i förordningen
om förlags-
inteckning.

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 134 ja mot 36 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 4.

Om bestämmelser
angående
värden af by-
samhällets ge-
mensamma an-
gelägenheter.
(Forts.)

I ordningen förekom dernäst lagutskottets utlåtande n:o 61, i anledning af väckt motion om bestämmelser angående värden af bysamhällets gemensamma angelägenheter.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till behandling af lagutskottet hänvisad motion, n:o 198, hemställde herr *A. Olsson* i Mårdäng,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagens pröfning inkomma med förslag till stadga angående värdandet af bysamhällets gemensamma angelägenheter. Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde

Herr *Olsson* i Mårdäng: Herr talman! Mine herrar! Såsom herrarne behagade finna, har jag tagit mig friheten att föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utfärdande af lämpligare och tidsenligare föreskrifter angående värden af bysamhällets gemensamma angelägenheter och hvad dermed står i sammanhang.

Förutom de i motionen återgifna skälen har jag för min del ett annat skäl, som talar för att just nu göra framställning i frågan. Såsom bekant, har Riksdagen begärt att få utarbetad en lag angående byggande och underhåll af by- och utfartsvägar, och, enligt min tanke, måste i sammanhang med utfärdandet af denna lag meddelas föreskrift angående någon eller några, hvilka skola handlägga de ärenden, som angå dessa vägar. Då har det syntts mig icke olämpligt, att fråga om äfven andra gemensamma angelägenheter komme på tal och att för deras förvaltning tidsenligare och lämpligare föreskrifter utfärdades. Men, som kammaren behagar finna, har lagutskottet efter en motivering, bestående af hela fyra rader, hemställt om afslag å min motion. Då likväl lagutskottet hänvisat till hvad 1886 års Riksdags lagutskott yttrade och de skäl, hvarpå Riksdagen då afslog en dylik motion, tillåter jag mig att citera några ord ur 1886 års lagutskotts betänkande.

Efter att hafva lemnat en redogörelse för en process, uppkommen inom ett stort bysamhälle, säger utskottet: »Domstolarne hafva således samstämmigt förklarat den åberopade byordningen — det finnes verkligen en sådan, hvilken antogs år 1857 — »gällande, och finner utskottet deri ett synnerligt kraftigt stöd för

sin åsigt att samtliga byordningar, som blifvit i behörig ordning antagna, fortfarande kunna och böra tillämpas, såvida de ej stå i strid med gällande lag eller författning.» Deraf följer således, att, då det finnes en byordning, den bör gälla, och detta har jag för min del icke bestridt, men om dessa byordningar råka i strid med gällande lag eller författning, då böra de icke längre gälla.

Lagutskottet, det vill säga 1886 års lagutskott, tillägger vidare: »Men äfven på sådana orter, der byordningar icke finnas antagna, torde det icke vara omöjligt att med stöd af gällande lagbestämmelser finna en form för handhafvandet af sådana angelägenheter, som äro för by eller dylik mindre samfällighet gemensamma.» Utskottet anser således, att 60:e § uti förordningen om kommunalstyrelse på landet erbjuder en synnerligen lämplig utgångspunkt i det hänseendet.

Jag skall nu be att få citera några rader ur denna 60:e §: »Der i lag eller allmän författning stadgadt är, att kommunalutskyld endast från vissa af de i § 57 omnämnda beskattningsföremål skall utgå, eller att för deltagande i sådan utskyld andra grunder skola följas, eller att vissa från skattskyldighet till kommunen eljest befriade medlemmar skola till fyllande af särskilda behof bidraga, gäller till efferrättelse hvad sålunda förordnad är.» Men der måste likväl utskottet göra ett medgifvande, som enligt mitt förmenande alldeles förringar värdet af denna citerade paragrafs betydelse. »Detta är visserligen» — säger utskottet — »närmast tillämpligt å de ärenden, som omedelbart föranleda utgifter, men med något tillmötesgående från vederbörande kommunalordförandes sida torde det icke möta hinder att få äfven andra ärenden handlagda å särskild stämma, i hvilken endast de personer, som tillhöra det mindre samhälle, för hvilket ärendet har betydelse, deltaga och dervid utöfva rösträtt efter de för rösträtt å kommunalstämma stadgade grunder.»

Det är således två skäl, som föranledde 1886 års lagutskott att afstyrka en liknande motion, det ena, att det kan finnas byordningar, som äro lagligen fastställda, och det andra, att det finnes andra lagbestämmelser, som erbjuda en synnerligen lämplig utgångspunkt för att få föreskrifter rörande detta ärende, och aberopas dervid särskildt 60:e § i kommunalförordningen.

Jag tager mig dock friheten att papeka hvad jag i min motion föreslagit, hvilket återfinnes uti tredje stycket på andra sidan af utskottsbetänkandet angående de angelägenheter, för hvilka jag önskar få föreskrifter meddelade, nemligen om bystämma och laga kallelse dertill och så vidare. Om grunderna för beslutanderätt och uppbörd samt om tillsättande af förtroendemän etc. kunde nog denna kommunalförordning gälla, men rörande en del af de gemensamma ärendena finnes uti 60:e § icke någon tillymmelse till föreskrift.

Lagutskottet har vidare tagit fasta på ett medgifvande, som jag gjort i min motion, men det var ju naturligt, att jag måste medgifva, att man på senare aren sökt göra sig af med dessa

Om bestämmelser angående värden af bysamhällets gemensamma angelägenheter.

(Forts.)

Om bestämmelser angående värden af bysamhällets gemensamma angelägenheter.

gemensamma angelägenheter. Jag vidhåller likväl hvad som finnes i motionen uppgifvet, nemligen att det finnes en hel mängd byar, der man icke kan göra sig af med gemensamma angelägenheter.

(Forts.)

Jag skall äfven tillåta mig att erinra derom, att 1886 års lagutskott icke endast godkände den dåvarande motionärens motivering med afseende på de ärenden, som finnas, utan samma lagutskott sade, att äfven andra ärenden kunde läggas dertill. Om nu 1896 års lagutskott vill åberopa det ena, det förut nämnda skälet, så hoppas jag, att det åberopar äfven det andra, och i så fall är hvad lagutskottet stödt på mitt medgifvande icke af synnerligen stor betydelse.

Emellertid ber jag att få tillägga, att jag under flera år tänkt framlägga ett förslag i denna riktning och äfven derom samtalat med atskilliga ledamöter af denna kammare från skilda delar af landet, hvaraf jag funnit, att det är icke endast i den ort, jag tillhör, som olägenheter af detta missförhållande uppstått, utan att det finnes äfven andra orter, der man för derstädes rådande gemensamheter saknar den nödiga ledningen för deras vård och handhafvande.

Jag skall icke vidare inlåta mig på hvilka dessa gemensamheter kunna vara, då ju icke lagutskottet yttrat något emot hvad jag i motionen anför.

Ehuru det numera naturligen är af alldeles ingen betydelse att framställa något yrkande, tror jag dock, att det icke heller kan skada, och jag hoppas för öfrigt, att det skall höjas flera röster för eller emot mitt förslag.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Petersson i Brystorp: Herr grefve och talman! Oneligen har motionären rätt i mycket, ty, enligt hvad jag har mig bekant, förekommer det i vissa byar, att angelägenheter äro så sammankopplade, att tvistigheter deraf uppstå. Men då så olika förhållanden äro rådande på olika orter inom landet, tror jag, att det skall blifva ganska svårt att få till stånd en gemensam lagstiftning, som lämpar sig för alla delar af landet.

Jag häller före, att det lämpligaste sättet är, att bysamhällena sjelfva söka åstadkomma några föreningar och hänskjuta stadgar för desamma till Kongl. Maj:ts befallningshafvande för erhållande af fastställelse å dessa. Jag tror mig veta, att så tillgår vid häradsallmänningarna, och jag har icke hört annat, än att ett sådant tillvägagående varit till full belåtenhet.

På grund häraf yrkar jag, herr talman, bifall till lagutskottets förslag.

Herr Petersson i Runtorp: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag får säga, att lagutskottet har tillstyrkt så många skrivelser till Kongl. Maj:t, som icke varit viktigare än denna,

att jag, i likhet med motionären, vill yrka bifall till motionen och afslag å lagutskottets förslag.

Det förhåller sig verkligen som motionären säger, att det finnes stora byalag, der i många särskilda fall det hade varit bra att hafva några regler; ty det går icke så lätt att komma öfverens med grannarne, som man föreställer sig. Jag tror, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få en stomme till en sådan lag, som här är i fråga, skulle vara nyttig och förträfflig på många ställen i riket, och jag skall därför, i likhet med motionären, yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Om bestämmelser angående värden af bysamhällets gemensamma anläggningar.

(Forts.)

Herr Ollas A. Ericsson: I motsats till den siste ärade talaren vill jag för min del yrka bifall till lagutskottets ifrågasvarande förslag. Jag erkänner likvisst i likhet med honom, att det finnes bysamhällen, som hafva mycket gemensamt, så att ett lagstadgande för dessa samhällen är af behöfvat påkalladt. Men redan med nu gällande och af utskottet omnämnda kongl. resolution af den 1 september 1741 torde man kunna åstadkomma sådana föreningar, som herr Petersson i Brystorp omnämnde, och få stadgar, som passa för hvar och en af de olika orterna. Så är förhållandet i Dalarne och särskildt i den ort, jag tillhör. Vi bilda inom byalagen föreningar och komma öfverens om en s. k. byordning, hvilket förslag föredrages på en kommunalstämma och sedermera inlemnas till häradsrätten med anhållan om att erhålla stadfästelse derå, hvilket också beviljas. Och vi hafva prejudikat uppå, att dessa föreningar och de stadgar, de antagit, äro laggilda. Jag tror således, att det förfaringssättet är det allra bästa. Ty man må lagstifta huru som helst, så är det alldeles gifvet, att vi icke kunna åstadkomma en lag, som passar för alla orter inom vårt vidsträckta land. Alltså får jag för min del yrka afslag å motionen och bifall till utskottets förslag och tror, som sagdt, att vi med den lagstiftning, vi redan hafva, kunna åstadkomma fullt tillräckliga byordningar.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman! Gent emot den siste ärade talaren skall jag taga mig friheten att påpeka, hvad jag i min motion egentligen begärt; det återfinnes på andra sidan i slutet af tredje stycket. Och jag hemställer till honom och öfriga herrar, om icke detta är något, som kan tillämpas både i norr och i söder inom landet. Jag har icke hemställt om en lag, huru de olika gemensamheterna skola förvaltas, utan endast om grunderna för det hela. Sedan förmodar jag, att det skulle gå i samma riktning som nu och att det blir att bygga på denna stomme, såsom en ärad talare nämnde, för att få något bättre, än hvad nu är förhållandet. Och att använda så olika former med afseende å lagstiftningen för smärre gent emot större samhällen, att man skall bilda föreningar och anlita Konungens befallningshafvande och häradsrätten, det är något, som jag för min del icke anser lämpligt i vår tid.

Om bestämmelser angående värden af bysamhällets gemensamma angelägenheter.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

(Forts.)

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets uttalande. Det fans visserligen sympatier för motionen inom lagutskottet, men icke så mycket, att det kunde föranleda ett tillstyrkande. Det är ju alldeles uppenbart, att det finnes så många olika förhållanden på olika orter, att det är rent omöjligt att framtvinga en lag, som skulle kunna vara till fyllest och tillfredsställa hvar och en.

Med afseende på de ordningsregler, som kunna uppställas i bysamhällen, så finnas de redan å många orter; och det kan vara ganska enkelt, att vederbörande få fastställelse på dessa regler af Konungens befallningshafvande, och sedan äro de lag dem emellan. Med afseende på att gå till häradsrätt undrar jag, om det kan vara af någon varaktig nytta. I så fall vill jag hellre gifva motionären det rådet att vända sig till Konungens befallningshafvande; och jag tror, att bysamhällena då kunna få en lag, som kan tillämpas och lända dem till efterrättelse.

Med anledning af hvad jag nu yttrat skall jag tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Rör. ändringar i förordningen om försäljning af vin och maltdrycker.

Föredrogs vidare Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18, i anledning af motioner rörande vissa ändringar i kongl. förordningen om försäljning af vin och maltdrycker den 24 oktober 1885.

Till utskottets behandling hade blifvit hänvisad en motion, n:o 134, af herr *O. G. Erikson* i Öfra Odensvi, hvaruti motionären föreslagit:

»att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring af § 1, § 7, § 9 och § 22 i åberopade Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker samt af § 8 och § 28 i åberopade Kongl. Maj:ts nådiga stadga den 31 maj 1878 angående skjutsväsendet, så att det i hvarje fall må vara beroende på vederbörande kommunala myndigheters medgifvande, om och i hvilken utsträckning ölkrogar få inrättas eller fortgå inom kommunen.»

Härjemte hade i den jemväl till utskottet öfverlemnade motionen n:o 213 af herr *M. Alsterlund* m. fl., utom andra framställningar, hvilka af utskottet blifvit behandlade i dess afgifna

utlåtande n:o 13, äfven yrkats, dock utan särskild motivering i denna del,

»att ingen ölhandel å landet må kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall».

*Rör. ändringar
i förordningen
om försäljning
af vin och
maltdrycker.*

(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid:

»att såväl herr O. G. Eriksons motion som den del af motionen n:o 213, hvilken afser, att ingen ölhandel å landet må kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Erikson i Odensvi: Som man finner af det föreliggande betänkandet, har utskottet af såväl formella som praktiska skäl afstyrkt bifall till min motion; och då jag icke kan annat än gifva utskottet rätt i hvad beträffar dess formella skäl, skall jag icke tillåta mig att framställa något yrkande. Men jag skall ändå be att få till någon del föredraga de skäl, som föranledt mig att väcka ifrågakarande motion.

Om man betraktar den kongl. förordningen af den 30 december 1891 angående försäljning af bränvin, så skall man finna, att det är medgifvet de kommunala myndigheterna fulla vektorätt mot utminuterung och utskänkning af bränvin. Denna lagbestämmelse tror jag har varit mycket välbetänkt. Den har nemligen, åtminstone på landsbygden, föranledt, att nästan hvarenda utskänkingsrättighet har blifvit indragen. Det finnes visserligen i närvarande stund 158 bränvinskrogar på landsbygden. Men deraf äro icke mindre än 101 privilegierade gästgifverier, sådana gästgifverier, som hafva bränvinsförsäljningsrättighet. Vi se deraf, huru en undantagslag kan verka. Vi veta allesammans, att då den i vissa delar ännu gällande förordningen angående försäljning af bränvin tillkom 1855, fingo alla gästgifvare rätt att fortsätta att sälja bränvin, medan rätten dertill togs ifrån andra. Denna rätt har fortfarit ända till våra dagar, det vill säga i en 40 års tid.

Hvad specielt beträffar ett gästgifveri, som är beläget inom min valkrets, har jag mig bekant, att just i dessa dagar några nykterhetsföreningar slagit sig tillsammans för att inlösa bränvinsutskänkingsrättigheten och dervid öfverenskommit om ett pris af, som jag hört uppgifvas, 10,000 kr. Den här ifrågakarande rättigheten har varit en privilegierad sådan, hvilken fortfarit i öfver 40 års tid.

Nu synes det, som om kongl. förordningen den 24 oktober 1885 skulle grunda sig på den principen, att de kommunala myndigheterna skola ega att inlägga sitt veto mot inrättandet af ölutskänkning såväl i stad som på landsbygden, och jag tror, att, om dess bestämmelser finge gälla öfverallt i såväl det ena som

Rör. ändringar i förordningen om försäljning af vin och maltdrycker. det andra fallet, det icke skulle vara så stora skäl till klagomål öfver ölhandeln på landet, som nu är förhållandet.

Detta är dock långt ifrån regeln. Snarare vill det synas, som om det vore undantag, att förordningens grundbestämmelser i detta afseende finge reglera dessa förhållanden. Ty den veto-rätt, som i allmänhet skulle vara medgifven åt de kommunala myndigheterna, gäller icke, der det finnes jernvägsstationer. Der är jernvägsstyrelsen den lagstiftande magten och eger följaktligen att meddela sådana bestämmelser, som jernvägsstyrelsen anser vara lämpliga. Detta förhållande kan jag icke finna vara fullkomligt riktigt. Mången gång ha ock, efter hvad jag har mig bekant, förekommit oordningar, som föranledts af dessa otillfredsställande bestämmelser.

Likadant är förhållandet med gästgifverierna. Der skall den nu aberopade författningen ej heller tillämpas, utan en särskild rättighet att utskänka öl är medgifven gästgifverierna och sådana, som åtaga sig skjutsningen.

Denna rättighet begagnar man sig ock af; ja, det finnes exempel på att den ansetts så värdefull, att personer befunnits villiga åtaga sig skjutsningsskyldigheten utan någon särskild ersättning derför, bara för att komma i åtnjutande af ölutskänkningsrättigheten. Det var t. ex. händelsen i Vingåker för några år sedan. Der åtog sig sålunda en entreprenör att skjutsa utan ringaste betalning bara för rättigheten att få försälja öl.

Min motion afser just att få bort undantagsbestämmelserna ur kongl. förordningen den 24 oktober 1885, och att äfven för sådana fall, som med dem afses, de kommunala myndigheterna skola få sig medgifven veto-rätt.

Men, som sagdt, då jag icke kan annat än ge utskottet fullkomligt rätt beträffande de formella skäl, som utskottet anfört för afstyrkandet af min motion, skall jag icke göra något yrkande.

Herr Gethe: Då motionären icke framställt något yrkande, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag på de grunder, som af utskottet blifvit anförda.

Herr Johansson från Stockholm: Herr talman, mine herrar! Det är ganska naturligt, att icke jag heller skall göra något yrkande om bifall till motionen, då motionären sjelf icke gjort det. Jag har en gång förut under innevarande riksdag varit i tillfälle att försvara en motion, som af utskottet enhälligt afstyrkts, den nemligen, som afsåg brödet. Nu gäller det vinet och ölet, och det blir nog samma otur dermed.

Men jag anser, att motionären icke bör lemnas alldeles ensam, utan åtminstone erhålla hjälp från något håll. Då jag för en par tre månader sen genomläste herr Eriksons i Odensvi motion, fann jag den lika beaktansvärd som många andra nykterhetsmotioner, hvilka blifvit under innevarande riksdag väckta. Detta derför, att den berör de undantagsförhållanden, som i många fall

icke borde finnas, undantagsförhållanden, som totalt paralysera lagens föreskrifter, undantagsförhållanden, som exempelvis herr Waldenström, utskottets ärade ordförande, när det gäller nykterhetsfrågor, icke brukar vara vän af. Jag får upprigtigt säga, att om utskottet icke anser sig ha rättighet att ingripa, om det till äfventyrs gäller oegentligheter vid en jernvägskrog i Stockholm, ja då iakttager utskottet mera moderation, än när det gäller andra inom hufvudstaden varande utskänkingslokaler.

*Rör. ändringar
i förordningen
om försäljning
af vin och
maltärycker.*

(Forts.)

Jag tror emellertid, att om utskottet haft reda på huru det tillgår, skulle utskottet icke sagt absolut nej till herr Eriksons framställning. Utskottet säger: »Då det icke blifvit påvisadt eller ens anfördt, att sådana för sedligheten menliga »ölkrogar», som motionären synes afse, till följd af de anförda undantagsbestämmelserna verkligen kommit till stånd, lär väl icke den omständigheten, att sadana kunna uppstå, utgöra tillräcklig grund för ändring i nu gällande bestämmelser rörande sättet för vinnande af utskänkingsrätt i föreliggande fall. Hvad åter beträffar motionärens förstnämnda motiv, vinnes påtagligen icke det åsyftade ändamålet, att få lagen lika gällande för alla, genom den ifrågasatta lagförändringen derhän, att det i hvarje fall må vara beroende af vederbörande kommunala myndigheters medgifvande, om och i hvilken utsträckning ölkrogar få inrättas eller fortgå inom kommunen». Utom det att uttrycket »ölkrogar» icke inbegriper försäljning af vin, hvilket antagligen dock varit meningen, innebär förslaget ju endast en öfverflyttning till de särskilda kommunala myndigheterna af den Konungens befallningshafvande eller kongl. jernvägsstyrelsen nu tillkommande afgörande pröfningsrätten i hvarje särskildt fall; och att derigenom någon större likformighet vid lagens tillämpning vinnes, anser utskottet så mycket mindre antagligt, som de olika platsernas kommunala myndigheter med all säkerhet vid de ifrågavarande undantagsfallen icke blott kunna, utan äfven med all säkerhet komma att hafva ganska olika uppfattning; hvadan, enligt utskottets förmenande, hithörande bestämmelser i nu gällande författning lemna betydligt större säkerhet för en bättre öfverensstämmelse emellan de särskilda besluten vid lemmande af tillstånd för sådan undantagsförsäljning af ifrågavarande drycker.» Och vidare: »Sådana ordningsregler äro numera i juli månad år 1894 utfärdade af kongl. jernvägsstyrelsen och åtfölja detta utlatande sasom bilaga; deraf torde framgå, att numera öl- och vinutskänkingen är ordnad på ett sätt, som, så vidt utskottet har sig bekant, icke vållat några klagomål.»

Ja, i fråga om dessa klagomål far jag nämna, att jag nyligen läste uti en tidning ifrån trakten af Katrineholm, att der en formlig jernvägsölkrog finnes, men ingen bryr sig om att göra någon sak af det. I Gnesta är det på samma sätt, men dock kanske något bättre.

Utskottet har emellertid fäst så pass mycken vikt vid motionen, att det låtit sitt betänkande åtföljas af en bilaga,

Rör. ändringar i förordningen om försäljning af vin och måltärycker. nemligen ordningsregler för utövande af restaurationsrörelse vid statens jernvägar».

I andra punkten af dessa ordningsregler stadgas det, att sadana restaurationslokaler få hallas öppna en half timme före och en half timme efter personförande tags ankomst och afgang.

Alldeles riktigt, på hvarje hvardag öppnas dessa lokaler vid centralen klockan precis $1\frac{1}{2}$ 7, och det passar mycket bra in, ty klockan 7,05 kommer Malmö-snälltåget på morgonen till Stockholm, och klockan 7,30 afgår det så kallade dagsnälltåget. Men dessa tag afgå och komma på samma minut lika väl a sön- och helgdagar som hvardagar. Men på sön- och helgdagsmorgnarne öppnas restaurationslokalerna mycket tidigare; för några år sen klockan 5, nu kanske icke fullt så tidigt. Hvarför? Jo, därför att en del nattrucklare här i Stockholm, som tillbringat natten i sus och dus på andra ställen, då skola kunna komma in der. emedan ingen annan restaurationslokal här i staden vid den tiden är öppen. Å jernvägsrestaurationen, I & II klass, serveras då åt kommande och gaende splendida frukostar med öl och porter och annat mera, och mången sådan frukostgäst torde nog sedan använda söndagsförmiddagen för att bortsofva ruset.

Jag vill icke göra några reflektioner öfver, huruvida en dylik restaurationsrörelse å en statens jernvägsstation är tillbörlig eller icke, det må kammaren sjelf göra.

Vidare föreskrifva dessa ordningsregler, att vid andra tider skall lokalen vara stängd för allmänheten, men öppen för jernvägens tjenstemän; ordningsreglerna angifva ock hvilka dessa tjenstemän äro. Men detta iakttages icke. Hela dagen äro dessa lokaler vid centralen öppna för hvem som helst, som vill gå dit in och intaga sina måltider jemte öl, porter och vin.

Vidare föreskrifva ordningsreglerna, att om sön- och helgdagar få öl och vin endast serveras vid måltider åt spisande gäster. Hvarför skall uttrycket »måltider» behövas, då det serveras hela dagen; kort sagdt dörrarne stå öppna för alla.

Vidare föreskrifves det, att uti tredje klassens restaurationslokal, der mat serveras, skall det ske portionsvis. Jag har tusentals gånger varit inne i tredje klassens restaurationslokal här, men jag har aldrig sett någon portion mat serveras, ehuru jag icke precis kan försäkra, att så aldrig skett.

Men i detta lilla paket har jag en portion mat, högst så stor som ett par fem-öres-slantar. Denna portion ensam har gällt för tio personer och till tio halfbuteljer bayerskt öl. Jag har ofta vistats i tredje klassens restaurationslokal och funnit mig i den ödör, i den kvafva och rökiga luft, som der finnes, för att göra studier. Jag var ensam först, men för att jag lättare skulle bli trodd, tog jag en bekant med mig — en byggmästare ifrån Södertelje — och han grufvade sig svårigen öfver det oeffterättlighetstillstånd, som der rådde. Då vi reqvirade öl, framsattes på samma gång den här smörgasen för oss båda. Vi förtärde den icke, drucko ur vara två halfvor öl och satte oss

sedan på en bänk i närheten. Strax derefter kommo fyra andra personer och intogo de platser, vi lemnat vid bordet. Smörgåsen stod fortfarande kvar, flickan tog bort de tombuteljer, vi lemnat, och serverade fyra halfva öl åt de ifrågavarande personerna. De drucko ur sitt öl och gingo, men smörgåsen stod fortfarande kvar. Omedelbart efter dessa kommo fyra andra — ja, jag har bevis på saken, byggmästaren från Södertelje, Johan August Olsson heter han för resten, var med och såg det, så att herrarne kunna vara säkra på att jag icke talar osanning — och dessa fyra requirerade och förtärde hvar sin halfva öl, men lemnade, också de, smörgåsen orörd. Da ansåg jag min rättighet vara att behålla den som en trofé eller som ett bevis på restaurationsens matportioner.

Vidare och med allt skäl föreskrifves i dessa ordningsregler, att under gudstjenst all servering af vin och maltdrycker skall vara förbjuden. Men huru förhåller det sig härmed? Jag bor snedt emot centralstationen och har der haft tillfälle att göra iakttagelser. Hvarje söndag, snart sagdt innan det sista ljudet af sammanringningen har förklingat i Klara kyrka, komma arm i arm gardister af alla vapenslag och andra personer, och dessa strömma då in i denna tredjeklassens restaurationslokal. Der uppehålla sig stadsbud, åkardrängar, folk i någorlunda passabla kostymer och folk i trasor. Alla ha der tillfälle att under de två timmar, som gudstjensten varar, dricka så mycket öl de önska. — Jag öfverlemnar åt kammaren att bedöma lämpligheten af de här ifrågavarande undantagsbestämmelserna. — När de besökande ha druckit upp den sista slant, de mähända ha, lägger sig den ene på en bänk. den andre på en annan. Den ene sätter sig och sofver vid ett bord, den andre vid ett annat. En och annan lemnar ifrån sig hvad han druckit, innan han lemnar öllokalen.

Detta är ju ett olidligt förhållande och så mycket mera olidligt, som statens största jernvägsstation icke har någon tredje klass väntsal att bjuda på at dem, som icke tala vid något så vidunderligt, som detta är, utan resande på denna klass måste ovilkorligen under loppet af de 15 å 30 minuter, som de få vänta på ett afgående tåg, dväljas ibland allt detta byke, om jag så må säga. Detta kan ju icke vara riktigt.

Jag anser därför, att herr Erikson så till vida har haft rätt, med afseende å sin motion, att han haft anledning att väcka densamma.

Emellertid förstår jag, att herrarne häremot skola invända: men detta är ju en affär, som rör polisen. Ja väl, det må så vara. Jag har också anfört klagomal. Jag har klagat hos mera underordnade tjänstemän inom jernvägsstyrelsen, och de ha sagt: det är polisens sak. Jag har klagat hos polisen, nemligen hos konstaplar och öfverkonstaplar, och de ha svarat: det är jernvägsstyrelsens sak. Och om tredjeklasspassagerare för öfrigt klaga, huru långt nå i allmänhet deras klagomal?

Frågan är nu att fa det oeffterrättliga afhjelpt. Jag ber härvid få nämna, att jag varit i tillfälle att besöka jernvägsstatio-

*Rör. ändringar
i förordningen
om försäljning
af vin och
maltdrycker.
(Forts.)*

Rör. ändringar
i förordningen
om försäljning
af vin och
maltdrycker.

(Forts.)

nerna uti nästan alla hufvudstäder inom Europa. men jag har aldrig sett något sådant som hvad här förekommer. Det vore dock en mycket lätt sak att uti restaurations- eller väntsalarne icke släppa in någon, som icke är försedd med biljett. Så gar det till öfverallt utomlands, så gar det till i Upsala och äfven a flere stationer i landet. I Stockholm deremot få alla rusa in i väntsalarne, alla ut på perrongen. Herrarne veta mycket väl, att af de personer, som infinna sig vid jernvägsstationen, då stora tåg afga, icke en tiondedel medföljer tåget. De öfriga äro der af nyfikenhet. Kan man icke lika gerna taga afsked af hvarandra ute i vestibulen eller på planen framför stationshuset? Om blott de resande erhöle tillträde till väntsalarne, vore dermed det af mig påpekade missförhållandet i det väsentliga förebygdt.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre. Jag vill blott framhålla, att jag för min del icke anklagar öfverstyrelsen vid statens jernvägar, icke påbördar den skulden till hvad som förekommer. Jag är nemligen öfvertygad om att någon medlem af styrelsen aldrig under en söndags- eller helgdagsförmiddag, då allmän gudstjenst hållits, varit inne uti tredje klassens restaurationslokal. Jag brukar sjelf vara så pass kyrksam, att jag bevisar gudstjensten vid stora högtider, men i år afvek jag för sakens skull från den seden och tillbragte hela långfredags förmiddag i den nämnda lokalen. Det var under gudstjensten, och då förekommo nästan mera förargelseväckande uppträden, än dem jag förut bevittnat. Jag har visserligen icke hört högljudt gräl och stimm förekomma, ty vanligtvis bruka de, som der uppehålla sig, sitta eller lägga sig och sofva, då de druckit tillräckligt, d. ä. för mycket. Jag har således i detta afseende i allmänhet icke haft anledning till något klagomål.

Jag vill nu hos utskottets ledamöter anhålla, att de icke må blifva gramse på mig för min framställning. Det är ju möjligt, att det hela rätt och slätt är en polisfråga. Det må emellertid vara huru det vill med den saken. Om också icke någon åtgärd i år kan vidtagas, torde det dock vara till nytta, att min uppgift, för hvilken jag står och för hvars rigtighet jag kan anföra hundratal bevis, återfinnes i kammarens protokoll, då nykterhetsmotioner säkerligen skola framkomma äfven under de följande riksdagarne.

Herr Gethe: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af den siste talarens framställning af utskottets motivering, hvilken hemställning väl icke var så alldeles juste. Han tog upp endast det motiv, som utskottet anförde för bigående, men fäste icke något afseende vid utskottets hufvudmotiv, som utgöras deraf, att, då enligt motionärens mening man genom ett bifall till hans motion skulle få en lag, gällande lika för alla, det likväl uti två särskilda fall, efter hvad utskottet alldeles tydligt påvisat, skulle inträffa, att lagen icke blefve gällande lika för alla, utan att tvärtom i dessa fall ännu större olikheter skulle uppstå genom ett bifall till motionen än de, som för närvarande äro för handen.

Så som hvar och en, som genomläser utskottets betänkande, skall finna, är detta det hufvudsak, som utskottet haft för sin hemställan om afslag.

Hvad angår det öfriga, som af den föregående talaren anförts, är det alldeles klart, att någon särskild framställning i detta hänseende icke förelåg i motionen. Der yrkades, att alla undantagsfall, af hvad namn och beskaffenhet de än vore, som i författningen uppräknades, skulle upphävas, och det var detta, som utskottet hade att yttra sig öfver och icke öfver någon speciel olägenhet i det ena eller andra hänseendet.

*Rör. ändringar
i förordningen
om försäljning
af vin och
maltidrycker.*

(Forts.)

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman! Med anledning af den skildring af förhållandena vid Stockholms centralstation, som herr Johansson nyss lemnat, skall jag tillåta mig att omnämna äfven några förhållanden uti landsbygden, hvilka torde i någon mån tala för önskvärdenheten af ett bifall till motionen.

Jag skall då t. ex taga förhållandena inom Fellingsbro kommun. Der finnes helt nära jernvägsstationen en gästgifvaregård. hvarest ölutskänkning i stor skala florerar, och inom mindre än 2 kilometers afstånd derifrån finnes en ölförsäljning, som har lika stor, om icke större, omsättning och på grund deraf medför större skada, än hvad fallet är med utskänkningen vid gästgifvaregården. Då nu kommunalnämnden och äfven kommunalstämman — på ett af både stora och små fyrktalsegare talrikt besökt sammanträde — beslöto att borttaga ölförsäljningen vid det i närheten af gästgifvaregården belägna stället, kunde församlingen dock icke drifva sin vilja igenom. Konungens befallningshafvande resolverade, att innehafvaren af den ifrågavarande egendomen fortfarande skulle bibehållas vid rättigheten att utskänka maltidrycker. Af detta utslag — för så vidt det blef mig rätt meddeladt — syntes framgå, att utskänkningen blef ett personligt privilegium för innehafvaren af egendomen. Jag känner icke till, huruvida detta kunde vara fullt förenligt med gällande författningar — derom vill jag icke orda — men det synes mig angeläget, att det må stå en kommun fritt att befria sig från en förderfbringande ölutskänkning, hvaraf kommunen under inga förhållanden är i behof, då det ändock finnes ett gästgifveri med laglig utskänkning på så nära håll.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Erikssons motion.

Herr John Olsson: De upplysningar, som lemnats af en talare på denna bänk, äro af så märklig beskaffenhet, att de väl borde föranleda kammaren att fatta ett beslut, som bättre än ett rent afslag uttryckte kammarens mening i frågan. Jag tror emellertid icke, att det är möjligt att utan vidare bifalla motionen, men anser, att kammaren skulle kunna, såsom en opinionsyttring och för att få frågan af utskottet ytterligare utredd, återremittera betänkandet till utskottet. För att lemna utskottet tillfälle att prestera en dylik utredning, och för att kammaren tillika må kunna afgifva en opinionsyttring i frågan.

Rör. ändringar i förordningen om försäljning af vin och maldrycker. tager jag mig således friheten yrka, att kammaren måtte återremittera betänkandet till utskottet.

Herr Ohlsson från Vexjö: Då utskottets ärade ordförande låtit permittera sig och således icke är här närvarande för att försvara utskottets afstyrkande utlåtande i en ölfråga, skall äfven jag, såsom ledamot af utskottet, tillåta mig yrka bifall till utskottets hemställan. Jag har icke af hvad här blifvit anfördt funnit något vara af beskaffenhet att vederlägga de skäl för afslag, som af utskottet blifvit åberopade. Det är ju visserligen beklagligt, att missbruk — sådana som de nyss omförmälda — af beviljade försäljningsrättigheter förekomma, men dylika missbruk kunna gifvetvis likaväl förekomma, om rättigheter beviljas af en offentlig myndighet, som om den beviljas af en kommunal.

Jag skall för öfrigt tillåta mig att anföra ytterligare ett skäl, som i och för sig torde vara af den afgörande betydelse, att motionerna icke kunna bifallas. I motionerna ifrågasättes, att inga öl-krogar må få inrättas och ingen öl-handel å landet idkas utan vederbörande kommunala myndigheters tillstånd. Motionärerna förutsätta således, att i lagen redan finnes en bestämd skilnad fastslagen mellan öl och öfriga maldrycker. Då så icke är förhållandet, och då en dylik skilnad i försäljningshänseende svårigen låter sig genomföra, hemställer jag, att kammaren ville för närvarande, med afseende å motionerna, bifalla utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter det herr talmannen till proposition upptagit hvart och ett af de olika yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Efter föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 62, i anledning af väckta motioner angående ändringar i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 7.

Ang. införande af helsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärareseminarierna i riket.

Föredrogs vidare Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 19, i anledning af tvenne motioner med begäran om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående införande af helsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärareseminarierna i riket. Utskottet hade från Andra Kammaren fått mottaga tvenne motioner, som gälde helsovårdslärens ställning vid folkskolelärareseminarierna, nemligen:

1:o herr *J. Anderssons* i Lysvik motion, n:o 28, i hvilken hemstälts, »att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta vidtaga åtgärder för införande af helsovårdslära och s. k. samaritkurser såsom läroämnen vid rikets folkskoleseminarier»; Ang. införande af helsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärarseminarierna i riket.

2:o herr *C. Wallis'* motion, n:o 221, i hvilken föreslagits, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att allmän helsovårdslära med särskild hänsyn till skolhygien måtte som läroämne blifva införd vid folkskolelärare- och lärarinneseminiarierna i riket».

(Forts.)

Under punkten 1 hemstälde utskottet:

att med anledning af de föreliggande motionerna Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om vidtagande af sådana åtgärder, att undervisningen i helsovårdslära vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminiarierna i riket utsträcker, och dervid hänsyn särskildt tages till skolhygien.

I fråga härom anförde:

Herr Danielson: Jag kan icke underlåta att yttra några ord i denna fråga. Mig förefaller, att om kammaren besluter afärdandet af den ifrågasatta skrifvelsen med den motivering, utskottet föreslagit, en stor del af landsbygdens befolkning skulle sättas i svårt trångmål och kanske snart nog blifva beroende af skolläraryne med afseende å frågan, huru folkskolebyggnaderna skulle anordnas i hygieniskt afseende. Man synes nemligen här åsyfta att göra skolläraryne äfven till ett slags inspektörer i detta fall, och jag för min del åtminstone tviflar mycket på huruvida det kan vara lämpligt, att folkskolläraryne skola härutinnan utöfva någon inspektion öfver församlingarne. Jag tillhör en ort, der man gjort allt hvad man kunnat för folkskolan genom byggande af nya skolhus, men vi få icke glömma, att sådant ålägger i synnerhet små kommuner, der skatteförmågan är ringa, ytterst tunga bördor, och jag är mycket tveksam, huruvida icke den undervisning för folkskoleläraryne, som här ifrågasatts, skulle genom sina följder komma att återverka på kommunernas skatteförhållanden, och det är icke småsaker, det här är fråga om. Skulle sådana lärokurser inrättas, skulle naturligtvis skolläraryne, som genomgått desamma, då de kommo ut i bygderna, börja tillämpa de kunskaper, som de fått, och detta tror jag skulle komma att tryckande inverka på kommunernas skatteförhållanden nästan öfver allt i vårt land. Jag tycker, att när man redan nu måste vid uppförandet af nya skolhus bygga efter normalplanen och vi dessutom ha folkskoleinspektörerna, som öfvervaka hithörande förhållanden, man icke borde grundläggat ytterligare svårigheter för kommunerna. De måste redan nu upptaga lån för folkskolans behof, och öfver allt gör man nog allt hvad man kan för skolväsendet. När så

Ang. införande af hälsovårds-lära m. m. såsom läroämne vid folkskole-lärareseminarierna i riket.

(Forts.)

är, tycker jag att det ej kan vara skäl att äfven söka göra skol-läraren till ett slags inspektör, och i det fallet anser jag det vara ganska betecknande hvad utskottet yttrat derom, att lärarne skulle få till uppgift att se till, huru skolan i anseende till ventilation, belysning, uppvärmning, renhållning o. s. v. bör vara inrättad samt huru undervisningen beträffande undervisningsmateriel, undervisningsmetoder o. s. v. bör vara ordnad för att allt skall vara lämpligt i hygieniskt afseende. Jag tror nog, att allt detta kan vara nyttigt, men jag är dock tveksam, huruvida man derfor bör lägga allt för stora skattebördor på kommunerna.

Det är dessa betänkligheter jag här velat framhålla, och jag får säga, att jag skulle anse mig svika min pligt mot den ort jag tillhör, om jag icke gjorde mitt bästa för att förhindra genomdrifvandet af detta förslag. Men det är icke endast min hemort det här gäller, utan dessa svårigheter skulle nog komma att visa sig på många andra håll hela landet omkring. Derfor är jag af den mening, att Riksdagen icke bör följa utskottet i detta fall, utan låta saken utveckla sig som den hittills gjort.

Gälde deremot frågan de uti herr Anderssons i Lysvik motion föreslagna samaritkurserna, skulle jag kunna vara med om saken, ty sådana skulle utan tvifvel vara mycket välgörande. Då emellertid utskottet afstyrkt denna fråga och i stället upptagit frågan om införande af lärokurser i skolhygien vid seminarierna, kan jag icke gå med på förslaget, och jag ber derfor att få yrka afslag å utskottets hemställan i första punkten.

Herr Wallis: Jag tror, att den siste ärade talaren har helt och hållet missuppfattat syftet med min motion. Såsom vi veta, finnes redan för närvarande en hygienisk inspektion öfver folkskolorna, nemligen den som folkskoleinspektörerna äro ålagda att utöfva, och det är alldeles icke meningen, att lärarne skulle i detta afseende sättas i folkskoleinspektörernas ställe, utan meningen med min motion är den — såsom också utskottet riktigt uppfattat och återgifvit densamma — att folkskolelärarne skulle sättas i tillfälle att i hygieniskt afseende på ett tillfredsställande sätt sköta de skolor, som blifvit dem anförtrödda. Detta är ett önskningsmål, som upprepade gånger blifvit uttaladt på läkare- och läraremöten och det är ett önskningsmål, som synes i och för sig vara alldeles själfklart, ty uppenbart är, att de, som fått sig anförtrödd den omedelbara uppsigten öfver lärjungarne jemväl i hygieniskt afseende, böra ega åtminstone någon insigt i hithörande ämnen för att kunna fullgöra detta sitt uppdrag. Detta ha de hittills icke haft, ty de ha icke vid folkskolelärareseminarierna åtnjutit någon undervisning i skolhygien. Meningen med min motion är således endast den, att lärarne skulle sättas i tillfälle att på bästa möjliga sätt begagna redan existerande hygieniska anordningar inom skolorna, och det har alldeles icke varit meningen, att lärarne i nu ifrågavarande afseende skulle träda i folkskoleinspektörernas ställe. Den uppgift lärarne nu hafva i hygieniskt

afseende äro de icke vuxna och kunna icke vara det i följd af *Ang införande af hälsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärareseminarierna i riket.*
bristande sakkunskap.

Det har derföre varit meningen, att de nu skulle erhålla en dylik kunskap, och detta anser jag vara både riktigt och logiskt. Jag tror, att denna för lärare och läkare gemensamma önskan också bör af Andra Kammaren och Riksdagen behjertas.

Jag torde för tillfället icke behöfva säga något vidare, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Hammarlund: Den förste talaren förklarade, att det icke kunde vara lämpligt, att man genom bifall till utskottets förslag skulle grundlägga ytterligare svårigheter för kommunerna. Nej, det förhåller sig så, att utskottet icke alls har velat grundlägga några ytterligare svårigheter för kommunerna, utan meningen har tvärt om varit att på allt sätt söka underlätta kommunernas bördor. Jag ber att i detta afseende få hänvisa till hvad utskottet anför på sid. 7, hvarest det heter — utskottet citerar här sitt utlåtande i föl —:

»Klart är, att om skolråden märkte, att de i läraren hade en förständig och intresserad rådgifvare, hvilken kunde hjälpa dem att med samma eller mindre kostnader — obs. *mindre* kostnader — åstadkomma något väsentligen bättre än eljest blefve fallet, så skulle de nog äfven i allmänhet begagna sig häraf, och man skulle ej så ofta som hittills varit händelsen nödgas bevittna, hurusom stora skolhusbyggnader och andra anordningar komma till stånd, hvilka trots all sin dyrhet visa sig för sitt ändamål synnerligen olämpliga, och detta ej sällan blott af den orsak, att ingen sakkunnig blifvit rådfrågad».

Vid denna frågas behandling inom utskottet i föl lemnades exempel derpå, att man uppfört nytt skolhus med stora kostnader, men att detta sedan visat sig alldeles oändamålsenligt, derför att icke någon sakkunnig person blifvit rådfrågad. Om nu lärarne hade några insigter i dessa förhållanden, skulle äfven församlingarne i dylika fall få nytta häraf.

Nu är förhållandet sådant, att folkskolelärarne i fråga om hälsovårdslära icke få någon annan utbildning än den lilla kurs, som meddelas i första klassen af seminarierna, och som omfattar »människokroppens byggnad, lifsförrättningar och vård». Men om något, som är för läraren så högst viktigt och nödvändigt att veta, som de saker, hvilka meddelas i den af med. dokt. Göransson författade bilagan till herr Anderssons i Lysvik motion, derom erhåller han ingen kunskap. Han erhåller icke någon kännedom om de för helsan skadliga inflytelser, som kunna stå i sammanhang med de nödvändiga livsvilkoren (luft, ljus, vatten, föda, dryck, värme, kläder, sömn och hvila) samt huru dessa skadliga inflytelser må, såvidt möjligt är, undanröjas, icke om de välgörande inflytanden, som kroppsrörelse, renlighet, ett ordnad lefnadssätt och lämpliga förströelser hafva på helsan; icke heller om de inflytanden, som markens kring våra bostäder be-

Ang. införande af hälsovårds-lära m. m. såsom läroämne vid folkskole-lärarseminarierna i riket. (Forts.)

skaffenhet och vård, klimat och meteorologiska förhållanden hafva på helsan, lika litet som om skadligheten för helsan af bruk, och framför allt af missbruk, af njutningsmedel (sprit, tobak, kaffe etc.), eller om medel och åtgöranden mot smittosjukdomars spridning. Jag hemställer, huruvida det icke såväl för lärarne sjelfva som för barnen och församlingarne vore nyttigt, om lärarne hade någon kunskap om allt detta.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr *Wavrinsky* instämde häruti.

Herr Sjö: För mig skulle det synas besynnerligt, om denna kammare i år skulle bifalla föreliggande framställning, då kammaren förliden riksdag afslog ett alldeles likartadt förslag. Sedan dess hafva enligt mitt förmenande inga nya skäl för förslaget tillkommit, annat än det att motionären säger, att han föredragit förslaget på ett läkaremöte i Lysekil och att läkarne der tillstyrkt detsamma. Jag hemställer dock, huruvida detta just kan anses såsom något synnerligen talande skäl för motionen, ty gifvet är, att om denna skrifvelse föranleder derhän, att man skall vid seminarierna inrätta lärokurser i hygieniska ämnen för eleverna, skola vid seminarierna anställas läkare, hvilka skulle komma att förtjena penningar på saken, och under sådana omständigheter synes mig ett uttalande fran läkarne icke vara af afgörande betydelse.

För staten deremot kan det blifva dyrt nog att anställa dessa läkare vid seminarierna, och äfven för eleverna blefve kursen längre och dyrare, så att också för dem blefve det en ekonomisk uppföring.

Hvad nu denna kunskap, som skolläraren på detta sätt skulle erhålla, skulle blifva till för gagn, den saken vill jag lemna derhän. Någon nytta skulle den väl alltid föra med sig, men jag tror dock icke, att det är så säkert, att man på landsbygden i allmänhet kan uträtta just mycket mera för skolornas förbättrande i hygieniskt afseende än hvad man redan gjort. Förhållandet är nu helt annat än under den tid, då vi växte upp och gingo i skola. Då fick man sitta i små, tränga rum utan luftvexling, nu deremot har man höga skolsalar med god luftvexling, och barnen få komma ut i friska luften, såsom jag tror hvarje halftimme, medan vi deremot fingo sitta inne fyra timmar i sträck. På den tiden var det således helt annat. Jag tror, att det är bra bestäldt med de hygieniska anordningar, som vi redan hafva, och att församlingarne icke böra för detta ändamål betungas mera än hvad som redan skett.

Vidare kan jag icke inse skälet, hvarför man skulle behöfva undervisa folkskolelärareeleverna i hygieniskt afseende vid seminarierna, då elementarlärarne icke få någon sådan undervisning. Jag tycker, att man borde börja uppifrån med denna sak och först i sista rummet komma ned till folkskolelärarne.

På grund af hvad jag nu yttrat anhåller jag om afslag å utskottets hemställan.

Herr Danielson: Jag begärde ordet med anledning af herr Hammarlunds anförande. Han erkände, att man genom den föreslagna undervisningen skulle komma till det resultat, att man i skolläraren finge en sakkunnig man med afseende å hithörande förhållanden. Men det är just denna sakkunskap, som jag är rädd för, ty få kommunerna i skolläraren en man, som anses sakkunnig, så måste man också böja sig för hans sakkunskap. Herr Hammarlund är ju, såsom lärare, af denna kammare ansedd såsom sakkunnig i folkskolefrågor, och vi lyssna därför till hans anföranden i sådana frågor. Kommer nu en sådan sakkunnig man ut till en kommun på landsbygden, der man ju icke alltid har så lätt att bedöma frågorna och att vidhålla sina egna åsikter, som vi ha här i kammaren, så är det ju klart, att denne sakkunnige man kanske skulle många gånger genomdrifva sin uppfattning mot kommunens mening, och det är just detta jag befarar. Han kunde göra hvad som helst både nödigt och onödigt i fråga om skolhygien. Han kunde t. ex. finna, att ett af skolrummen behöfde större utrymme, flera fönster än som funnes, att på ett annat ställe taket behöfde höjas för att bättre luftvexling skulle kunna beredas, m. fl. sådana anordningar, som för en kommun kunde blifva ganska dyra. Jag tror därför, att det är bäst, att folkskolläraren icke erhåller den sakkunskap, som herr Wallis föreslagit att bereda honom.

Om utskottet i fjol fick reda på att ett enda skolhus var mindre lämpligt bygd, så anser jag den saken ej motivera ett sådant förslag som det förevarande. Det blefve för ofrigt icke småsaker att bekosta de förändringar i skolhusen, som denne sakkunnige man kunde finna nödvändiga. Jag ber att ännu en gång få fästa uppmärksamheten på att man icke eger rätt att bygga skolhusen huru man vill, utan att de skola byggas i öfverensstämmelse med normalplanen samt att man till hvarje obetydlig förändring måste inhemta folkskoleinspektörens medgifvande. Är icke detta kontroll nog? Jag tror, att vi, som äro från landet, böra besinna oss mer än en gång, innan vi gifva vårt samtycke till ett sådant förslag som det förevarande; och då jag för min del ej kan se någonting, som betingar ett bifall, vidhåller jag mitt yrkande om afslag.

Herr Göransson: Beträffande den nu förevarande motionen anförde utskottet i fjol rörande densamma bland annat: Klart är, att om skolråden märkte, att de i läraren hade en förständig och intresserad rådgifvare, hvilken kunde hjälpa dem att med samma eller mindre kostnad åstadkomma något väsentligen bättre än eljest blefve fallet, så skulle de nog äfven i allmänhet begagna sig häraf, och man skulle ej så ofta, som hittills varit händelsen, nödgas bevittna, hurusom stora skolhusbyggnader och andra anordningar

*Ång. införande
af hälsovårds-
lära m. m. så-
som läroämne
vid folkskole-
läraresemina-
rierna i riket.*

(Forts.)

Ang. införande af helsovårds-lära m. m. såsom läroämne vid folkskole-lärareseminarierna i riket.

(Forts.)

komma till stånd, hvilka trots all sin dyrhet visa sig för sitt ändamål synnerligen olämpliga, och detta ej sällan blott af den orsak, att ingen sakkunnig blifvid rådfrågad, och dessa uttalade åsikter säger sig utskottet vidhålla äfven i år. Jag tror likväl, att det kan vara något betänkligt att behöfva rådfråga skol-lärarne rörande skolhusbyggnaderna, och jag befarar, att skol-läraren, äfven om han finge den hygieniska utbildning, som här är föreslagen, ändå icke skulle blifva kompetent att dervidlag gifva efterföljansvärda råd. För öfrigt hafva vi ju i gällande folkskolestadga bestämmelser om att skolhusen skola ligga friskt och sundt, att innan skolhus uppföres, folkskoleinspektören skall afgifva yttrande öfver lokalernas lämplighet för deras ändamål, att skolrådet bör draga försorg om att skolrummen underhållas, uppvärmas, hållas rena och äro försedda med anordningar för beredande af erforderlig luftvexling, och åligger det folkskoleinspektören att i sin berättelse yttra sig häröfver. Och beträffande öfriga hygieniska förhållanden i skolorna, så hafva vi provinsial-läkaren, som gör sina inspektionsresor. Dessa personer se nog till, att fel i dessa hänseenden icke få fortvara, och jag vet också, att, då olägenheter i helsovårdsafseenden ansetts existera vid folkskolorna, ha provinsialläkarne derom gjort anmärkning. Jag tror därför, att vi icke behöfva ytterligare påstötningar i den vägen. Det vore nog bra, om man i skolorna i hygieniskt afseende kunde åstadkomma någonting så fullkomligt, att alla blefve nöjda, men jag tror icke detta låter sig göra. Och för jemförelses skull bör man härvid äfven tänka på huru det är bestäldt i hemmen, hvarifrån barnen komma, huru der står till i afseende på bostads- och hygieniska förhållanden. Det kan ej vara konsekvent, att barnen i förevarande afseenden uti skolorna, der de vistas blott några timmar om dagen, skola ha allting så fullständigt, men deremot i hemmen, der de vistas större delen af sin tid, ha det ganska dåligt. Vi ha hört exempel på under denna vinter, huru dåliga bostadsförhållandena i många fall äro här i Stockholm, hvilka små kyffen här finnas, och huru i dessa en hel mängd personer äro inlogerade. Det finnes för öfrigt flere större städer, der bostadsförhållandena kanske icke äro bättre än här; och jag vill icke neka till att äfven på landsbygden finnas bostäder, som i afseende på sundhetsförhållanden äro betydligt sämre än skol-lokalerna.

Om utskottets förslag nu skulle bifallas och detta skulle ha till följd ytterligare skärpta bestämmelser angående skolhygienien, så kan vara möjligt, att nästa steg skulle bli dylika bestämmelser äfven för hemmen. Då skulle man kanske föreskrifva, huru högt der skulle vara i taket och huru stor golfyta, huru många personer der finge vistas i hvarje rum o. s. v. Men detta är jag rädd för komme att gå något för långt.

Jag tror derfor, att i fråga om förevarande förhållanden det numera icke är så dåligt ordnad i skolorna; och jag kan fullständigt instämma i hvad en föregående talare yttrade, då han

sade, att, om man jemförde de skolhygieniska förhållandena nu och förr, man skulle finna, att stora förbättringar deri vidtagits. Och jemför jag skollokalerna med hemmen, så stå de förra i hygieniskt afseende långt framför de senare. Jag anser därför denna sak icke vara af behovet påkallad; och jag befarar, att den kan komma att leda derhän, att, om vi nu, såsom föreslaget är, skola ställa ökade fordringar på folkskolelärarne, desse, under åberopande att fordringarne för deras utbildning ökats, komma att begära löneförhöjning. Vi böra därför, då bördorna för skolväsendet redan nu äro ganska dryga, tänka på om vi kunna ha råd att ytterligare öka dem.

Herr talman, jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Wallis: Jag skall be att få säga några ord hufvudsakligen för att bemöta hvad herr Sjö anförde.

Han ansåg, att, då denna motion förra året afslogs, konsekvensen fordrade, att den äfven i år afsloges. Han glömde då att nämna, att det var ett rent formellt skäl, som gjorde, att motionen förra året afslogs. Förhållandet var nemligen, såsom herrarne torde minnas, att utskottet för motionen då hade samma gynsamma motivering som i år, men hemställde om afslag å densamma på grund af det formella skälet, att en lika lydande motion redan blifvit afslagen af Första Kammaren. Under sådana förhållanden hade Andra Kammaren ingenting annat att göra än att godkänna utskottets förslag. Kammaren uttalade sålunda genom att godkänna motiveringen åtminstone sina sympatier för motionen.

Jag vill vidare änyo betona, att det i motionen icke är fråga om några skolhygieniska inspektioner, utan mitt förslag afser endast att göra folkskollärarne dugliga till att på bästa möjliga sätt använda de helsovårdsanordningar, som redan finnas. Det är klart, att, när församlingarne nedlagt ganska mycket penningar på helsovårdsanordningar, det är ett onyttigt slöseri att ej låta dem komma till sin rätt; och det göra de icke, så länge skol-läraren icke har insigt i skolhygien. Det gjordes här i Stockholm i början af 1880-talet af helsovårdsnämnden en grundlig undersökning angående det hygieniska tillståndet i folkskolorna. och det visade sig då, att de anmärkningar, som i detta afseende kunde göras, icke hade sin grund ensamt i skollokalernas beskaffenhet, utan fastmer deri, att lärarne icke förstodo att använda de hygieniska anordningar, som i skolorna redan funnos. Det är uppenbart, att det i hela landet i afseende på förevarande förhållanden är ställdt på samma sätt som här, och detta af tvenne skäl. Det ena skälet är, att, då läraren icke fått någon undervisning i helsovårdslära, han icke kan hafva det intresse för skolhygien, som han i motsatt fall skulle hafva. Det andra skälet är, att lärarne till följd af denna bristande undervisning icke förstå att använda de redan befintliga hygieniska anordningarne. Det är detta senare, som jag genom min motion vill råda bot för; och jag har deri icke uttalat ett enda ord om att det i hygieniskt

Ang. införande af helsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärarseminarierna i riket.
(Forts.)

Ang. införande af helsovårds-lära m. m. såsom läroämne vid folkskole-lärarseminarierna i riket.
(Forts.)

afseende skulle förekomma några ytterligare skolinspektioner ände, som redan finnas. Jag anser, att den, som vi hafva och som utöfvas af folkskoleinspektörerna, en gång skall komma att utveckla sig så, att den blifver lämpligare än den för närvarande är. Men den finnes redan. Det är sålunda här icke fråga om några ytterligare inspektioner, utan om att göra folkskolelärarne dugliga till en uppgift, som de redan ha, men som de icke kunna sköta, emedan staten icke lemna dem någon undervisning deri.

En talare har sagt, att det vore orättvist att pålägga folkskollärarne detta ämne, då det icke är föreskrifvet för lärarne vid våra allmänna läroverk. Jag ber att för denne talare få påpeka, att det i min motion finnes angifvet, hvarför behofvet i detta hänseende är mindre för lärarne vid de allmänna läroverken än för folkskollärarne. Det skälet är mycket enkelt, och är att vid de allmänna läroverken finnas skolläkare anställda. Det finnes således der dugliga personer, som se till, att de helsovårdsanordningar, som redan finnas och kostat ganska mycket penningar, användas på rätt sätt. Vid folkskolan finnas inga sådana läkare anställda, men den bristen skulle man kunna afhjelpa genom den enkla anordningen att lemna lärarne tillbörlig undervisning i skolhygien.

Man har äfven framhållit, att den föreslagna undervisningen i hygien skulle blifva en dyrbar affär och komma att taga bort mycken tid. Jag påstår, att de, som så säga, icke ha reda på den saken. Det är endast korta kurser det här är fråga om, och framför allt är det icke någon dyrbar undervisning.

Jag ber därför att fortfarande få vidhålla mitt yrkande.

Herr *Eriksson* i Elgered förklarade sig instämma med herr Wallis.

Herr *Ericson* i Ransta: Då jag tillhör det utskott, som behandlat denna motion och då jag varit med om det resultat, hvartill utskottet kommit med afseende på densamma, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Så vidt jag kunnat finna, ha de talare, som här uppträdt mot utskottets förslag och motionen, missuppfattat hvad utskottet tänkt sig, att detta förslag skulle åstadkomma. De ha talat om inspektion och ansett, att folkskollärarne genom dessa anordningar skulle göras till ett slags skolinspektörer i sundhetsförhållanden. Så är icke meningen. Detta framgår för öfrigt hvarken af motionen eller af utskottets betänkande. Det är ju tvärt om meningen att gifva lärarne en sådan utbildning, att de kunna utöfva den skyldighet, som bör åligga hvarje lärare, eller att se till, att de skolhygieniska förhållandena äro goda.

Hvad skolhusen beträffar, ha vi redan en författning, som bestämmer huru de skola byggas, och der föreskrifves äfven, att folkskoleinspektörerna derom skola höras. Här är det icke fråga om något sådant, utan endast att folkskollärarne, innan de till-

träda sina befattningr, skola vid seminariet hafva inhemtat sådana kunska-
 per i skolhygien, att de kunna tillse, att sundhetsförhållandena i skolorna äro sådana, att lärjungarnes helsa icke lider deraf. Jag tror, att lika viktigt som det är, att lärjungarne i skolan bibringas kunska-
 per, lika viktigt, om icke ännu viktigare är det, att läraren kan tillse att deras helsa icke genom undervisningen blifver på något sätt försämrad eller skadad.

Ang. införande af hälsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärareseminarierna i riket.

(Forts.)

Hvad beträffar den anmärkningen, att folkskollära-
 rarnes kurser genom den föreslagna anordningen skulle blifva dyrare än nu, så vill jag deremot erinra, att det ej är meningen att på något sätt, genom hälsovårdslärens upptagande såsom läroämne vid seminarierna, utsträcka tiden för elevernas vistelse vid seminarierna. Kursen i detta ämne skulle, såsom framgår af utskottets betänkande och af hvad sakkunniga personer yttrat, icke behöfva taga lång tid för seminarieeleven. Meningen är endast, att ämnet, som redan nu till någon liten del förekommer i första klassen, skulle utsträckas till fjärde klassen.

Jag tror, att den föreslagna anordningen, långt ifrån att på något sätt skada eller fördyra församlingarnes skolväsen, tvärtom skall komma att gagna detsamma och i många fall komma att göra det billigare. Ty en massa misslyckade anordningar, som nu rätt ofta förekomma vid skolorna, skulle, om folkskolläraren erhöle den undervisning, som nu är fråga om att bereda honom, då kunna undvikas. Då jag dessutom tror, att det är af ofantligt stor vikt, att läraren eger kännedom om sådana förhållanden, som inverka på lärjungarnes helsa, anser jag det vara oklokt att afslå denna ganska billiga framställning. Vi ha en annan motion, som föreslår, att provinsialläkarne skola erhålla rättighet och äfven vara skyldiga att verkställa inspektion rörande de skolhygieniska förhållandena. Utskottet har afstyrkt denna motion på åtskilliga skäl, som nog komma att visa sig, då betänkandet kommer in i kammaren.

Det är således från utskottets sida icke alls någon tanke på att försvåra eller fördyra skolväsendet eller att åstadkomma någon ny inspektion, utan tvärtom blott att gifva lärarne sådana utvidgade kunska-
 per i hälsovårdslära och i synnerhet i skolhygien, att de blifva i tillfälle att mera tillfredsställande fullgöra sina pligter och skyldigheter och kunna vara till hjälp och ledning för skolrådet vid dylika anordningar.

På den grund skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag i punkten 1.

Häruti instämde herrar *Högstedt* från Helsingborg och *Boëthius*.

Herr Peterson i Hasselstad: Herr grefve och talman! Mine herrar! Inom den kommun, jag tillhör, hafva vi byggt nya skolor både för småskola och folkskola, och jag tror, att vi hafva bortåt ett tjog sådana och lika många lärare. Jag tror, att, när man talar om, att skollärarne icke första detta ämne, hälsovård

Ang. införande af hälsovårds-lära m. m. såsom läroämne vid folkskole-lärareseminarierna i riket. och hygien, man gör dem en orätt, ty alla dessa lärare inom den kommun, jag tillhör, äro så angelägna, att renlighet och snygghet iakttages jemte frisk och god luft i skolorna, och att barnen skola sköta sig, som de böra sköta sig i hygieniskt afseende, att det icke är något, som felar dervidlag, och att de således icke behöfva genomgå någon kurs i hygien.

(Forts.)

Man säger, att det ej skulle kosta församlingarne någonting, om man antog detta förslag. Jo, det är just det, som det gör indirekt, ty om läraren skall erhålla undervisning i hygien, så förlänges undervisningstiden för de elever, som skola genomgå en dylik kurs. Det är vanligen fattiga ynglingar och flickor, som gifva sig in vid dessa läroverk, och då kostnaderna ökas för dem, måste de sedermera ha sina löner förhöjda — det yrkas ju allt jemt på att få dessa folkskolelärarelöner höjda. Om de skola genomgå en sådan kurs som denna, anser jag det gifvet, att det blir kostbarare att utbilda sig till lärare och lärarinnor, och det inverkar på församlingarne.

Hvad som här blifvit nämndt om att skolhus bygts så, att de i hygieniskt afseende vore alldeles misslyckade, förvånar mig verkligen. Vid alla skolhusbyggnader inom den kommun, jag tillhör, hafva ritningarne blifvit underställda skolinspektören, och de ha ej bygts på annat sätt, än han föreskrifvit. Det har ej misslyckats med något af dem.

Att några skolhus kunna vara sådana, som här anmärkts, är ju emellertid möjligt, men då hafva de bygts före den tid, då det föreskrefs, att ritningarne skola underställas sakkunnig person för afgifvande af yttrande deröfver.

Jag tror ej, att det är nödvändigt, att detta förslag blir antaget; och dertför yrkar jag afslag både på motionen och utskottets hemställan.

Herr Månsson: Herr talman mine herrar! Det är som en verklig vän till folkskolan, som jag måste yrka afslag å detta betänkande. Jag är och tror mig vara en sann vän till folkskolan; jag vill göra det goda jag kan för den; och jag tror, att många häri tänka lika med mig. Jag tror ock, att vi hafva de allra säkraste bevis för att så är förhållandet, ty jag tror ej, det gifves någon tid, som uppoftat så mycket för folkskolan, som den senaste tiden gjort.

Om vi emellertid skola vidtaga sådana åtgärder, som här äro i fråga, fruktar jag, att det kan leda derhän, att man åstadkommer raka motsatsen till hvad man åsyftar. Man går alldeles för långt i sådana här saker och drifver på för mycket.

Det säges här, att detta förslag icke skulle medföra kostnader, utan endast nytta. Ja, men, mine herrar, om en lärare lär sig dessa saker på seminariet, vore det bra besynnerligt, om han ej skulle sätta dem i någon sorts verkställighet och öfva denna konst hemma; och då kommer han med nya förslag och nya idéer; och detta kostar penningar, det är ju solklart.

Jag tror att, när vi nu bygga skolhus, de ordnas på bästa sätt, och hänsyn toges till hvad man lärt sig, Den erfarenhet, som den nuvarande sakkännen domen vunnit, gör man sig till godo, både när man bygger husen, och när man sedan ordnar och sköter dem.

Här har i kammaren utdelats en broschyr, utgifven, såsom jag tror, af professor Wallis, och der uppdukas sadana saker, att jag för min del åtminstone aldrig känt till sådant det ringaste. Jag begriper icke, hvarifrån han fått dessa uppgifter — åtminstone icke från Skåne, ty för mig är allt sådant totalt främmande. Vi egna der den allra största omsorg, man kan tänka sig, åt våra folkskolor, och jag skulle vilja vädja till hvar och en, som har reda på förhållandena der, åtminstone å de större orterna i Skåne, om ej dessa skildringar äro rent afvita. Emellertid tror jag, att på sista tiden hela vårt folk velat göra sitt bästa för sina skolor, men att nu här komma och slå in på denna metod med hygieniska konstgrepp, om jag så får säga, och vilja fresta på att vidare anstränga krafterna, tror jag vara oklokt. Jag tror det är bättre att låta bli det, och det just i folkskolans eget intresse.

Herr talman! I folkskolans intresse anhåller jag om afslag å utskottets betänkande.

Herr Hammarlund: Den talare, som nyss stod framför mig, herr Peterson i Hasselstad, fruktade, att genom bifall till detta förslag kursen för lärarne vid seminariet skulle blifva förlängd. Jag ber att få hänvisa till hvad utskottet härom alldeles uttryckligt sagt i sitt betänkande. Utskottet motsätter sig bestämdt hvarje förlängning af seminariets genomgående, enär sådant ur flere synpunkter funnits ganska olämpligt. Men en sådan förlängning behöfver på intet sätt ifrågasättas, därför att man skulle egna en eller ett par timmar i veckan åt undervisning i skolhygien på de högre stadierna. Nu är det ju så, att under hela seminariekursen ingen undervisning i helsovård förekommer annat än i lägsta klassen, der man genomgår ungefär detsamma som i hvarje folkskola. Men jag hemställer, om det ej är lämpligt, att läraren kan något mer än barnen, att han t. ex. eger någon kunskap om huru skolorna böra vara inrättade, och huru undervisningen bör ordnas för att icke skada lärjungarnes fysiska utveckling utan i stället främja densamma. Det meddelas nu ej ett ord om allt detta under seminariekursen.

Herr Peterson i Hasselstad nämnde vidare, att å hans ort lärarne voro mycket villiga, intresserade och sakkunniga samt kunde lemna råd och upplysningar. Ja, det är ju mycket glädjande, men det visar blott, att de på egen hand skaffat sig dessa kunskaper, som seminariet ej lemnat dem. Men så är kanske ej fallet med alla, och om en grundläggande bildning i ämnet meddelades vid seminarierna, skulle det ytterligare egga till sjelfstudier.

Ang, införande af helsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärareseminarierna i riket.

(Forts.)

Ang. införande
af hälsovårds-
lära m. m. så-
som läroämne
vid folkskole-
läraresemina-
rierna i riket.

(Porta.)

Jag ber till sist att få erinra om hvad statsutskottet anförde i ett betänkande, som vi behandlade i förra veckan, nemligen då fråga var om flickskolorna. Statsutskottet yttrade der följande, mot hvilket i denna kammare icke förekom den allra minsta gensägelse:

»Med afseende å den stora betydelsen af de hygieniska anordningarna vid ifrågavarande skolor, har utskottet slutligen ansett nödigt, att såsom vilkor för delaktighet i statsanslaget stadgas, att genom intyg af vederbörande eforalstyrelse blifvit styrkt, dels att anordningarna vid skolan äro i hygieniskt hänseende tillfredsställande och undervisningen så ordnad, att öfveranstängning af lärjungarne derigenom icke föranledes, dels ock att legitimerad läkare är vid skolan anställd.»

Detta resonnement gillades här i denna kammare, och som vilkor för erhållande af statsanslag uppställes äfven i punkten d)

att genom intyg af vederbörande eforalstyrelse blifvit styrkt, ej mindre att anordningarna vid skolan äro i hygieniskt hänseende tillfredsställande och undervisningen så ordnad, att öfveranstängning af lärjungarne derigenom icke föranledes, än äfven att legitimerad läkare är vid skolan anställd.

Jag frågar: är det mindre viktigt, att de hygieniska förhållandena äro väl ordnade vid våra folkskolor, än att de äro det vid våra flickskolor?

Nu kan det naturligtvis ej ifrågakomma att vid hvarje folkskola anställa en legitimerad läkare, som här uppstålts såsom vilkor vid flickskolorna, men hvad denne läkare skall göra vid flickskolan, det kan läraren göra för folkskolan, om han vid seminariet fått någon kunskap i ämnet. Han kan öfva denna värd och tillsyn öfver lärjungarne, så att deras helse ej förstöres under skolarbetet, om han sjelf deri fått någon undervisning.

Jag slutar, som den förre talaren, med att i folkskolans intresse och ännu mer i barnens intresse göra ett yrkande — men om *bifall* till det föreliggande förslaget.

Herr Petersson i Runtorp: Jag skall börja, der den siste talaren slutade, och i folkskolans intresse be att få yrka afslag å utskottets betänkande.

En ledamot af utskottet har velat inbilla oss, att det i allmänhet skulle blifva billigare för folket och för skolan, om man finge lärare, som voro undervisade i detta ämne; och han talade om, att lärarne då skulle veta, huru de skulle ställa med skolan och få allting väl gjordt. Men ha herrarne någonsin sett, att en lärare tagit sig före att göra något i denna rigtning för skolan? Nej, de springa till skolrådet och säga: nu behöfs det och nu behöfs det. Tro icke herrarne, att det kostar penningar? Jo, det kan man vara öfvertygad om.

Jag får verkligen säga, att, så vidt jag känner till skolorna, både skollärarna och skolinspektörerna och presterna såsom ordförande i skolrådet ha allting så i ordning, så rent och snyggt i

skolorna och skolhygienien så väl ordnad, att det ej är skäl att vidare skrika om den saken.

Deremot får jag i likhet med min granne säga, att om det är fråga om, att skollärarne skola åläggas något mera — hvilket jag betviflar vara möjligt, ty de ha så mycket att göra, att man knappast kan våga ålägga dem något mera — så skulle en samaritkurs vara mera lämplig och nyttig för dem än undervisning i att ställa om huru många fönster det skall vara på skolhuset, och huru högt det skall vara till taket, ty i det afseendet har man ändå gått ganska mycket framåt. Våra skolhus byggas nu så präktigt, att hvar och en, som har något begrepp om huru en skola såg ut för 20 år sedan, ej skall kunna annat än säga, att vi i detta fall gått framåt så mycket, som det gerna är möjligt; och jag är öfvertygad om att så fortfarande skall ske, utan att man behöfver särskilda professorer i byggnadskonst för att lära skollärarne, huru man skall bygga.

Jag yrkar, som sagdt, afslag å utskottets hemställan i folkskolans intresse.

Herr Wallis: Jag skall endast bedja att, då i kammaren på många håll sagts, att skollärarne redan nu skulle vara fullt kunniga i de hygieniska åligganden. som de ha, och sköta om skolhygienien så väl som möjligt, dervid få göra den anmärkningen, att i sådant fall dessa folkskollärare ej vunnit samma förtroende af folkskoleinspektörerna, hvilka tvärtom i sina berättelser mångfaldiga gånger påpekat, att ej sällan mycket ringa intresse visas för skolans vård och barnens helsa af folkskolelärarne; och är detta just beroende på bristande intresse, emedan de aldrig genom någon undervisning fått klart för sig, huru vigtig denna hygieniska vård om barnen i sjelfva verket är. Det har i dessa berättelser mångfaldiga gånger påpekats, huru de befintliga ventilationsanordningarna icke användas, och det är klart, hurusom värden om barnen, utan att församlingarne behöfde göra den ringaste ytterligare uppoffring derför, tack vare en förbättrad undervisning för lärarne skulle kunna väsentligt förbättras.

Här är alldeles icke tal om något annat än att med redan nu befintliga medel kunna åstadkomma något ofantligt mycket bättre, än nu är fallet.

Under sådana förhållanden yrkar jag fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Lasse Jönsson: Ja, det är egendomligt att oupphörligt höra talas om att sådana här inrättningar icke alls kosta någonting. Att börja med skulle det åtminstone kosta något för seminarierna, ty det skulle väl fordras att anställa en medicinare som extralärare för att lära eleverna dessa hygieniska konst.

Så har den förste talaren på stockholmsbanken sagt, att det fins skolhus, som äro mycket dyrbart uppförda, men ändå alldeles ändamålslösa; och han sade då, att, om skolläraren hade under-

Ang. införande af hälsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskolelärareseminarierna i riket.

(Forts.)

Ang. införande af hälsovårds-lära m. m. så- som läroämne vid folkskole-lärareseminarierna i riket. visats om huru man borde ställa sig, hade han kunnat rätta det, så att skolhuset blifvit riktigt byggt. Men det förutsätter ju, att han utom den hygieniska undervisningen äfven skulle gå igenom en kurs i byggnadslära; och icke kan väl en medicine professor lära honom, huru man skall bygga hus, utan det skulle väl vara en byggnadslärare.

(Forts.)

Jag kan således ej inse annat än att det skall bli kostnader, först vid seminarierna och sedan för församlingarne, om läraren vill ha något ändradt i öfverensstämmelse med hvad han inhemtat i lärda tidskrifter, t. ex. att fönsterna skola vara så och så höga och så och så många och ljuset fallande in från visst håll o. s. v.; och så blir det tvister och stridigheter med församlingen med anledning af kostnaderna.

Jag kan därför ej vara med om detta förslag, utan yrkar afslag.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Enligt de gjorda yrkandena framstälde herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag såväl å nämnda hemställan som de i ämnet väckta motionerna i nu ifrågasvarande del; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en omröstningsproposition af följande innehåll:

Den, som beträffande första punkten i Andra Kammarens första tillfälliga utskotts förevarande utlåtande n:o 19 afslår såväl utskottets hemställan, som de i ämnet väckta motionerna i nu ifrågasvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad utskottet i nämnda punkt hemställt.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 102 ja mot 77 nej; hvadan kammaren beslutat enligt ja-propositionens innehåll.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 8.

Härefter företogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen, äfvensom i anledning af väckt motion om ändringar i samma grundlagsparagrafer med undantag af § 111 regeringsformen.

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarne hänvisat Kongl. Maj:ts till Riksdagen afätna proposition n:o 22, deruti Kongl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen.

Under *punkten 1* hemstälde emellertid utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

I afgifna reservationer hade deremot hemstälts:

af herr *Ljungman*, att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition icke kunnat oförändrad bifallas, till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga ett i reservationen framställt förslag till ändrad lydelse af 50, 66, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 6, 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen;

af herr *Restadius*, att såsom hvilande i grundlagsenlig ordning måtte antagas Kongl. Maj:ts förslag med den ändring deri, att den af Kongl. Maj:t utsedde ledamoten icke skulle få vara direktör eller vice direktör i banken, och suppleanten för bemälda ledamot icke heller vice ordförande, samt att nämnde fullmäktig och hans suppleant skulle, der ansvarsfrihet af Riksdagen dem förvägrades, vara pligtiga att afgå från berörda befattningar; samt

af herrar friherre *Barnekow*, *Bengtsson* i Gullåkra, *Boström*, *Dahn*, *Gyllensvärd* och *Johnsson* i Bollnäs: »att Riksdagen, under förklarande det Kongl. Maj:ts proposition icke kunnat i oförändradt skick bifallas, ville för hvilande till grundlagsenlig behandling antaga nedanstående förslag till förändrad lydelse af följande §§ regeringsformen och riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 50.

(Lika med Kongl. Maj:ts förslag).

§ 70.

(Kongl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

När i fråga om reglemente för riksbanken, dess inkomster och när, i fråga om riksbankens styrelse och förvaltning, dess reg-

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

(Forts.)

(Kongl. Maj:ts förslag:)

utgifter, kamrarne stanna i sridiga beslut, skola kamrarne derom hvar för sig rösta, såsom i nästföregående § sägs.

(Reservanternas förslag:)

lemente samt inkomster och utgifter, kamrarne stanna i sridiga beslut, skola kamrarne derom hvar för sig rösta, såsom i nästföregående § sägs.

§ 72.

1:o. Riksbanken förblifver under Riksdagens garanti samt förvaltas enligt särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar.

2:o. Riksbankens styrelse utgöres af sju fullmäktige, af hvilka en, som skall vara ordförande bland fullmäktige, förordnas af Konungen och sex väljas af Riksdagen på sätt i 71 § riksdagsordningen säges. Konungen förordnar jemväl en suppleant att vid förfall för ordföranden träda i hans ställe. De af Konungen för ordföranden och hans suppleant meddelade förordnanden må återkallas, när Konungen så pröfvar skäligt. För de af Riksdagen utsedde fullmäktige skola finnas tre suppleanter, valde såsom i 73 § riksdagsordningen föreskrifves.

3:o. Riksbanken eger rätt utgifva banksedlar. Dessa sedlar skola, vid anfordran, inlösas af banken med guld efter deras lydelse och må, så länge de sålunda inlösas, för mynt i riket erkännas.

Riksbanken förblifver under Riksdagens garanti, så att den ostörd må förvaltas af dertill förordnade fullmäktige, efter af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag samt de stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna.

Fullmäktige för riksbanken skola vara sju, af hvilka Konungen för tre år i sänder förordnar en jemte en suppleant, och de öfrige sex jemte tre suppleanter väljas af Riksdagen för tid och och på sätt i riksdagsordningen sägs. Den af Konungen förordnade ordinarie ledamoten vare fullmäktiges ordförande, men kan ej utses till direktör eller vice direktör för riksbanken; och må de af Konungen för fullmäktig och suppleant meddelade förordnanden återkallas, när Konungen så pröfvar skäligt. Fullmäktig, som af Riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall afgå från sin befattning och må ej återväljas.

Riksbanken allena eger rätt att utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, inlösas af banken med guld efter deras lydelse.

§ 98.

(Lika med Kongl. Maj:ts förslag.)

§ 109.

(Lika med Kongl. Maj:ts förslag.)

§ 111.

(Lika med Kongl. Maj:ts förslag.)

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 32.

(Lika med Kongl. Maj:ts förslag.)

§ 65.

(Kongl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:

När i fråga om statsutgifter eller bevillning, eller angående reglemente för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller angående riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som dervid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnin, bör den aflagda se-
delpbruten genast förstöras.

När, i fråga om statsutgifter eller bevillning eller angående riksbankens eller riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, reglementen, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som dervid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfriga sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnin, bör den aflagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)*

§ 68.

(Lika med Kongl. Maj:ts förslag.)

§ 71.

(Kongl. Maj:ts förslag:)

(Reservanternas förslag:)

1. De sex fullmäktige i riksbanken, hvilka enligt 72 § rege-
ringsformen skola utses af Riks-
dagen, väljas å lagtima riksdag
för tiden från valet, till dess så-
dant val under tredje året der-
efter försiggått. Två af de utaf
Riksdagen utsedde fullmäktige
skola årligen afgå. Har af Riks-
dagen utsedd fullmäktig före ut-
gången af den bestämda tjenst-
göringstiden afgått, eller har an-
svarsfrihet honom vägrats, an-
ställes val för den tid, som för
honom återstått.

2. Riksdagen skall jemväl
välja fullmäktige att, jemlikt
särskildt reglemente, förvalta
riksgäldskontorets medel och till-
hörigheter. Dessa fullmäktige
skola vara sju och väljas å lag-
tima riksdag för tiden från valet,
till dess sådant val under tredje
året derefter försiggått. Ord-
förande bland fullmäktige
väljes särskildt. Af de öfrige
sex skola två årligen afgå. Har
fullmäktig före utgången af den
bestämda tjenstgöringstiden af-
gått, eller har ansvarsfrihet
honom vägrats, anställes val för
den tid, som för honom återstått.
Då val af ordförande eger rum,
utses denne före öfrige fullmäg-
tige.

3. Val af fullmäktige i riks-
banken och i riksgäldskontoret
verkställas genom fyrtioåtta val-
män, af hvilka hvardera kam-
maren inom sig utser tjugofyra.

1. De sex fullmäktige i riks-
banken, hvilka enligt 72 § rege-
ringsformen skola utses af Riks-
dagen, väljas å lagtima riksdag
för tiden från valet, till dess så-
dant val under tredje året der-
efter försiggått. Två af de utaf
Riksdagen utsedde fullmäktige
skola årligen afgå. Har af Riks-
dagen utsedd fullmäktig före ut-
gången af den bestämda tjenst-
göringstiden afgått, eller har an-
svarsfrihet honom vägrats, an-
ställes val för den tid, som för
honom återstått.

2. Riksdagen skall jemväl
välja fullmäktige att, jemlikt
särskildt reglemente, förvalta
riksgäldskontorets medel och till-
hörigheter. Dessa fullmäktige
skola vara sju och väljas å lag-
tima riksdag för tiden från valet,
till dess sådant val under tredje
året derefter försiggått. Ord-
förande bland fullmäktige väljes
särskildt. Af de öfriga sex skola
två årligen afgå. Har fullmäg-
tig före utgången af den be-
stämda tjenstgöringstiden afgått,
eller har ansvarsfrihet honom
vägrats, anställes val för den tid,
som för honom återstått. Då val
af ordförande eger rum, utses
denne före öfrige fullmäktige.

3. Val af fullmäktige i riks-
banken och i riksgäldskontoret
verkställas genom fyrtioåtta val-
män, af hvilka hvardera kam-
maren inom sig utser tjugofyra.

(Kongl. Maj:ts förslag:)

Valen ske med slutna sedlar. Val för längre tjänstgöringstid verkställles före val för kortare. Afgående fullmäktig kan återväljas.

4. Fullmäktige i riksgäldskontoret välja sjelfve bland sig vice ordförande, att vid förfall för ordföranden träda i hans ställe, men om vid sammanträde af fullmäktige i riksbanken hvarken ordföranden eller hans suppleant är tillstädes, föres ordet af den bland de närvarande, som under den längsta tiden innehaft uppdraget såsom fullmäktig och, der två eller flere under lika lång tid varit fullmäktige, den af desse, som är till lefnadsåren äldst; egande den, som bland fullmäktige i hvardera verket förer ordet, afgörande röst, derest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika.

(Reservanternas förslag:)

Valen ske med slutna sedlar. Val för längre tjänstgöringstid verkställles före val för kortare. Afgående fullmäktig kan återväljas.

4. Fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret väljesjelfve bland sig vice ordförande; egande den, som bland fullmäktige i hvardera verket förer ordet, afgörande röst, derest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika.

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

(Forts.)

§ 73.

(Lika med Kongl. Maj:ts förslag.)

Efter föredragning af punkten lemnades ordet till chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll, som yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Den föreliggande kongl. propositionen är närmast föranledd af 1894 års riksdagsskrifvelse till Kongl. Maj:t, deruti Riksdagen anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga förslag till omorganisation af vårt bankväsen rörande såväl riksbanken som våra enskilda sedelutgifvande banker.

Den ifrågavarande banklagstiftningsreformen afser nu såväl grundlag som allmän lag, och den kongl. propositionen innehåller sålunda såväl definitivt förslag till grundlagsförändringar som utkast till förslag till en banklag; och är det Kongl. Maj:ts mening att till nästa Riksdag framkomma med ett förslag till en sådan ny banklag, under förutsättning naturligtvis, att de nu förliggande ändringsförslagen, hvad grundlagen angår, vinna Riksdagens godkännande att hvila till nästa riksdag.

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

(Forts.)

Den grundlagsförändring, det nu är fråga om, innehåller hufvudsakligen dels, att den lag, som skulle normera riksbankens förvaltning, skall blifva af civillags natur, och dels att åt Kongl. Maj:t inrymmas någon rätt att deltaga i tillsättandet af styrelsen för riksbanken. Med denna sista rättighet för Konungen är det alldeles icke meningen att gifva honom någon sorts magt och myndighet öfver riksbanken och dess förvaltning, utan man har endast velat erhålla garantier, som vår affärsverld har rätt att fordra, för att riksbanken under alla möjliga förhållanden — således äfven under politiskt upprörda tider — skall finnas representera sådana åsikter, som kunna vara öfverensstämmande med de grunder, efter hvilka en centralbank med ensam sedelutgifningsrätt bör handhafvas. Det är således endast en garanti i detta afseende, som det är fråga om. Kongl. Maj:t har ansett sig kunna gå så långt i modifikation af 1890 års förslag, som Kongl. Maj:t gjort, då det i den kongl. propositionen icke alls är fråga om någon magtställning, utan endast om en garanti, som affärsverlden har rätt att fordra.

För min del anser jag nu, att jag bör nämna för kammaren min ståndpunkt i denna fråga. Jag anser mig icke någonsin böra eller kunna tillstyrka Konungen att medverka till, att riksbanken får blifva ensam sedelutgifvande bank. således en centralbank med en ofantlig stor magt öfver hela vårt ekonomiska lif, utan att samtidigt åt Kongl. Maj:t inrymmas någon sådan rätt, som här ifrågasatts. Utskottet säger visserligen nu, att, om Riksdagen skulle afhända sig den dyrbara rättigheten att ensam besluta i afseende på riksbankens förvaltning, »hvilken rätt onekligen torde utgöra en af grundpelarne uti det ypperligt afvägda statsskick, som 1809 års lagstiftare förstått att skapa åt vårt land», skulle detta statsskick derigenom kunna rubbas. Men jag för min del förmenar — och jag vill hoppas, att de talrika reservanterna inom utskottet skola styrka mig i denna sak — att en åt Konungen inrymd rätt att tillsätta en af de sju styrelsemedlemmarna i riksbanken icke kan innebära något hot emot Riksdagens beslutande-rätt öfver riksbanken, efter som det ej ifrågasättes någon sorts magtställning inom riksbanken för Kongl. Maj:t. och stadganden, som trygga mot detta, finnas upptagna såväl i förslaget till ändringar i regeringsformen som i sjelfva banklagen.

Jag ber för öfrigt att få tillägga, att det ju är nästan exempel-löst inom hela det civiliserade Europa, att man har en central-bank, der regeringen är alldeles utesluten ifrån allt deltagande i valet af styrelse. d. v. s. om jag undantager Englands bank, der hvarken representation eller regering, utan bankens aktionärer tillsätta styrelsen. I franska banken, som är ett aktiebolag, till-sätter regeringen både direktör och vice direktör. I den danska nationalbanken äro styrelseledamöterna fem, af hvilka konungen tillsätter en, hvarförutom han utnämner en inspektör, eller kunglig kommissarie, som han kallas, hvilken har inspektionsrätt öfver banken. Och huru är det i Norge? Jo, der utsåg Stortinget hela

bankens styrelse ända intill 1892, men enligt den nya banklagen är det föreskrifvet, att konungen skall tillsätta ordföranden. Ett sådant medgifvande åt konungamagten har skett i detta demokratiska land, och deraf torde väl i Norge ej hafva förmärkts rubbning af någon pelare, som uppehåller det norska samhällsskicket, atminstone ej i den riktning, som man här fruktat.

Utskottet förmenar vidare, att de fördelar, som man med förslaget skulle vinna, ingalunda kunna anses utgöra ett vederlag, som i någon nämnvärd mån skulle motsvara arten af den föreslagna eftergiften från Riksdagens sida. Ja, om man då ser på förslaget i dess helhet och icke blott de delar, som här föreligga till beslut, tror jag, att man skall finna, att utskottet alldeles underskattat förslagets betydelse. Tyngdpunkten af förslaget ligger nemligen väl icke uti det förhållandet, att Kongl. Maj:t skall utse en af de sju styrelseledamöterna — det är ju endast en garanti, som Kongl. Maj:t anser sig böra fordra — utan hufvudsaken i förslaget är väl sjelfva omorganisationen af vårt bankväsen. Och ingen kan väl förneka, att, om riksbanken öfvertager hela vår sedelutgifning, och detta sker på fasta grunder, som icke kunna rubbas af blott den ena statsmagten, utan både Konung och Riksdag gemensamt besluta om detta, och dessutom riksbankens rörelse begränsas till en sådan verksamhet, som en riksbank uteslutande bör hålla sig till, deri en trygghet ligger för att riksbanken skall kunna upprätthålla vårt penningevärde, hvilket ju är centralbankens hufvuduppgift. Detta skall otvifvelaktigt blifva af stor betydelse, ty riksbanken skall på detta sätt mycket bättre upprätthålla penningevärdet, än hvad nu kan ske.

Vi hafva nu 27 enskilda banker i landets alla delar, banker, som täfla med riksbanken i att utgifva sedlar, hvilka äro grundade på guldmyntfot, oaktadt icke någon lagstadgad skyldighet finnes för dessa banker att hålla guldkassa, och å andra sidan hafva vi en riksbank, hvilken sysslar bland annat med affärer, som uteslutande borde vara öfverlemnade åt de enskilda bankerna.

Emot utskottets yttrande, att frågan bör hvila, till dess riksbanken hunnit den utveckling, att den är i stånd att fylla uppgiften af att vara en verklig centralbank, skulle jag vilja genmäla, att riksbanken både hvad beträffar storleken af sina fonder och i öfrigt verkligen nått en sådan utveckling. Hvad som fattas är en ändamålsenlig organisation, och det är just förslaget till en sådan organisation, som Kongl. Maj:t nu har framlagt, bilagdt förslaget till banklag. Förslaget är ungefär detsamma, som Riksdagen förut, nemligen år 1894, förklarar sig vara nöjd med i hufvudsak, och hvilket Kongl. Maj:t nu på Riksdagens uttryckliga begäran har bearbetat.

Det är ju alldeles gifvet, att någonting, som kommer fram i första hand, kan vidlidas af brister, och jag betviflar ej, att anmärkningar skola kunna komma att göras emot denna banklag. Jag är öfvertygad om, att de, som ej vilja vara med om denna förändring — och de kunna tilläfväntys vara många — mycket

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.*

(Forts.)

Ang ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valning.
(Forts.)

skärpt skola angripa denna banklag. Detta förslag föreligger ju dock ej nu till afgörande, utan det bör hvila liksom grundlagsförslagen, om de blifva antagna, till nästa riksdag för att då behandlas och afgöras. För öfrigt vill jag beträffande denna föreslagna banklag tillägga, att öfvergångsstadgandena äro förändrade. Angående dessa har jag talat med många framstaende bankmän, och de hafva sagt, att de äro nöjda med dem, ty de komma att göra öfvergången mjuk och lätt.

Hvad som, enligt hvad jag hört, fran ett håll anmärkts, och hvad som jag ej vill bestrida, är, att under öfvergångsåren, då riksbanken skall tillhandahålla de enskilda bankerna kreditiv, d. v. s. under åren 1899—1903 rätten till sedelutgifning blifvit något för snåft tilltagen. Detta kan dock hjälpas derigenom, att de hypotek, som enskilda banker lägga in i riksbanken för sina kreditiv, äfven få användas såsom säkerhet för utgifning af sedlar i enlighet med 8 § af reglementet. Intet hinder finnes för att låta en bestämmelse härom inflyta i öfvergångsstadgandet.

För öfrigt ber jag endast att fa erinra derom, att här ej är fråga om att slå fast denna banklag, utan frågan gäller nu endast att antaga den föreslagna grundlagsförändringen eller möjligen något annat förslag, som kan finnas mera acceptabelt för att banklagen möjligen må antagas vid nästa riksdag.

Jag tror för min del, att det vore mycket illa, om Riksdagen nu sade nej till hela saken och kastade bankreformen öfver bord, ty följderna deraf skulle antagligen blifva den, att frågan undanskötes för en ofantligt lång tid. Något sådant hoppas jag emellertid Riksdagen ej skall vara med om, då det ju i langliga tider varit Riksdagens önskan att få frågan om upprättandet af en centralbank för riket på ett lyckligt sätt löst.

Herr Ljungman anförde: Beträffande föreliggande kongl. proposition kände jag mig i förstone inom konstitutionsutskottet icke vidare gynsamt stämd mot densamma, enär det förslag till lag för riksbanken, hvilket sasom bilaga vidfogats denna proposition, i vissa delar icke syntes mig utvisa något förmanligt resultat för riksbanken, och dessutom sjelfva grundlagsförslaget innehöll ett och annat, som jag för min del icke kunde gilla. Då emellertid flere af kamraterna inom både kammaren och utskottet uttalade den önskan, att man borde göra hvad man kunde och söka omarbета förslaget, så att det kunde antagas och derigenom den länge hysta önskan om en riksbanksreform icke längre uppskjutas, har jag, sasom kammaren torde finna af reservationen, sökt verkställa en sådan omarbetning.

Hvad nu först beträffar det kongl. förslaget, så faller det genast i ögonen såsom den viktigaste förändringen, att monopoliet att utgifva sedlar med tvångskurs, för hvilka riket står i ansvarighet och hvilka riket alltså är förbundet att inlösa, är borttaget. Detta monopol kom till på den grund, att under Gustaf

IV Adolfs olyckliga krig utgäfvos statssedlar af riksgäldskontoret, hvilka riksbanken sedan fick inlösa, med det resultat att riksbanken måste upphöra att fullständigt liqvidera sina fordringsägare. Att taga bort detta monopol det synes mig vara ganska betänkligt, ty hur det än är, så innebär det likväl en icke obetydlig garanti mot just sådana förhållanden, som egde rum under Gustaf IV Adolfs regering.

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.*

(Forts.)

Vidare synes det mig gifvet att, då man ändrar lagen, man bör se till, att den nya lagen kan i allo tillämpas. Så t. ex. anser jag nödigt, att man får votera gemensamt om décharge åt bankofullmäktige och om ändringar i de instruktioner för bankoförvaltningen, som redan finnas och som återopas i 111 § regeringsformen. Och vidare anser jag, att, om Konungen skall förordna en ledamot och en suppleant i bankstyrelsen, suppleanten i alla händelser icke skall kunna vara bankofullmäktiges vice ordförande, samt att de af Konungen förordnade böra vara skyldiga att afgå, i händelse att dem vägras ansvarsfrihet. Vidare anser jag, att den af Konungen förordnade fullmäktige icke bör kunna väljas till bankens direktör eller vice direktör. Det torde också vara nödigt, att bestämmelser finnas, gående ut derpå, att ingen af de fullmäktige, som utses af Riksdagen, är förtroendeambetsman eller hofembetsman, ty derigenom skulle ju Konungen i sjelfva verket få flera fullmäktige i riksbanken än som i 72 § regeringsformen bestämmes.

Hvad nu beträffar den andra reservationen, som afgifvits af friherre Barnekow med flere, skall jag fästa uppmärksamheten derpå, att det syftemål, som man afser med tillägget, att fullmäktig, som af Riksdagen vägrats décharge, skall afgå från sin befattning utan att åter kunna insättas i denna, icke vinnes genom den formulering, som 72 § fått i denna reservation. I författningen skiljes tydligt mellan orden »förordna» och »välja» och det är icke brukligt att om tjänst, som af Konungen nämnes, använda ordet »välja», utan då användas orden »utnämna» eller »förordna». Det synes mig därför som om den lydelse, som i denna reservation gifvits åt detta mom. i 72 §, skulle endast syfta på de af Riksdagen valda fullmäktige, hvilket ju icke är tillräckligt. Jag har velat fästa uppmärksamheten härpå, så att denna sak icke måtte blifva förbisedd, om kammaren nu skulle vara benägen för att ingå på en sådan ändring, som här ifrågasättes, för att riksbanken allena skall få utgifva banksedlar, nemligen att Konungen skall få utse en ledamot bland bankofullmäktige. Går man emellertid in på den ändring, som jag föreslagit, skulle det möta mindre betänklighet att åt Konungen öfverlemna en andel i riksbankens styrelse.

Jag skall på grund häraf hemställa om bifall till min reservation.

Herr Vahlin: Om jag delade den tro, som hystes af 1889 års bankkomité, att det vore en synnerligt stor våda, att riks-

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
vörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

banken vore uteslutande beroende af en politisk riksförsamling, skulle jag åtminstone känna mig mycket frestad, icke att biträda utskottets föreliggande förslag, utan jag skulle då måhända avslutit mig till det förslag, som framstälts af sex reservanter från Första Kammaren. Jag tror emellertid, att erfarenheten under senare tider — gängna tiders erfarenhet tror jag icke är så alldeles tillämplig i bankfrågor — alls icke gifvit anledning befara någon synnerligt stor våda af att riksbanken fortfarande kommer att förblifva uteslutande under Riksdagens styrelse, och än värre, jag anser, att denna erfarenhet icke gifvit fullgiltigt stöd för den vackra tron, att regeringen alltid under upprörda tider skulle komma att stå öfver partierna, utan jag befarar, att äfven den möjligen någon gång skulle kunna göra sig till tjenare för de mäktigaste intressena. Derigenom skulle förhållandena ju blifva ännu sämre än bankkomitén befarade att de skulle kunna blifva, då Riksdagen ensam är riksbankens principal. Jag är icke heller alldeles säker på, att, någon gång åtminstone, andra egenskaper än framstående duglighet och erfarenhet i bankmannavärf skulle vinna afseende vid tillsättande af bankofullmäktiges ordförande. Jag har sålunda icke den rätta tron hvarken i ena eller andra fallet. Jag tror icke riktigt på Riksdagens inkompetens att fortfarande ensam vara riksbankens principal och jag tror icke heller på regeringens omutliga opartiskhet under en möjligen uppkommande häftig kamp mellan partierna. Då jag hyser denna tro, så har jag icke haft svårt att motstå frestelsen att bifalla regeringens förslag af år 1890, hvilket äfven varit upptaget till behandling i konstitutionsutskottet. Ännu mindre har jag kunnat frestas att biträda samma förslag i den låt vara mera blygsamma och förkrympta form, hvarunder det nu söker inträde i vårt stats- skick, för att, sedan det väl en gång fått fast fot der, kanske snabbt utvidga sig till sina förra dimensioner och möjligen icke så litet derutöfver. Jag bekänner upprigtigt, att jag har svårt att finna, hvilken garanti det skulle ligga i det nuvarande förslaget om en representant för Konungen bland bankofullmäktige, derest icke meningen vore, att denne snart skulle atföljas af flere.

Om Riksdagen nu bifaller regeringens förslag, har Riksdagen dermed tagit ett steg på en ny väg, den att afstå sina konstitutionella rättigheter. Det är just detta första steg, som är det svåraste; har blott detta första steget tagits, torde de följande icke bli så svåra att taga. Jag tänker, att de nu utestängda kungliga ledamöterna snart nog skola infinna sig hos sin ordförande i riksbanken, och sedan torde nog turen komma till riksgäldskontoret.

För att nu komma till sjelfva sakens innebörd, det motiv, som skulle förra Riksdagens ledamöter att sluta ögonen eller åtminstone se åt annat håll, då den tager detta ödesdigra steg; detta motiv är endast att öfverflytta en, låt vara icke obetydlig, vinst från de enskilda bankerna till riksbanken. Innan detta köp mellan

statsmagtarna afslutas, synes det mig, att det bort föreligga en fullständig tablå öfver denna vinst. Jag anser, att så nu icke är förhållandet. Ingen torde våga säga, att de enskilda bankerna varit till skada för vårt affärslif, eller att de vållat osäkerhet i våra penningtransaktioner eller skapat misstro till våra finanser. Nej, ingenting af allt detta. Det förefaller mig, som om de finansiella förhållandena här i landet vore bättre än i, snart sagdt, hvilket annat land som helst, trots det att Hans Maj:t Konungen icke är representerad i riksbanksstyrelsen. De enskilda bankerna hafva således ej varit till skada.

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.*

(Forts.)

Skälet för bifall till den föreslagna förändringen torde således endast vara de enskilda bankernas vinst. Från denna vinst torde man dock till en början böra afdraga några poster. Först och främst skulle de enskilda bankernas beskattning för vinsten på utelöpande sedlar försvinna. Vidare skulle de åtnjuta icke så obetydliga fördelar hos riksbanken, åtminstone till en tid. Så kunde vi vänta, att check-systemet skulle komma till en vidsträcktare utveckling och derigenom sedelstocken minskas, sedan en del enskilda banker upphört eller fått mindre antal kontor. Vidare skulle riksbanken för framtiden afstå från all depositions-rörelse. Men äfven om efter alla dessa afdrag vinsten skulle visa sig afsevärd, så kan jag icke hjälpa, att Riksdagens åtgärd att till staten öfverflytta denna vinst tyckes mig kunna rubriceras såsom nagonting, som har en obehaglig likhet med statsocialism.

Jag tror, att vara nuvarande bankförhållanden äro bra, och vet att, då nagonting är bra, så skall man vara mycket försigtig med att experimentera för att få det bättre. Det är nemligen lättare att komma från bra till sämre än till bättre. Det är utförsbacke åt det förra hållet, men uppförsbacke åt det senare.

Detta skäl skulle för mig vara tillräckligt för att afslå det föreliggande förslaget, om jag icke hade ett mycket bättre och större, som jag redan antydt. Jag vill nemligen icke till något pris sälja Riksdagens rättigheter. Jag har icke lärt mig och kommer icke att lära mig att reducera konstitutionella rättigheter i penningvalutor, det må nu vara i riksbanks- eller privatbanks-sedlar. Jag ville icke, när jag lemnar denna stridsplats, hafva med mig minnet af att hafva varit med om att schackra bort någon af Riksdagens rättigheter, rättigheter, som vi ärft och som jag anser det vara särskildt denna kammars förnämsta pligt att värna om.

Detta har varit det skäl, hvarför jag inom utskottet yrkat afslag a den kongl. propositionen, och af detta skäl yrkar jag äfven än bifall till utskottets hemställan.

Herr Höjer: Herr grefve och talman, mine herrar! I förmiddags behandlade vi en kongl. proposition, i hvilken framstälts förslag att till Kongl. Maj:ts godtycke utleverera åtminstone en del af det svenska folkets grundrättigheter. Denna kongl. pro-

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

position var så pass stark till sitt innehåll, att icke ens Första Kammaren kunde smälta den i alldeles oförändradt skick. I afton hafva vi att behandla en annan kongl. proposition, i hvilken det föreslås, att Riksdagen skall, genom eftergift af Riksdagens grundlagsenliga rättigheter, bereda konungamagten ett i vart statskick hittills okänt inflytande på riksbanken och dess förvaltning. Egendomligt är det, att det i båda fallen är fråga om en utvidgning af konungamagten och en begränsning af svenska folkets eller svenska Riksdagens rättigheter.

Mot Kongl. Maj:ts i detta ämne föreliggande proposition hafva emellertid reservationer blifvit afgifna, dels af några Första Kammarens ledamöter, som äro mera rojalistiska än Konungen sjelf och som ansett lämpligt att i Riksdagens minne aterkalla 1889 ars bankkomités betänkande och Kongl. Maj:ts proposition från 1890 ars riksdag, dels af några Andra Kammarens konstitutionsutskottsledamöter, hvilka hafva gatt in på grundtanken i Kongl. Maj:ts proposition, litligt — i mina ögon allt för lifligt — långtande efter detta sedelutgifningsmonopol för riksbanken, hvilket, för så vidt jag kan begripa, förr eller senare faller riksbanken till, utan att svenska Riksdagen behöfver afstå någon enda af sina rättigheter. Slutligen har rent afslag blifvit yrkad af en tillfällig majoritet i konstitutionsutskottet, en majoritet, hvars sammansättning jag har sökt utforska utan att lyckas.

Hvad nu för det första beträffar den ifragasatta s. k. reformen att låta Kongl. Maj:t taga del uti tillsättandet af riksbankens styrelse, så har jag för min del icke kunnat finna något giltigt skäl anfördt för en dylik utvidgning af det kongl. prerogativet. I den kongl. propositionen ser jag visserligen försäkradt, att den kungavalde bankofullmäktigen skulle komma att väljas med hänsyn endast till de egenskaper, som platsen kräfver. Men jag får upprigtigt bekänna, att jag icke kunnat finna någon som helst garanti derför, att denna kungavalde fullmäktige skall blifva bättre kvalificerad än de fullmäktige, som af Riksdagen utses. Jag föreställer mig, att det kommer att blifva fortfarande såsom hittills, att i de flesta fall Riksdagen utser till fullmäktige i riksbanken personer, som äro i mer eller mindre mån, eller alltid i någon mån, dugliga för sin plats. Jag föreställer mig också, att om Konungen får rätt att taga del i tillsättandet af riksbankens styrelse, skulle mahända i de flesta fall denne kungavalde fullmäktige blifva en sin uppgift nagorlunda vuxen person. Men, mine herrar, lika lätt som det later tänka sig, att under upprörda tider en eller flere af Riksdagens fullmäktige i riksbanken skulle komma att väljas af partihänsyn, lika lätt, ja, ännu lättare låter det tänka sig, att den kungavalde fullmäktigen kunde komma att utses af gunst eller personlig hänsyn, ja blifva, såsom det sades vid 1890 ars riksdag, en *hofman* mera än en bankman.

Hvad vidare angår ett uttryck, som återfinnes i den kongl. propositionen, att den af Konungen utsedde fullmäktigen skulle

blifva »värdaren af riksbankens goda traditioner» — antagligen i motsats till Riksdagens fullmäktige, såsom värdare af de daliga — så undrar jag om vi icke billigtvis kunde erkänna *möjligheten* åtminstone deraf, att Riksdagens fullmäktige skulle finna sig befogade att vårda riksbankens goda traditioner lika troget som någonsin Konungens förtroendeman.

Ett skäl, som af 1889 ars bankkomité anfördes därför att Konungen skulle taga del i tillsättandet af riksbankens fullmäktige, var äfven det, att genom § 2 i 1830 ars banklag var stadgadt, att, »om riksbanken blefve oförmögen att uppfylla sina förbindelser, det vore Konungen, som hade att vidtaga åtgärder för att upprätthålla det allmänna förtroendet» och att »det vore en alldeles nödvändig konsekvens deraf, att Konungen skulle hafva inflytande på tillsättandet af riksbankens styrelse». Det bindande i det argumentet har jag för min del mycket svart att fatta. Blir det så någon gång, det Gud afvände, att riksbanken skulle blifva oförmögen att uppfylla sina förbindelser, kan jag för min del icke finna annat än att, då mig veterligen Konungen icke har några större eller mindre fonder till sitt förfogande, hvarmed han kan komma riksbanken till hjälp, han icke har annat att göra än att sammankalla Riksdagen, hvilken har att taga under öfvervägande och själf pröfva det sätt och de medel, som vore att använda för att råda bot på det onda, hvilket möjligen Riksdagens fullmäktige hade ställt till.

Ett ytterligare skäl att at Konungen gifva den ifragasatta magten har 1889 ars bankkomité och efter den Kongl. Maj:t funnit i den omständigheten, att regeringen i vårt land eljest har på det ekonomiska området en så stor befogenhet och så vidsträckt ansvar, hvarför det icke vore riktigt, att den helt och hållet utstängdes från bankens styrelse. Ja, med den logiken kan Kongl. Maj:t komma mycket långt, så långt till och med, att han kan göra anspråk på att få tillsätta icke en, utan tre bankofullmäktige, hvaribland själfve direktören. Och hvarför stanna dervid? Samma skäl kan en annan gång anföras för det krafvet att at Kongl. Maj:t utlemna ledningen af riksgäldskontoret!

Hvad nu det andra förslaget angår, eller att Kongl. Maj:t skulle tillsammans med Riksdagen stifta lag för riksbanken i vida högre grad än förut, så har en dylik utvidgning af Kongl. Maj:ts magt flera ganger varit på tal i konstitutionsutskottet men alltid blifvit stäld i sammanhang med ett nytt egoskifte med hänsyn till den lagstiftande magt, som tillkommer Konungen på grund af 89 § regeringsformen. Vid flera riksdagar under det nya statskicket hafva motioner blifvit väckta, särskildt i denna kammare, i syfte att avägabringa en delning mellan Konungen och Riksdagen med afseende på den ekonomiska och administrativa lagstiftningen. Motioner derom hafva väckts vid riksdagarna 1867, 1869, 1884, 1885, 1886 och 1889. Två ganger har konstitutionsutskottet uttryckligen förklarat, att »giltig grund icke saknas för antagandet, att representationen bör tillerkännas del i Konungens

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning.
(Forts.)

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

ekonomiska lagstiftningsrätt», och åtminstone tre gånger har det såsom hufvudsak för sitt afstyrkande af motionerna anförts, att ett egoskifte mellan Konung och Riksdag äfven borde företagas inom en annan del af lagstiftningen. Konstitutionsutskottet vid 1869 års riksdag fann i det faktum, att »den nuvarande representationen fortfarande är i besittning af den forna ständsriksdagens rätt att ensam råda öfver väsentliga delar af rikets bankväsende och finansförvaltning», en grund därför, att »någon inskränkning i Konungens ekonomiska lagstiftningsmyndighet icke nu måtte ifrågasättas»; och vid 1884 års riksdag framhöll samma konstitutionsutskott lämpligheten deraf att »sätta denna reform — en minskning af Konungens ekonomiska och administrativa lagstiftningsrätt — i samband med den sedan länge på dagordningen stående frågan om någon modifikation i Riksdagens utslutande magt öfver en visserligen speciel, men ytterst vigtig och i hela vårt näringslif djupt ingripande del af denna lagstiftning, nemligen i fråga om riksbankens styrelse». Slutligen förklarade konstitutionsutskottet vid 1889 års riksdag, att en inskränkning af Konungens administrativa och ekonomiska lagstiftningsmagt icke borde ske utan sammanhang med ändringar i andra af regeringsformens stadganden. »Da nemligen grundlagstiftarne vid afvägande af magtfördelningen mellan Konung och Riksdag bestämde denna fördelning på sådant sätt, att Konungen erhöi sin ekonomiska och administrativa lagstiftningsmagt mot att Riksdagen erhöi sin utsträckta finansmagt, anser utskottet ändring af stadgandena i det ena hänseendet böra betinga ändring äfven i det andra».

Hvad jag med dessa mina citat velat betona är, att svenska Riksdagens konstitutionsutskott ända från 1869 och till nu icke en men flera gånger uttryckligen förklarats, att en eftergift från Riksdagens sida i fråga om riksbankens styrelse och förvaltning bör sättas i närmare sammanhang med en eventuel inskränkning och begränsning af Konungens ekonomiska lagstiftningsmagt. Den konklusion jag vill komma till från dessa premisser är, att det efter mitt förmenande skulle vara mycket oklokt af den svenska Riksdagen att släppa ifrån sig denna equivalent vid en blifvande uppgörelse med Kongl. Maj:t med afseende på den magt han eger enligt 89 § regeringsformen. Detta är för mig icke det enda, men det hufvudsakliga skälet hvarför jag, herr grefve och talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Fredholm* från Stockholm och *Eriksson* i Elgered instämde med herr Höjer.

Herr Nordström: Såvidt jag kunnat sätta mig in i denna fråga, tror jag, att Kongl. M:ts förslag är sådant, att det bör kunna antagas af Riksdagen. Jag tror, att man bör söka få de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt upphäfd, och om man verkligen vill genomföra denna reform, så bör Riksdagen också under-

kasta sig någon motsvarande uppoffring. För min del kan jag icke inse faran af att låta Konungen få tillsätta ordförande i bankens styrelse. Deremot anser jag den fördelning, som i det kongl. förslaget göres emellan riksbanken och de enskilda bankerna i fråga om lånerörelsen, vara en väl stor förmån för de enskilda bankerna, men då man känner det sega motstånd, som bankintresset i medkammaren så många år utvecklats, så tror jag, att det skulle vara klokt att nu göra denna eftergift.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med den modifikation, som angifves i herr Restadius' reservation.

Herr Dahn: Herr talman! Jag tror icke att det vore så farligt, som man försöker göra det, om kammaren skulle antaga reservanterna friherre Barnekows m. fl. förslag. Jag är den siste, som vill vara med om att beröfva Riksdagen den magt, som den härvidlag har, men vi skola komma i håg, mine herrar, att, om det någonstädes måste råda en enväldsmagt, så är det i fråga om en stor centralbank. Vi veta ju, att i den svenska riksbanken, sådan den nu är, det alls icke är eller någonsin varit ordföranden hos bankofullmäktige, som har beslutanderätt öfver banken, utan det är den deputerade för utrikes vaxelrörelsen. Den, som innehar denna befattning och som gör upp så att säga vårt debet och kredit med utlandet, han är riksbankens egentlige direktör och den som har magten inom banken. Det kan icke hjälpas att, om det blir 7, 10 eller 20 fullmäktige, så blifva de nämndemän allesammans, ordföranden inbegripen, ty den, som har magten, är faktiskt direktören, och hvad vi reservanter tänkt oss kunna förebygga är, att Kongl. Maj:t skulle få ett sådant inflytande öfver banken, som man här fruktar, och detta sker just derigenom att den af Kongl. Maj:t utsedde ordföranden icke får blifva direktör eller vice direktör. Detta anser jag vara ett palladium för att icke Riksdagen skall beröfvas den magt och det inflytande, som den hittills haft öfver banken, men vi hafva dessutom föreslagit, att alla frågor om bankens förvaltning, reglementen och dylikt skola vara underkastade kamrarnes gemensamma votering precis såsom det nu är. Den nuvarande lagen om riksens ständers bank kommer naturligtvis att utvecklas, ty deri kommer att upptagas, hvad jag förut som motionär har föreslagit, nemligen i första rummet bestämmelser om bankens sedelutgifning och guld-kassa och möjligen ännu något mera, men hvad déchargen åt fullmäktige beträffar för deras sätt att handhafva förvaltningen, så blir enligt reservanternas mening denna décharge fortfarande såsom hittills underkastad gemensam votering, och den omständigheten, att några af reglementets nuvarande paragrafer komma att inrymmas i lagen om rikets ständers bank, hindrar icke att Riksdagen får samma inflytande på bankens styrelse och förvaltning som hittills.

Jag är alldeles icke med om allt, som står i det kongl. förslaget med afseende å den blifvande banklagen och först och främst hvad som intagits i 72 § om att den af Konungen utsedde ord-

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)*

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens stj-
relse och för-
valtning.

(Fortf.)

föranden icke skulle få blifva direktör eller vice direktör. Huru den nya banklagen skulle komma att verka vet naturligtvis ingen menniska, men hvar och en, som vill att banken skall utveckla sig till en verksam penninginstitution, kan naturligtvis ej vara med om att riksbanken icke får emottaga medel på upp- och afskrifning. Jag förstår mycket väl, att riksbanken såsom ensam sedelutgifvande bank icke behöfver inlåna penningar och betala ränta på dem, och därför skulle jag icke vilja, att riksbanken mottoge penningar på deposition, men hvad upp- och afskrifningsräkningen beträffar, så är det alldeles klart, att banken skulle gå miste om sina vaxelkunder, i fall de icke finge hafva alla sina affärer der och således äfven insätta penningar på upp- och afskrifningsräkning. Jag har velat påpeka denna sak, men det är äfven åtskil- ligt annat med afseende å förslaget till ny banklag för riksbanken, som jag icke kan vara med om, men det föreligger ju icke till afgörande nu. Vill man hafva ett slut på det oeffterrättlighets- tillstånd, hvarom det skrifvits och talats så mycket i Riksdagen och särskildt i denna kammare, då tror jag, att man bör visa något tillmötesgående, när man har garanti för att detta tillmötesgående icke blir till skada. Detta har gjort, att jag har kunnat vara med om detta förslag, ty eljest har jag ju yttrat mig någon gång förut om denna sak, och den åsigt jag då uttalat går jag icke ifrån, men då frågan nu kan lösas och jag anser denna lösning värd den upp- offring, som reservanterna föreslagit, så anser jag mig kunna vara med om den. Om frågan nu löses, och riksbanken kommer att fun- gera såsom en verklig, allmänheten gagnande bank med ensam se- delutgifningsrätt och icke blott såsom förläggare för privata bank- institut, så skulle den vinst, som riksbanken nu har, helt visst mer än fördubblas. Betydelsen häraf inses lätt. Om man till exempel tänker på ålderdomsförsäkringen för arbetare, till hvilken man icke vet, hvarifrån man skall taga penningar, så fins här ett all- deles neutralt område. Vare sig tullvinden eller frihandelsvinden blåser, så är riksbankens vinst snart sagdt densamma. Den är en mätare af nationens verksamhet och den stiger i jembredd med utvecklingen af denna verksamhet och med befolkningens numerär, och den är under normala förhållanden nästan konstant. Denna vinst är icke i någon form en skatt, utan en inkomst, tillkom- men genom hela nationens verksamhet, och därför synnerligen lämp- lig att använda till gagn för hela nationen eller för den del deraf, som behöfver komma i åtnjutande af denna ålderdomsförsäkring. Om vinsten användes för detta ändamål, skulle, då denna vinst genom landets utveckling erhåller en betydlig tillväxt, detta i sin ordning medföra, att den stora fond, som man tänkt sig erforder- lig för ålderdomsförsäkringen, kunde minskas rätt mycket, ty fon- den är här nationens verksamhet och resultatet af verksamheten, d. v. s. räntan af bankens vinst. Jag tror, att det skulle blifva till välsignelse för vårt folk, om frågan kunde lösas på detta sätt.

Jag kan icke underlåta att, medan jag har ordet, omtala — och flera personer voro närvarande vittnen på sanningen af hvad jag säger — ett yttrande af en gammal, mycket ansedd och högt betrodd man i denna kammare, som under det sista året han lefde i fråga om riksbankens omorganisation och med anledning af en motion i Första Kammaren om användning af åtskilliga millioner af bankens medel, yttrade, att det kunde kanske icke skada, att Kongl. Maj:t finge något inflytande i riksbanken, och den mannen var dock lika litet som jag vän af att Kongl. Maj:t skulle få styra banken. Den, som yttrade detta, var Karl Ifvarson.

Om kammaren ordnar dessa förhållanden, såsom reservanternas friherre Barnekow m. fl. föreslagit, så äro bankofullmäktige fortfarande underkastade samma censur och ansvar som hittills, och denna kammare hade icke afhändt sig något af sin magt, åtminstone icke något afsevärdt i förhållande till de förmåner, som genom frågans lösning skulle vinnas. Då jag nu varit med om detta förslag, så kan jag försäkra, att jag förut tänkt på saken mer än en gång och kommit till det resultat, att jag med lugnt samvete kunnat gå med derpå, och att jag icke förändrat den åsigt, som jag uttalade 1890 i denna kammare.

Jag yrkar bifall till friherre Barnekows reservation.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Jag begärde ordet, då en ärad kamrat från utskottet sökte försvara utskottets betänkande. Han sade, att han ej ville sluta sin riksdagsmannabana med att bidraga till ett beslut, som skulle beröfva Riksdagen någon dess rättighet, och att, om han vore af den öfvertygelse, att riksbanken skulle blifva bättre skött om Kongl. Maj:t hade en ledamot der, han hellre skulle vilja vara med om det förslag och den reservation, som framlagts af utskottsledamöter från Första Kammaren, än den af friherre Barnekow m. fl. afgifna reservation. Detta är ett ganska egendomligt resonnement, och jag ber att få återkalla i herrarnes minne, huru utskottet resonerar i sin motivering. Utskottet uttalar sig nemligen på ett ställe för 1890 års förslag, enligt hvilket Kongl. Maj:t skulle ega rätt att utse tre fullmäktige i riksbankens styrelse, men å andra sidan uttalar det en sådan åsigt som att, oaktadt ett sådant mål som borttagande af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt vore väl värdt att eftersträfvä, det dock vore för detta måls vinnande för stor eftergift från Riksdagens sida, att Kongl. Maj:t skulle få utse en fullmäktig i riksbankens styrelse. Sannerligen jag för min del kan förstå detta resonnement af utskottet. Och icke heller kan jag föreställa mig, att det skulle kunna vara något skäl för afslag å den kongl. propositionen. Nej, jag ber att få säga de ärade talare, som här försvarat utskottets utlåtande, att jag tror det är helt andra motiv, som ligga till grund för utskottets förslag härvidlag.

Om herrarne med uppmärksamhet följde med min vän herr Vahlins yttrande, då han hade ordet, så framgick häraf ganska

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

(Forts.)

tydligt de motiv här föreläge. Jag tror, att det är af särskildt undseende för de enskilda bankerna och en gammal kärlek till dem, som medverkat till och ligger till grund för det afslagsyrkande, som nu framstälts af utskottet. Det har enligt mitt förmenande både i utskottet och här ganska tydligt undfallit de personer, som yttrat sig i sistnämnda rigtning, att det är en särskild omtanke om de enskilda bankerna, som gör, att dessa personer ej kunna vara med om det framlagda kongl. förslaget. Det kan, enligt min tanke, icke det ringaste inverka störande på bankens rörelse eller beröfva Riksdagen någon rätt, att Kongl. Maj:t får tillsätta en person, som sitter endast såsom ordförande. I den reservation, jag m. fl. framställt och som är nära öfverensstämmande med Kongl. Maj:ts förslag, hafva vi gjort den ändring, att den person, som utses af Kongl. Maj:t, ej skulle få vara direktör eller vice direktör i banken. Derigenom tror jag att man förekommit all olägenhet på detta håll. Och då jag är af den öfvertygelse, att med en lagstiftning i det syfte, som Kongl. Maj:t föreslagit, och med de ändringar, som vi reserveranter gjort, man skulle komma till ett godt resultat för riksbankens framtida verksamhet, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till herr friherre Barnekows m. fl. reservation.

Häri instämde herrar *Larsson* i Mörtlösa, *Andersson* i Löfhult och *Wallmark*.

Herr Restadius: Herr talman! Under de senare åren har såsom en trosartikel utbildat sig den föreställningen, att riksbanken bör blifva allena sedelutgifvande. Jag är icke så hemmastadd i banksaker, att jag vågar derom afgifva något omdöme. Men jag skall gerna antaga, att så bör vara förhållandet. Antager jag emellertid detta, synes mig dock som nödvändigt korollarium deraf böra följa, att, när Riksdagen får ett sådant öfverväldigande inflytande på det ekonomiska lifvet, Kongl. Maj:t också må inrymmas någon rätt att deltaga i tillsättandet af den styrelse, som har att regera riksbanken. En sådan rätt synes mig vara desto mera oeftergiflig, om den dag någonsin instundar, hvilket jag hoppas snart må ske, att genom en civillag varder bestämdt så mycket viktigt på banklagstiftningens område, som ännu står olöst, såsom t. ex. bestämmandet af den metalliska valutan, bestämmandet af sedelutgifningsrättens storlek och de valutor, som böra betäcka densamma. Varder en sådan lag, på sätt om civillag säges, stiftad, synes mig vara oeftergifligt, att Kongl. Maj:t på något sätt tillåtes öfvervaka och tillse, att den lag, han med Riksdagen stiftat, varder efterlefd. Det är för närvarande omöjligt för Kongl. Maj:t att om riksbankens skötsel erhålla full kännedom, om man tager hänsyn till den i tryckfrihetsförordningen förekommande föreskrift, att bankofullmäktiges protokoll ej få uppenbaras förr, än 50 år förflutit. Efter så lång tids förlopp tror jag, att det är för Kongl.

Maj:t temligen likgiltigt, om han vet, hvad som en gång, 50 år förut, tilldragit sig i riksbanken.

Man har, synes mig, mycket öfverdrifvit det inflytande, som till följd af en persons insättande af Kongl. Maj:t i riksbanken Kongl. Maj:t der skulle erhålla. Det är gifvet, att den af Kongl. Maj:t insatte personen hufvudsakligen komme att vara en förmedlande länk mellan Kongl. Maj:t och riksbanken. Han är ju blott en. De öfrige äro sex. Det är väl då temligen gifvet, att de sex skola rå på en. Skulle så icke inträffa, kan detta icke bero på annat, än att den af Kongl. Maj:t förordnade har sådana insigter och sådan öfverväldigande kraft, att han kan inverka på de öfriga sex. Och jag skulle till dem, som vilja motsätta sig, att Kongl. Maj:t får någon rätt att deltaga i bankstyrelsen, önska framställa en fråga: hvarför är ett sådant förfaringssätt iakttaget i banklagstiftningen i andra främmande länder? Derpå skulle jag vilja gifva det svar, att naturligen anledningen är den, att behovet visat, att sådant är nödigt och nyttigt. Men om sådant kan ske i andra främmande länder, hvarför kan det icke ega rum jemväl i Sverige? Hvarför skulle det svenska folkets dyrbara rättigheter, såsom man velat hålla före, derigenom äfventyras? Jag utgår icke som en värderad talare derifrån, att Kongl. Maj:t skulle visa våld vid tillsättande af den person han finge utse. Jag antager, att han skulle förordna en person med sakkunskap, som väl kunde fylla sitt värf. Och han kan väl då icke ömstörta riksbankens styrelse eller på något sätt inskrida på någon rätt af afsevärd beskaffenhet, som nu tillkommer Riksdagen.

Af sådana skäl, herr talman, skulle jag hafva velat inom konstitutionsutskottet tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Men i min reservation har jag deri gjort några ändringar, hufvudsakligen i syfte, att derigenom förslaget möjligen skulle kunna lättare genomgå skärselden i Andra Kammaren. Jag har icke gifvit bestämd lagform åt mitt förslag, därför att jag ej visste, om det skulle af någon annan omfattas. Men då så skett, tillåter jag mig att yrka återremiss, för att formligt lagförslag i den af mig angifna rigtning må kunna utarbetas. Det kan mahända synas, att jag kunnat instämma med andra reservanter från denna kammare. Men jag hade ej tid eller förmåga att bedöma, om den lagform de uppställt för sin reservation var af den beskaffenhet, att den kunde läggas till grund för ett grundlagsbud. Derför har jag så kort, som jag gjort, affattat min reservation.

Herr Hedin: Herr talman! En af mina ärade grannar har för en stund sedan erinrat om vid huru många tillfällen konstitutionsutskottet satt med hvarandra i förbindelse Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsenvælde och Riksdagens magt öfver riksbanken och, som det brukar heta, stora delar af finansförvaltningen. Konstitutionsutskottet har år 1867 första gangen yttrat sig i denna rigtning, mera utförligt 1869, vidhållit mera eller mindre uttryckligt samma mening 1884, 1885, 1886 och 1889, att

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

(Forts.)

nemligen det ekonomiska enväldet i Kongl. Maj:ts hand å ena sidan och Riksdagens magt öfver riksbanken å den andra utgjorde liksom hvarandras förutsättningar och rättfärdigade hvarandra. Då detta uttalande dikterats från högerhåll af synnerligen konservativt folk, har det varit mig förunderligt att nu finna så många ledamöter af denna kammare i konstitutionsutskottet öfvergifva till och med den ståndpunkten och visa sig benägna att utan vederlag gå in på Kongl. Maj:ts proposition.

Banko- och lagutskottet vid 1894 års riksdag yttrade, att upphörandet af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt hade blifvit ett »allmänt erkänt önskningsmål». Så långt skulle man således hafva kommit, att detta, från att hafva varit till en början blott ett yrkande från Andra Kammarens sida, nu blifvit ett erkänt önskningsmål i landets intresse från Första Kammarens sida och från regeringens. Men när det det har blifvit, hvad inträffar då? Då inträffar, att man säger: för att denna reform, som från alla sidor anses vara mycket viktig, som åtskilliga anse i så hög grad viktig, att de tacka Guds försyn derför, att, trots det att den så länge har uppskjutits, icke någon katastrof ramlat ned öfver landet, — man säger: för att denna reform till landets nytta skall i näder tillåtas att blifva genomförd, fordra vi en utvidgning af konungamagten! Det är mig förunderligt, att den lindrigast sagdt mycket litet tilltalande karakteren af detta köpslagande helt och hållet undgått de personer, som derom gjort proposition. Jag skulle kunna föreställa mig, att en sådan framställning snarare komme från konungamagtens fiender, ty det vill jag betona, att, när en i hög grad samhällsviktig reform skall stranda derpå, att Kongl. Maj:t icke i betalning derför får en utvidgning af sin magt, ingenting kan från konungamagtens sida ifrågasättas, som i högre grad skadar denna magts prestige. Men det är nu deras sak att bedöma, som kommit med en sådan proposition.

Jag vet väl, att man nu inklöder denna pretention på utvidgning af konungamagten i sådana talesätt, som att denna skulle vara nödvändig för att garantera en god skötsel af riksbanken. Men tillåt mig göra den anmärkningen, herr talman, att det synes mig vara ett alltför dumdrigt tal för att på allvar föras i marken såsom trupper uti den bataljen. Jag frågar: fins det någon, som vedervägar det påståendet, att Riksdagens verk, riksbanken och riksgäldskontoret, hafva blifvit förvaltade på ett sätt, som icke kan uthärda jemförelse med den kungliga arméförvaltningen eller den med Kongl. Maj:ts begifvande rent af öfverkungligt höga jernvägsadministrationen? Jag vågar tro, att ingen här skall vilja mot Riksdagens delegerade i de två nämnda verken rigta den förolämpningen att ens behöfva jemföras med dessa turkisk-anarkiska institutioner.

När man nu säger oss, att det är nödvändigt för samhällets välfärd, att Kongl. Maj:t i riksbankens styrelse åtminstone får insätta en ordförande, så tillåter jag mig att göra en hemställan: har det visat sig, att den af Kongl. Maj:t tillsatte ordföranden

uti styrelsen för Nya Trollhättekanalbolag har utöfvat sin magt och sina skyldigheter på ett sådant sätt, att det skulle utgöra ett motiv för upprättande af det nu ifrågasatta regala bankpastoratet? Den ordförande, jag nyss talade om, skall enligt privilegierna af den 2 februari 1838 vara »Kongl. Maj:t ansvarig för uppfyllandet af bolagets till Kongl. Maj:t och kronan ingångna förbindelser i afseende å kanalens och öfriga arbetens utförande samt deras framgena underhåll, äfvensom för noggrann efterlefnad af de fastställda bolagsreglorna och fullgörandet af de om medel till kanalbyggnaden uppgjorda afhandlingar. Han har öfverinseendet å alla arbeten och hela förvaltningen» — —, »bör taga och undfå kännedom af alla bolagets förhållanden». »Han eger vaka öfver verkställigheten af fattade beslut» o. s. v. Han har en ganska stor magt. Är nu historien om det der bolaget sådan, att från den kan hemtas, eller kan från andra likartade fall hemtas något stöd för det antagandet, att riksbankens väl och ve och samhällets, såvida det af riksbanken beror, skulle bero derpå, att Kongl. Maj:t förordnar en kammarherre till ordförande i riksbankens styrelse?

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

Jag skall härmed motivera den mening, jag redan hade tillfälle att uttala år 1890 vid remissen af en likartad proposition. Men när jag anhåller om bifall till hemställan om afslag å den kongl. propositionen, så reserverar jag mig uttryckligen mot de eftertänkliga satser, som innehållas i utskottets hemställan, när det nemligen talas om den väl afvägda magtfördelningen uti våra gällande grundlagar. I dessa tider, herr talman, hafva vi anledningar, väl kända till en del af de flesta och till en del kända af andra, att besinna, huru det i detta afseende förhåller sig med Kongl. Maj:ts magt uti kommandomål och ministeriella mål. Der är magtfördelningen så illa afvägd, att den dag kanske icke är aflägsen, då vi få anledning att beklaga de paragraferna i vår grundlag såsom anledning till vår olycka.

Med herr Hedin förenade sig herr *Eriksson* i Bäck.

Herr Elowson: Man kan icke undgå att finna, att den fråga, som nu föreligger till behandling, egentligen rör sig på kompromisspolitikens område. Den kongl. propositionen bygger på den grund, som i allmänhet utgör grundvalen för vanlig kompromisspolitik, nemligen den välbekanta satsen: *do ut des*. Må vi se till, hvilka de båda föremål äro, som man sätter i fråga att byta mot hvarandra. Å ena sidan är det de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, å andra sidan är det en förändring i grundlagen, afseende att skaffa Kongl. Maj:t rätt att utse en eller flere ledamöter uti riksbankens styrelse. Låt mig då undersöka denna i penningar beräknliga rätt, som de enskilda bankerna hafva att utgifva sedlar. För regeringens uppfattning måste den af de enskilda bankerna bedrifna sedelutgifningen ställa sig antingen så, att den är för landet en gagnelig verksamhet, eller så,

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

(Forts.)

att den är en skadlig verksamhet. Är den för landet en gagnelig verksamhet, då synes det mig betänkligt, att regeringen vill sätta i fråga att uppföra denna verksamhet, för hvad? Jo, för att Kongl. Maj:t skall få vinna en magt, som han nu icke har. Är åter de enskilda bankernas sedelutgifning till skada för landet, då anser jag det ännu mera besynnerligt, att icke regeringen så skyndsamt som möjligt går i författning om att upphäva denna sedelutgifning.

Låt mig nu betrakta å andra sidan den ifrågasatta grundlagsförändringen. Är det rätt och tillbörligt, att Konungen eger att utse en ledamot i bankstyrelsen, då må han erhålla denna rätt utan något slags köpenskap. Är det konstitutionellt riktigt, att Konungen icke eger denna rätt, utan att Riksdagen såsom hittills behåller sin allena styrande magt öfver riksbanken, då är det icke skäl att medgifva den föreslagna grundlagsförändringen.

Här föreligga tvenne hufvudfrågor: en fråga angående ändring i grundlagen, en fråga angående omorganisation af bankväsendet. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet be-tecknade den senare, omorganisationen af bankväsendet, såsom det egentliga hjertat i det föreliggande förslaget. Är det nu så, då kan man taga i betraktande, huruvida icke denna omorganisation af bankväsendet kan försiggå utan någon som helst förändring af grundlagen. Beträffande åter grundlagsförändringen är det onekligt, att man måste erkänna, att det i 1809 års regeringsform är en bland hörnstenarne, att Riksdagen har uteslutande rätt öfver riksbanken. 1809 års män hade af historien hemtat lärdomar derom, att det kunde vara med våda förenadt, om icke Riksdagen hade en sådan rätt. Nu anföras i betänkanudet åtskil-liga saker, som skulle tala för en grundlagsförändring. En af dessa är, att Riksdagen såsom en politisk församling icke skulle vara rätt skickad att välja riksbankens styrelse. För min del anser jag, att det icke är alls vädligt att låta Riksdagen fort-farande bibehålla utöfvandet af denna funktion. Men då man bringar på tal, att Riksdagen är en politisk församling, gör jag mig den frågan: Är då icke regeringen ett kollegium af politiska personligheter? Kan ingen politisk hänsyn vid val af fullmäktige göra sig gällande hos regeringen?

En fråga, som föreligger till behandling, är den, att riks-banken skulle i sammanhang med grundlagsförändringen undergå en omorganisation. I detta afsende nämner bankkomitén af år 1890 en synnerligt viktig omständighet, nemligen att ifrån riks-bankens verksamhet skulle blifva uteslutet bland annat det att lemna kredit i löpande räkning. Må vi göra oss reda för hvad som är riksbankens hufvudändamål. Jo, det är att upprätthålla myntväsendet, att se till, att de sedlar, som cirkulera i landet, kunna med verkligt mynt infrias när så erfordras. Riksbankens styrelse har, för att kunna uppehålla och föröka den metalliska kassan, föreslagit en förändring, som kamrarne funnit vara syn-

nerligen nyttig och välbetänkt. Den förekommer här i 25 § af reglementet för riksbanken, der det heter, att riksbankens hufvudkontor meddelar större affärsfirmor kredit i löpande räkning. Hvad vill nu detta säga? Jo, det betyder, att dessa större firmor kunna af riksbanken få försträckning i penningar mot låg ränta och naturligtvis mot sådan säkerhet, som riksbankens styrelse finner fullgiltig och god. Då nu dessa firmor skola betala uttaget af penningar, huru sker det? Jo, det sker genom öfverlemnande till riksbanken af goda affärsvexlar på utlandet. De få ut penningar i riksbanken på löpande räkning, och de få göra insättningar endast och allenast med affärsvexlar på utlandet; det är således en direkt förstärkning af den metalliska kassan. Enligt komitéens af år 1890 förslag skulle den löpande räkningen vara utsluten från bankens verksamhet; men om någon verksamhet för riksbanken är naturlig, är det just en sådan verksamhet att lemna ut pengar och få sasom likvid affärsvexlar på utlandet.

Uti det betänkande, som utgafs af komitén 1890, omnämnes ock en annan egendomlig omständighet, som blifvit något berörd förut, nämligen att då Konungen redan förut har stor magt på det ekonomiska området, bör han ock hafva en magt öfver riksbanken.

Huru skulle man då tänka sig det framtidsprogram, som skulle uppstå genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition? Antingen man nu går ut derifrån att riksbankens styrelse kommer att utgöras af 9 fullmäktige, hvaraf Kongl. Maj:t tillsätter 3, eller att riksbankens styrelse kommer att utgöras af 7 fullmäktige, hvaraf Kongl. Maj:t tillsätter 1 och riksbanken 6; så kommer framtidsprogrammet vid val af fullmäktige i riksbanken tvefvelsutant att gå ut derpå, att Första Kammaren fordrar att få in i riksbankens styrelse minst 3 män, som dela de åskådningar och önskingar, som företrädesvis omfattas af Första Kammaren, öfverlemnande åt Andra Kammaren att få in i riksbankens styrelse högst 3 män, som dela föreställningssätten inom Andra Kammaren. Den af konungen tillsatte ordföranden, om blott en ledamot af konungen insattes, kommer då att ställa sig på ena eller andra sidan, och sannolikheten är nog temligen stor för, att han ställer sig på den sida, som företrädes af målsmännen för önskingarna från Första Kammaren; det skulle således i allmänhet blifva under den gjorda förutsättningen 4 på ena, 3 på andra sidan. För Andra Kam-maren blefve nog ställningen ännu sämre, om 3 ledamöter skulle af konungen insättas i riksbankens styrelse. Vill man således inrymma konungen magt i bankens styrelse, blir följden den, att riksdagens, speciellt Andra Kammarens, inflytande på riksbankens styrelse blir mindre.

Beträffande sedelutgifts-rätten vill jag säga, att allt ifrån den tid, då jag började första hvad sedelutgiftning är, har jag hyst den åsigten, att sedelutgifts-rätt icke borde tillerkännas de enskilda bankerna, och jag stöder och har stött denna åsigt på principiella grunder, hvilka jag ännu fasthåller. De enskilda

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.*

(Forts.)

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.*

(Forts.)

bankernas sedelutgifningsrätt var nog förr förenad med större våda än nu är fallet. Denna rätt grundade sig fordom hufvudsakligen på hypotek af jordbruksfastighet. Om det således hade blifvit en kris, hade de enskilda bankerna för att invexla sina sedlar icke haft något annat än värdepapper, intecknade i fastighet, som under normala förhållanden anses goda, men under en kris icke äro synnerligen eftersökta. Förhållandena i detta afseende äro nu något förbättrade, da de enskilda bankerna äro pligtiga att inlösa sina sedlar med guld. Men såsom herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anmärkte, ligger det en brist derutinnan, att det icke finnes någon lagstadgad skyldighet för de enskilda bankerna att hålla guldkassa. Näväl, mina herrar, den förbättringen af bankorganisationen kunna vi ju åstadkomma utan att ändra grundlagen. Såvidt jag vet, har icke något förslag om dylik förpligtelse för de enskilda bankerna blifvit framlagdt. Genom en lagstiftning i sådan rigtning skulle den af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekade bristen hafva blifvit afhjelpt.

Man talar också om sedelutgifningsrättens fördelar. Ja, det ligger fördelar i denna rätt, men enligt mitt förmenande äro de icke så stora, som en del föreställer sig. Jag har hört uppgifter i detta afseende, som strida mot hvarandra. Somliga säga, att fördelen är mycket stor, andra förmena, att vinsten på sedelutgifningen är ringa eller ingen. Jag tror att sanningen ligger midt emellan dessa båda uppfattningar. För de sedelutgifvande banker, som drifva sin verksamhet i stora affärscentra, t. ex. Stockholm, är det icke någon väsentlig fördel att utgifva sedlar. Deremot finnes en sådan fördel för bankerna i aflägsnare landsorter. Emellertid äro ju de sedelutgifvande bankerna skyldiga att infria sina cirkulerande sedlar enligt deras lydelse med guldmynt. Och detta är en förpligtelse, som i hög grad motväger fördelarna.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har an gifvit ett sätt att få bort de enskilda bankernas sedelutgifning, och detta, som är anfördt på sid. 21 och följande i utskottsberäkandet, synes mig vara ett synnerligen rationellt förslag. Följer man den anvisning, som der lemnas, så vinner man den stora fördelen, att man aflöser den enskilda sedelutgifningsrätten icke med en ändring i grundlagen, hvilket vore något irrationellt, utan genom att bevilja de enskilda bankerna den förmån, som regeringen nu föreslagit att de skulle få. Det är nämligen fråga om två anordningar, hvilka i princip äro fullt rigtiga från bankmessig synpunkt. Den ena är den, att de enskilda bankerna skulle i riksbanken få kassakreditiv mot högst 2 procent. Herr finansministern har beräknat, att kostnaden för de enskilda bankernas sedelutgifning belöper sig till omkring den ränta af 2 procent, som är föreslagen för uttagen å kreditiven, och att det således icke skulle vara någon vinst för de enskilda bankerna att hålla på sedelutgifningsrätten, utan de skulle med nöje omfatta detta

herr finansministerns förslag. Den andra anordningen vore den, att de enskilda bankerna skulle få rätt att rediskontera sina vexas hos riksbanken till ett belopp af högst två tredjedelar af det lägsta i riksbanken eljest gällande diskonto. Man skulle således genom att stifta en lag om den enskilda sedelutgifningsrättens försvinnande komma till det mål, som af en del af herarne här eftersträfvats. Man vill ha bort den enskilda sedelutgifningen, och så vill också jag, men jag vill icke, att man för detta ändamål skall nödgas tillgripa en förändring af grundlagen.

Jag nämnde nyss, att riksbankens hufvuduppgift är att upprätthålla myntvärdet. Hvad inträffar nu, om riksbanken utger en stor mängd sedlar? Jo, detta motverkar upprätthållandet af myntvärdet. Ju större massa utsläppes af riksbankens sedlar, desto mera tryck utöfvas på riksbankens metalliska valuta; dessa sedlar komma i sinom tid till bankluckan, der man vill vaxla dem mot guldvaluta, hvilket ju, om en stark tillströmning inträffar, kan medföra rubbningar.

Den fördel man har af rättigheten att få utgifva sedlar består deruti, att man får upptaga räntefria lån af allmänheten. Men hvad äro dessa utelöpande sedlar? De äro icke annat än skuldsedlar, äfven om desamma äro räntefria.

Jag tror, att man icke får så uteslutande fästa sig vid att riksbanken skall bereda statsverket vinst, utan det hufvudsakligaste är, att riksbanken kan öka sin metalliska kassa, hvarigenom myntvärdet upprätthålles. Uti rikets ständers beslut och förordning af den 22 september 1668 nämnes upprätthållandet af myntvärdet såsom riksbankens främsta uppgift, och beredandet af vinst kommer först i fjerde rummet. Nu synes det, som skulle man vilja drifva alltför mycket i höjden den vinst, man skulle kunna få af riksbankens sedelutgifningsrätt.

För min del kan jag icke anse det vara lämpligt, att Riksdagen ändrar någonting af grundlagen för att vinna det eftersträfvade önskemålet, nemligen att riksbanken skall blifva hvad man kallar centralbank och ensam berättigad att utgifva sedlar. Är nu detta ett önskemål, så kan det vinnas utan någon grundlagsändring, då man kan företaga sig att stifta en lag angående upphäfvande af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt. Ett försök att få en dylik lag till stånd borde på vanlig väg företagas.

Det har uttalats förut i samband med önskade förändringar inom riksbanken, att man velat hafva kontinuitet inom dess styrelse. En sådan har man redan fått genom den förändring i 71 § riksdagsordningen, som Riksdagen nyligen vidtagit, och hvarigenom fullmäktige väljas på tre år i sänder.

Sammanställer jag således alla dessa skäl, herr talman, så finner jag, att för det önskemål vi hysa, nemligen att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt skall försvinna, behöfves icke någon förändring i grundlagen. Jag anhåller därför, herr talman, om bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)*

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)*

Herr Nordström: Jag skall be att få återtaga mitt föregående yrkande och att i stället få instämma med herr Restadii yrkande om återremiss i det af honom anförda syfte.

Herr J. Johnsson i Bollnäs: Jag skall icke ingå i någon granskning, huruvida det förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit framlagdt, genomfördt i den hufvudsakliga rigtning att riksbanken öfvertager hela sedelutgifningsrätten, skulle komma att medföra någon fördel för riksbanken eller landet. Jag har nemligen trott, att den frågan var oomtvistlig och således en afgjord sak, och jag har styrkts i denna uppfattning genom Riksdagens skrifvelse den 9 maj 1894, deri Riksdagen mycket varmt uttalar sin önskan, att riksbanken skulle ordnas i syfte att den kunde ensam öfvertaga hela sedelutgifningsrätten. Jag kan icke heller föreställa mig, att Riksdagen efter år 1894 skulle i detta afseende ändrat mening. Om jag då, som nämndt är, anser det som en gifven sak, att det är ett önskemål af Riksdagen, det riksbanken ordnas på sådant sätt, att den kan ensam öfvertaga hela sedelutgifningsrätten, då blir andra frågan den: är det förslag, som här föreligger, af beskaffenhet att böra vinna Riksdagens bifall? Jag ber då att först och främst få erinra derom, att jag icke kan gilla de uttalanden, som gjorts af flere talare, nemligen att man skall se saken såsom en köpslagan med Kongl. Maj:t, för att Kongl. Maj:t må få rätt att förordna en ledamot i styrelsen; utan man bör väl, synes mig, se saken från den synpunkt och tänka sig, att Kongl. Maj:t och Riksdagen ha ett gemensamt intresse, då det gäller förvaltningen af rikets bank.

En annan fråga är den, huruvida med den förändring Kongl. Maj:t föreslagit, nämligen att Kongl. Maj:t skulle få rätt att förordna en af fullmäktige i riksbanken och som på samma gång skulle vara bankens ordförande, skulle kunna menligt inverka på bankens förvaltning, äfven härom kunna ju meningarna vara delade. Jag är emellertid af den uppfattning, att om Kongl. Maj:t här gör ett lyckligt val, om en person med fackinsigter i detta afseende blir af Kongl. Maj:t förordnad, denne person då skall komma att verka godt och vara till gagn i många rigtningar för riksbankens verksamhet. Skulle återigen Kongl. Maj:t, såsom många befarat, komma att utse personer, som icke vore vuxna en så vigtig uppgift, hvarom här är fråga, så tror jag dock, att risken är ganska ringa, för så vidt de af Riksdagen utsedde fullmäktige besitta erforderlig kompetens. Jag tror således, att den farhåga, som blifvit uttalad mot förslaget i detta fall, är väsentligt öfverdrifven. Och då vi nu jemväl hört ifrån statsrådsbanken, att Kongl. Maj:ts syfte icke är något annat än hvad som för öfrigt ses af förslaget, nemligen att Riksdagen fortfarande såsom hittills skall ha hand om banken och kontrollera dess förvaltning, så föreställer jag mig, att förslaget borde kunna antagas af denna kammare.

Det är emellertid åtskilliga bestämmelser i Kongl. Maj:ts förslag, som jag icke kunnat vara med om, och därför har jag förenat mig i den reservation, som friherre Barnekow med flere ha fogat vid utskottsbetänkandet, och med de ändringar, som äro i denna reservation föreslagna, tror jag att kammaren skulle kunna antaga förslaget.

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning.

(Forts.)

Den ändring, som jag ansett viktigast, har varit den, att den person, som Kongl. Maj:t skulle få förordna till ledamot af bankens styrelse, icke skulle få bli utsedd på längre tid än tre år. Det är nemligen uppenbart, att om, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, personen skulle förordnas på obegränsad tid, det skulle möta svårighet att få ett personombyte, då sådant af bankens intresse kunde påkallas.

Vidare ha reservanterna ansett, att den person, som skulle inträda som suppleant för den af Kongl. Maj:t nämnde fullmäktigen, icke skulle vara sjelfskrifven ordförande vid förfall för ordinarie ordföranden, utan att styrelsen skulle sjelf få utse vice ordförande.

Slutligen ha reservanterna föreslagit åtskilliga förändringar i sättet för granskningen af förvaltningen, och att denna skulle uteslutande läggas i Riksdagens hand.

Med dessa ändringar synes mig förslaget vara acceptabelt, och jag hemställer därför till eder, mine herrar, huruvida icke öfvervägande skäl tala för att reservanternas förslag godkännes.

En talare på stockholmsbanken har såsom ett skäl för sin motvilja mot att taga Kongl. Maj:ts förslag om rätt för Kongl. Maj:t att utnämna en fullmäktig, som skulle vara ordförande i bankens styrelse, anført förhållandet med Trollhätte kanalbolag, der Kongl. Maj:t utsett ordförande i styrelsen. Jag ber då få erinra den ärade talaren derom, att den person, han asyftat och som lång tid varit ordförande i styrelsen för Trollhätte kanalbolag, har haft Riksdagens förtroende att under en lång följd af år vara ordförande i riksbankens styrelse; således har här Riksdagens och Kongl. Maj:ts förtroende fallit på samma person. Jag vill nu icke yttra mig om huruvida det är någon anledning att tro, det den person, som varit ordförande i styrelsen för Trollhätte kanalbolag, icke skulle hafva handlat fullt korrekt och riktigt; men om man icke har andra skäl för ett afslag å nu föreliggande fråga än just det nyss anförda, så synes det mig, som detta skäl icke kan motivera ett afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag.

Åtskilliga talare hafva inlåtit sig på en granskning af det lagförslag, som fogats vid Kongl. Maj:ts proposition, och jag ber med anledning deraf få erinra derom, att utskottet icke ingått i någon granskning af detta förslag. Utskottet har nemligen ansett, att det borde bli först nästa Riksdag, som får ingå i pröfning af den frågan och se till, huruvida Kongl. Maj:ts förslag i det afsendet bör af Riksdagen antagas eller icke och hvad som kan böra få egenskap af lag eller de stadganden, som böra införas i reglementet

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning. för riksbanken. Reservanterna hafva för sin del ansett, att man nu endast borde taga det steg, som möjliggör för nästa Riksdag att lösa denna fråga, och de hafva af detta skäl fäst sig utslutande vid de föreslagna bestämmelserna om ändringar i rege-
ringsformen och i riksdagsordningen.

Jag ber, herr talman, att på de af mig anförda skälen få yrka bifall till den af friherre Barnekow vid utskottets utlåtande fogade reservation.

Herr von Friesen: Jag kan förstå, att så sent som nu på natten Kammaren icke är benägen att höra långa anföranden; men det är icke mitt fel, att jag är tvungen att vid denna sena timme något taga Kammarens tid i anspråk, och jag ber kammaren på förhand om ursäkt för att jag måste så göra.

Det förslag, som här föreligger ifrån Kongl. Maj:t, åsyftar, att vi skola få en centralbank, som skall vara ensam sedelutgifvande bank i Sverige. Detta är, såsom jag tror, ett synnerligen godt syftemål, och jag skulle för min del icke hysa någon tvekan om att genast vara med om dess ernående, derest man icke hade ansett nödigt att med förslaget härom sammanbinda krafvet på vissa garantier, som man anser erforderliga, om man skall öfvergå till detta förbättrade tillstånd uti vårt bankväsen. De garantier, som man fordrat, äro utaf två slag. Dels önskar man, att vissa bestämmelser, som hittills upptagits i reglementet för riksbanken, hädanefter skulle få civillags natur, d. v. s. icke kunna stiftas eller ändras utan af Konungen och Riksdagen gemensamt. Och vidare, att Konungen skulle få inflytande på sammansättningen af riksbankens styrelse. Mig synes då, att man måste först göra sig den frågan, huruvida dessa garantier bli mer nödvändiga än förut, derest riksbanken blir en centralbank med utslutande besittning af sedelutgifningsrätten. Det har här af herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet satts ett bestämdt samband mellan å ena sidan riksbankens öfvertagande af sedelutgifningsrätten och dess förvandling till en verklig centralbank, och å andra sidan förslaget att Kongl. Maj:t skulle få rätt att tillsätta ordförande i bankens styrelse. Han lade långt större vikt på detta senare vilkor än på den andra garantien, nemligen den att vissa viktiga bestämmelser, som nu stå i bankoreglementet, hädanefter skulle få civillags natur. Mig förefaller detta vara mycket underligt. Jag skulle vilja anse, att en alldeles motsatt uppfattning vore den rätta.

Jag frågar, finnes det, om riksbanken blir en centralbank, större eller andra skäl att fordra garantier, än om vår bankorganisation förblir oförändrad såsom den för närvarande är? Jag tror, att man skall få mycket svårt att motivera ett jakande svar å den frågan. Bli det svårare att sköta riksbanken, om den blir en centralbank och får ensam sedelutgifningsrätten? Min bestämda tro är, att riksbanken då mycket, mycket lättare skall kunna fullgöra de funktioner, som tillkomma en riksbank, än den

kan det under de nuvarande, för riksbanken synnerligen kinkiga förhållandena. Blir det ansvar, som riksbanken får, om den blir ensam sedelutgifvande, större än det för närvarande är? Jag tror detta icke vara förhållandet. I kritiska tider kommer äfven nu ansvaret att i sista hand ovilkorligen hvila på riksbanken, och enda skilnaden är den, att nu är det mycket svarare för riksbanken att fylla sin uppgift, än förhållandet skulle bli, om ingen annan bank än den finge utgifva sedlar här i landet. Slutligen en annan fråga. Blir riksbanken mäktigare, om den ensam får sedelutgifningsrätten? Derom tror jag att man kan ha mycket olika meningar. Så kringskuren i sin verksamhet som enligt det nu föreliggande banklagsförslaget riksbanken skulle bli, sedan den fått ensam öfvertaga sedelutgifningsrätten, så tvekar jag emellertid på att dess magt skulle bli i någon nämnvärd grad förökad. Riksbanken är redan nu en mächtig institution i vårt samhälle. Jag vill emellertid icke förneka, att möjligen dess magt skulle blifva något större, om den ensam finge sedelutgifningsrätten, men jag vill icke heller bestämdt påstå, att så skulle blifva förhållandet.

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning.

(Forts.)

Jag tror således, att den omständigheten, att frågan om garantier blifvit satt i samband med frågan om riksbankens öfvertagande af all sedelutgifningsrätt, har på ett synnerligen ofördelaktigt sätt inverkat på hela bankfrågans utveckling. Enligt mitt förmenande är frågan om garantier af yttersta vikt, vare sig riksbanken ensam har sedelutgifningsrätten eller icke. Då frågar jag: hvaruti böra dessa garantier lämpligast bestå? Man har sagt, att det icke vore nyttigt, att det funnes enväldsmagt öfver riksbanken. Riksdagen har för närvarande en sådan enväldsmagt; denna bör begränsas. Ja, detta kan jag också godkänna, och jag vill till och med på det lifligaste förorda, att en sådan begränsning måtte inträda. Men hur skall då denna enväldsmagt begränsas? Ja, hur begränsar man i allmänhet enväldsmagt? Jo, genom lagar, och äfven i detta fall bör begränsningen så ske: genom lagar, som reglera de viktigaste af riksbankens funktioner, genom lagar, som skydda de enskilde mot riksbankens öfvergrepp, genom lagar, som föreskrifva ansvarighet för riksbankens styrelse. Det är genom sadana lagar, som Riksdagens enväldsmagt bör begränsas. Men blir denna magt verkligen begränsad genom den anordningen, att Kongl. Maj:t får tillsätta ordföranden i riksbankens styrelse? På den frågan vågar jag svara ett bestämdt nej.

Det har deremot här redan anförts kraftiga motskäl mot de skäl, som blifvit anförda för att Kongl. Maj:t skulle få en sådan tillsättningsrätt, och jag vill icke trötta kammaren med att nu upprepa dessa motskäl. Det kunde ju visserligen vara frestande att uppehålla sig något vid hvad som säges i statsrådsprotokollet öfver detta ärende och som finnes återgifvet på sid. 17 i konstitutionsutskottets utlåtande. Der heter det om den nye ordföranden: »Vald med uteslutande hänsyn till de egenskaper, platsen kräffer, skulle han, såsom en värdare af de goda traditionerna

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

inom riksbanken, tillse, att riksbankens främsta uppgift, myntvärdets uppehållande, icke finge undanskymmas af omsorgen för bankovinsten.» Då frågar jag: har det hittills visat sig, att denna riksbankens förnämsta uppgift har undanskymts af omsorgen om bankovinsten, har bankovinsten varit för stor? Jag tror icke, att man kan säga det, utan att bankofullmäktige i alla tider haft denna bankens hufvudsakligaste uppgift alldeles bestämdt i ögonen och icke låtit förleda sig till hvad som möjligen för Riksdagen och kanske särskildt denna kammare skulle varit tacknämligt, nemligen att se skarpt på bankovinstens ökande. Man behöver således icke Kongl. Maj:ts deltagande i bankstyrelsens tillsättning för att dermed förhindra fullmäktige från att alltför mycket taga hänsyn till uppgiften att bereda statsverket inkomster, såsom skulle den vara den för riksbanken viktigaste. — Det heter vidare i statsrådsprotokollet om den föreslagne ordföranden, att han, »der så erfordrades, skulle stå medlande mellan de olikartade element, som kunna tillföras riksbanksstyrelsen, der han vid lika röstetal för skiljaktiga meningar skulle falla utslaget». Jag sätter icke stort värde på ett sådant medlarekall med utslagsrösten i bakgrunden, och för öfrigt, om jag ser tillbaka på den tid, då jag haft äran vara bankofullmäktig, har det, såvidt jag kan minnas, aldrig inträffat, att ordföranden behöft anlita sin utslagsröst. Jag anser således, att den uppgiften för den af Kongl. Maj:t tillsatte ordföranden är mycket, mycket litet att fästa sig vid.

Men om skälen, hvarför Kongl. Maj:t skulle tillsätta ordförande i bankstyrelsen, icke kunna betraktas vara af någon nämnvärd betydelse, så finnes det deremot enligt mitt förmenande verkliga skäl *mot* en sådan anordning. Jag vill nu icke halla mig vid de konstitutionella betänkligheterna i fråga om magtfördelningen mellan Kongl. Maj:t och Riksdagen, den frågan har blifvit af andra tillräckligt berörd, utan jag vill se saken ur rent praktisk synpunkt. Då kan jag icke underlåta att något vidröra det af kammaren väl kända förhållandet, att i vår tid storkapitalet är en oerhörd magt, en magt, som kan göra mycken nytta, men tillika också mycken skada. I allt, der det gör nytta, bör det understödjas, och tvärtom, i allt, der det gör skada, bör det motarbetas. Detta storkapital söker att med sin magt intränga i alla samhällslifvets förhållanden, göra der sin magt gällande i sitt intresse och bringa alla krafter i samhället i sin tjänst. Nu skulle det kunna hända, att, om Kongl. Maj:t finge utse ordförande i riksbankens styrelse, detta storkapital skulle kunna utöfva sådant inflytande på regeringen, att det skulle kunna få ett finger, ett par ögon, ett par öron med i riksbankens styrelse. Man frågar kanske: kan icke detta också ske gent emot Riksdagen, kan icke storkapitalet skaffa sig inflytande äfven öfver denna och så äfven nu få riksbanken att gå storkapitalets ärenden till men för det allmänna bästa? Jag vill icke förneka detta, ty storkapitalets magt är oerhörd; men, för att citera ett yttrande, som jag läste i går, det är svarare att förgifta hafvet än källan.

Och jag tror, att det hittills åtminstone visat sig, att när det varit ansatser från det hallet, har Riksdagen haft kraft att tillbakavisa dem. Ur denna synpunkt anser jag för min del, att det skulle vara betänkligt, om Kongl. Maj:t finge tillsätta en medlem af riksbankens styrelse. Då salunda skälen för detta förslag, enligt min tanke, äro mycket litet betydande, men det af mig anförda skälet *emot* åtminstone för mig är synnerligen kraftigt, kan jag för min del icke vara med om förslaget.

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)*

Har det nu visat sig, att riksbanken hittills, då dess styrelse utsetts af Riksdagen allena, blifvit illa skött, så att dess uppgift att vara en centralbank icke blifvit rätt tillgodosedd? För min del tror jag tvärtom, att riksbanken för närvarande har en synnerligen stark ställning, och vill som bevis härför meddela följande. Uti s. k. bankmessiga sedeltäckningstillgångar hade riksbanken den 31 mars i år en metallisk kassa af 27 mill. kronor, på löpande räkning och separaträkning i utlandet samt i utländska sedlar 24,4 mill. kr., i utländska obligationer 11,1 mill. kr., i svenska obligationer, som noteras i utlandet, 9¹/₂ mill. kr., i utländska vexlar 2,1 mill. kr., i inländska vexlar 30,1 mill. kr., i vexlar således tillsammans 32,2 mill. kr., eller in alles 104,2 mill. kr. i tillgångar, som anses utgöra bankmessig sedeltäckning, mot följande skulder: 50,3 mill. kr. i riksbankens utelöpande sedlar, 1¹/₂ mill. kr. i postremissvexlar, 30,8 mill. kr. å folioräkning, 3,7 mill. kr. å upp- och afskrifningsräkning, och depositioner till belopp af 4,3 mill. kr., eller in alles skulder till belopp af 90,6 mill. kr. Mot dessa skulder af 90,6 millioner stå de af mig nyss nämnda tillgångarne af 104,2 mill. kr., hvilka kunna anses såsom bankmessig sedeltäckning. Af sådana tillgångar har riksbanken således 14 mill. kr. i öfverskott. Den kan alltså inlösa alla sina sedlar och betala alla sina skulder och skulle likväl hafva en behållning af 14 mill. kr. i bankmessiga sedeltäckningstillgångar, och detta utan att banken behöfde draga in ett enda lån, vare sig afbetalningslån eller hypotekslån eller kassakreditiv. Det är häraf klart, att riksbankens ställning är så stark, att den när som helst kan öfvertaga hela sedelutgifningsrätten i landet. Denna ställning har riksbanken nu uppnått under förhållanden, som för banken varit vida svårare, än de som skulle inträda, om riksbanken ensam öfvertog sedelutgifningen. Behöfvas då särskilda garantier, när dessa förhållanden skulle inträda? Jag tviflar på den saken.

Här har sagts, att det icke skulle vara lämpligt att tala om det banklagsförslag, som är vidfogadt den kongl. propositionen, men jag har tänkt mig, att då detta banklagsförslag har bifogats den kongl. propositionen, så har detta icke skett endast för att Riksdagen skulle kasta detsamma i papperskorgen, utan meningen har väl varit, att Riksdagen skulle se på detsamma och icke allenast detta, utan, om anmärkningar kunna göras mot förslaget, äfven framställa dessa, ty hvarför skulle förslaget eljest hafva behöft nu komma till Riksdagens kännedom? Om dessutom dessa anmärkningar äro af så graverande art, att en hufvudsaklig del

af denna banklag måste anses förfelad, så är det så mycket nödvändigare att derpå fästa uppmärksamheten.

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning. (Forts.)

Jag vill då till en början endast i förbigående vidröra den omständigheten, att den bestämmelsen skulle i banklagen intagas, att den af Kongl. Maj:t tillsatte ordföranden skulle hafva 50 % högre aflöning än de öfrige fullmäktige. Detta är ju i det hela en småsak, men motiveringen förefaller mig betänkelig. Det heter i motiveringen, att det med fog kunde begäras, att »en hufvudsaklig del af denne ordförandes verksamhet skulle egnas åt bankens administrerande». Det skulle således vara han, som hufvudsakligen skulle hafva bankens administration i sin hand. Detta motsäges dock på det bestämdaste af en annan punkt i motiveringen, der det heter, att det är nödvändigt, att det finnes en direktör, som ensam har förvaltningstrådarna i sin hand. På det sättet kommer det nog också att bli, och jag tager för gifvet, att hvad här anförts endast är en fras för att motivera denna högre aflöning åt ordföranden, men jag har ansett mig redan nu böra fästa uppmärksamheten på ohållbarheten af detta skäl för den föreslagna högre aflöningen.

Då jag talar om denna sak, vill jag emellertid något fästa mig vid hvad en talare på elfsborgsbanken yttrade, nemligen att han ansåg, att genom denne ordförande skulle Kongl. Maj:t få ett medel att tillse, att de för banken meddelade föreskrifterna efterleddes. Är det således meningen, att denna ordförande skulle af Kongl. Maj:t få särskild instruktion att till Kongl. Maj:t inrapportera hvad som i riksbankens styrelse tilldroge sig? Talaren nämnde vidare, att denne ordförande skulle blifva en förmedlande länk emellan Kongl. Maj:t och riksbanken. Är det således meningen, att riksbanken skulle undandragas Riksdagens styrelse och öfverlemnas att styras af Kongl. Maj:t? Det förefaller mig betänkligt, om detta skulle vara meningen. Det är just detta jag förut opponerat mig emot. Utan att det står i någon instruktion, kan det komma att ändock så ske, men det är just detta, som jag anser skulle vara en olycka.

Härefter kommer jag till den viktigaste punkten i mina anmärkningar mot banklagsförslaget, och den gäller en del af det samma, som, ehuru den kallas öfvergångsstadgande, likväl är af synnerligt stor betydelse för hela denna fråga. I sjelfva verket kan man säga, att det viktigaste af hvad som nu föreligger finnes koncentreradt i detta öfvergångsstadgande. At detta öfvergångsstadgande egnas en stor del af motiveringen i statsrådsprotokollet, och klart är, att just vid detta öfvergångsstadgande måste fästas synnerligt stor betydelse. Herr finansministern antydde, att det hade kommit in ett fel i detta öfvergångsstadgande. Ja, enligt min mening är det ett så grundväsentligt fel, att det är förvånande, att ett dylikt öfvergångsstadgande kunnat komma från Kongl. Maj:t. Det heter, att de banker, som afstå från sedelutgifningsrätten, från och med år 1899 till och med år 1903 skulle få ovilkorlig rätt till kassakreditiv i riksbanken mot högst 2 %

ränta. För att ett ögonblick hålla mig vid denna bestämmelse om räntefoten, så förefaller det mig ytterst vanskligt att på förhand för fem års tid stipulera en högsta räntefot att vara gällande, huru än de ekonomiska förhållandena komma att ställa sig under den tiden, huru än räntefoten kan komma att stiga. Äfven om riksbanken sjelf komme att behöfva låna upp penningar till hög räntefot, skulle den dock lemna dessa banker kreditiv till högst 2 % ränta, och detta icke till obetydliga belopp, utan ända till 60 mill. kronor. Men vidare, hvarifrån skulle då riksbanken få dessa 60 mill. kr.? Jo, genom sin sedelutgifningsrätt. Om jag ser till, huru förhållandena voro den 31 december 1895, hvilket datum Kongl. Maj:t lägger till grund för sina beräkningar, så befinnes det, att riksbanken då hade utelöpande sedlar till belopp af 56,7 mill. kr. Om nu dessa 60 mill. kr. skulle tillkomma, skulle riksbanken behöfva gifva ut sedlar till ett belopp af 116,7 mill. kr. Hvarifrån skulle då banken få bankmessig sedelbetäckning för dessa 116,7 mill. kr.? Enligt Kongl. Maj:ts förslag till banklag skulle riksbanken vid ifrågavarande tidpunkt hafva egt rätt att utgifva sedlar till ett belopp af 101,5 mill. kr. Återstå således omkring 15 mill. kr., för hvilka ingen täckning finnes. Sedlar till detta belopp måste således banken indraga genom att indrifva af sina öfriga fordringar, d. v. s. säga upp lån och kreditiv. Samtliga dylika tillgångar, som riksbanken egde vid 1895 års slut, uppgingo till ett belopp af 37,9 mill. kr. Härutaf måste riksbanken således realisera 15 mill. kr., d. v. s. säga upp och draga in lån till nämnda belopp. Då skulle således af dessa fordringar återstå omkring 22 mill. kr. Men det är nu vidare att märka, att å folioräkning, upp- och afskrifningsräkning och i postremissvexlar hade riksbanken vid nämnda tid skulder till belopp af 26 mill. kr. Dessa penningar bör banken också vara beredd att när som helst utbetala. Men om riksbanken också indroge alla sina lån, så att den icke vidare hade ett enda öre utlånadt, skulle det ändock icke räcka till för att betäcka dessa å vista-förbindelser, som riksbanken då hade. Nu säger herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att detta är mycket lätt ändradt, ty man behöfver blott göra den förändringen — jag antager, att herr statsrådet anser det vara en mycket obetydlig förändring — i lagen, att man låter riksbanken få utgifva sedlar på grundvalen af de hypotek, som de enskilda bankerna lemna för sina kreditiv. Ja, men detta är dock en underlig täckning af sedlar. Jag behöfver icke erinra, hvilken täckning af sedlar som anses vara bankmessig. Detta finnes angifvet i första rummet i 7 § af banklagen, nemligen metallisk kassa, på utrikes ort nedsatt eller under transport derifrån varande, mot sjöfara försäkradt guldmynt eller omyntadt guld, och hos bankinrättningar eller handelshus på utrikes ort i löpande räkning innestående medel — allt således sådant, som är guld eller när som helst kan förvandlas till guld — samt vidare i andra rummet, enligt 8 §, lätt säljbara utländska statspapper, statens, allmänna hypoteksbankens och andra inhemska obliga-

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning.
(Forts.)

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
rättning.
(Forts.)

tioner, som å utländsk börs noteras — allt detta jemväl tillgångar, som när som helst kunna förvandlas till guldvaluta — samt slutligen vaxlar, betalbara inom eller utom riket. Vaxlar, betalbara utom riket, kunna också i allmänhet när som helst förvandlas till guld, och vaxlar, betalbara inom riket, hafva jemväl ansetts för bankmessig sedeltäckning af det skäl, att dessa vaxlar äro korta och löpa på högst sex månader, i följd hvaraf de således inom nämnda tid komma att inflyta, hvarvid till banken återgår ett lika stort belopp i sedlar, som motsvarar dessa vaxlars värde. Men på hvilken grund skulle de för bankernas kreditiv hypotiserade papper kunna få betraktas såsom sedeltäckning? Helt visst är det icke i öfverensstämmelse med de tydligt och med eftertryck uppgifna grunderna för banklagstiftningen i denna del. De kunna icke realiseras. De kunna icke på något sätt föranleda en minskning af de utelöpande sedlarna. Är det då rimligt att betrakta dessa hypotek såsom bankmessig grundval för sedelutgifningsrätten? Jag tviflar derpå.

Sedermera under de nästföljande fem åren 1904—1908 skulle bankerna erhålla ovilkorlig rätt att rediskontera vaxlar till belopp af 36 millioner kronor. Ja, då tycker man, att dessa vaxlar åtminstone borde kunna betraktas såsom bankmessig sedeltäckning. För min del tror jag dock, att man bör vara försiktig vid denna frågas bedömande. Ty dessa vaxlar hafva icke samma natur som vaxlar i allmänhet, nemligen att banken vid förfallotiden kan draga in dem, eftersom, då de enskilda bankerna skulle få ovilkorlig rätt att rediskontera, de alltid kunna hålla ute detta belopp af 36 millioner. Dessa vaxlar kunna således icke betraktas som bankmessig sedeltäckning.

Enligt mitt förmenande skulle således riksbanken under dessa tio öfvergångsår komma i en högst betänklig ställning. Komme under dessa tio öfvergångsår kritiska tider, så skulle riksbanken vara bunden till händer och fötter och hafva mycket svårare att operera än under nuvarande för riksbanken dock icke så särdeles fördelaktiga förhållanden. Det förefaller mig som om, när ett sådant öfvergångsstadgande anses vara en hufvudsaklig grundval för antagandet af det eventuellt hvilande grundlagsförslaget, det icke kan vara klokt att ens antaga detta grundlagsförslag till hvilande, utan det förefaller mig klokare att nu afslå det, så att frågan må återkomma i förnyad och bättre gestalt än den, i hvilken den i sin helhet för närvarande föreligger för Riksdagen.

Medan jag har ordet, kan jag icke underlåta att något tala om en fördel, som man har räknat på att få deraf, att riksbanken skulle öfvertaga all sedelutgifningsrätt. Man har räknat på att derigenom riksbankens vinst skulle blifva mycket större än nu. Det är en sak, hvarpå jag vågar tvifla. Åtminstone under öfvergångsåren tror jag icke, att man har att vänta någon ökad vinst. Så som riksbanken skulle blifva begränsad till sin verksamhet genom den föreslagna banklagen och med tanke på de 700,000 kronor, som nu utgå i skatt af de sedelutgifvande enskilda ban-

kerna för deras sedelutgifningsrätt, tviflar jag också på att ens efter öfvergångsårens behållningen för statsverket på ifrågavarande poster i dess helhet åtminstone till en början skulle blifva större, än den för närvarande är. Det skulle kunna hända, att man blefve öfverraskad af att finna, att riksbankens vinst blefve förminskad efter reformens genomförande.

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning.

(Forts.)

Af hvad jag sagt, herr talman, är det klart, att jag för min del anser, att bankfrågan vid denna riksdag bör falla.

Herr Danielson: Herr talman, mine herrar! Då nu klockan är nära 1 på helgdagsmorgonen, så är det klart, att vi alla önska, att detta plenum så snart som möjligt måtte få ett slut, och jag loftar att icke yttra många ord.

Jag vill börja med att hembära till den siste talaren mitt varma tack för hans sakrika utredning af denna fråga. Derigenom hafva vi fått en inblick i huru det kommer att ställa sig, så tydlig, att derom ingen mera kan vara tveksam.

Jag har nog mycket här antecknadt; men jag skall icke begagna tiden länge. Dock kan jag icke underlåta att säga dels på grund af hvad som här nämnts och dels i enlighet med den tro, hvartill jag sjelf kommit, att det just är storkapitalet, som framdrifvit denna Kongl. Maj:ts proposition. Ty det ligger nog bakom detta förslag, att det är på detta sätt, som storkapitalet skulle kunna få magt med riksbanken, alldeles såsom fallet är med hypoteksbanken. Råder icke der det olyckliga förhållandet, att Konungen har rätt att tillsätta ordförande, och finnes någon bankinrättning i hela vårt land, som är så eländigt skött som denna? Vi hafva icke något så varnande exempel som detta. Jag vill för undvikande af missförstånd nämna, att jag eger icke någon skuld till hypoteksbanken, men jag ser hos en stor del af jordbrukarne i hela landet, hvilket elände är rådande, och är det icke varnande exempel nog? Skall nu riksbanken skötas på samma sätt? Skola vi ordna det så, att ingen enda människa får veta, huru det är stäldt der, utan så att det blir Kongl. Maj:ts och storkapitalet, som göra hvad de vilja. Man har försökt att reformera hypoteksbanken, men alla förslag hafva varit omöjliga; ingenting kan ske, utan våra bästa jordbrukspapper få draga 6 procents ränta, då räntan i öfrigt är 3 à 4 procent. Derfor få vi vara mycket varsamma, ytterst varsamma för att gå denna väg. Jag tror, att det är så farligt, att jag kan på intet sätt vara med derom. Och jag begärde ordet för att på det allvarligaste protestera mot stadganden i den rigtningen. En afsägelse af Riksdagens rättighet att utöfva den magt, den har öfver riksbanken, skulle blifva så ödesdiger, att vi aldrig någonsin skulle kunna repa oss derefter. Jag har den tanken och den förhoppningen, att denna kammare icke skall bifalla förslaget, utan afböja det, så att icke våra efterkommande skola klandra oss för att vi värdslost skänkt bort Riksdagens rättigheter i detta fall.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.

(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Jag skall till en början be att få tillkännagifva, att jag instämmer i det väsentliga af hvad min granne här på sidan i saken yttrat. Jag delar fullkomligt hans uppfattning om bristerna i öfvergångsstadgandet i det förslag till banklag, som bifogats den kongl. propositionen, och nödvändigheten af åtskilliga ändringar äfven i lagen för öfrigt. Och jag delar äfven hans uppfattning derutinnan, att jag icke i Kongl. Maj:ts tillsättande af en ordförande i styrelsen ser någon garanti för en bättre skötsel af riksbanken, någon garanti som väger något, utan denna garanti är och blir och måste komma att blifva de bestämmelser, hvarefter banken administreras, sedlar utgifvas o. s. v. Dessa bestämmelser måste göras till en civillag, som icke kan förändras genom gemensamma omröstningar efter som vindkasten vexla.

Men när jag sedan kommer till slutet af hans yttrande, att det kongl. förslag till banklag, som är bifogadt propositionen, är bristfälligt och att, när så är, deri lage ett väsentligt skäl att icke för i år antaga ett något så när drägligt förslag till ändring i grundlagen, då skiljer jag mig från honom. Och jag skall be att få angifva några skäl, hvarför det enligt mitt förmenande vore godt, att ett förslag kunde antagas som hvilande i fråga om denna grundlagsändring.

Jag skall då vända mig mot den förste talaren, herr Vahlin, som yttrade sig för utskottets betänkande och i den riktningen, att här skulle vara en affär och ett köp mellan Riksdagen och Kongl. Maj:t. Man skulle köpa sig till fördelarne af en större bankovinst genom den enskilda sedelutgifningsrättens indragning, och som bytesmedel skulle man låta Kongl. Maj:t tillsätta en ordförande i riksbankens styrelse. Nej, mine herrar, räckvidden af en bankreform är väl allt viktigare än de synpunkter, hvarur denne talare såg alltsammans.

Han nämnde, att det icke visats exempel på att genom våra nuvarande penninginrättningar någon fara yppat sig, utan privatbankerna skötte sig lika bra som riksbanken, och således vore icke ur den synpunkten här något att befara. Men jag vill påminna den talaren och åtskilliga andra om att det icke var så länge sedan, som det just stod hårdt at med vårt bankväsen, och att det kanske skulle gått illa, om icke Riksdagen trädt emellan. Det är icke längre sedan än 1879. Och ingen kan veta, om vi när som helst hafva i vår hand att kunna genomföra denna reform af vårt bankväsen lika bra som vi hafva det nu, att nemligen kunna verkställa den under lugna, gynsamma penningtider och goda konjunkturer. Den synpunkten är ytterst viktig, och jag håller på att man om möjligt skall få ett grundlagsförslag hvilande för denna gång.

Jag vet mer än väl, att mången tänker och en och annan, tror jag, har sagt, att vi kunna reformera vårt bankväsen utan detta sätt att gå till väga, utan att gifva Kongl. Maj:t något finger med i styrelsen af riksbanken. Man kan nemligen höja

bevillningen för de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, så att de tröttna på saken. Det är sant, att detta också är en väg, som kanske kan begagnas. Men innan man gör det, tror jag dock herrarne böra erkänna, att det kan vara godt för Andra Kammaren sjelf att veta, att man derförinnan bjudit till att på ett lojalt sätt, icke med sådana medel, komma till ordentlig stadga i penningväsendet; och att om det icke lyckas, om icke Första Kammaren och Kongl. Maj:t vilja vara moderata i sina fordringar i afseende på Kongl. Maj:ts rätt att hafva sin hand med i styrelsen o. s. v., då en kommande Riksdag må med större lugn och större trygghet kunna beträda den andra mindre tilltalande vägen, än om man icke först velat göra något för att på annat sätt komma till samma mål.

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

Det är dessa synpunkter, som jag tror böra vara bestämmande här, ehuru jag må bekänna, att jag icke tror på att, om Andra Kammaren nu antager reservanternas förslag, man har någon utsigt att få det antaget af Första Kammaren med de små ändringar, som kunna behöfva göras. Jag tror, att det är nyttigt, att kammaren visar sig tillmötesgående genom sitt beslut i dag. Då står den mera fri från ansvar i kommande dagar, då måhända skarpere medel skola begagnas. Detta är för mig skälet till att för tillfället instämma i herr Dahns m. fl. reservation och på den yrka bifall.

Herrar *Månsson* och *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Herr Themptander: Det kan icke vara min mening att vid denna sena timme hålla något ingående anförande i denna fråga. Men jag har begärt ordet för att för min del uttala ett beklagande, om kammaren icke vid detta tillfälle skulle komma till ett slut, som innebure en inledning till en slutlig lösning af frågan om den stora bankreformen.

För min del får jag säga, att jag alldeles saknar förmåga att fatta betydelsen af de tal, som vi här hört om kompromisspolitik, och att det här skulle vara fråga om något köp.

För min del ser jag nemligen betydelsen utaf bankreformen i främsta rummet ligga alldeles icke uti sedelutgifningsrättens koncentrering i riksbanken, utan deri, att de hufvudsakliga bestämmelserna för riksbankens verksamhet blifva förflyttade från det lagstiftningsområde, som de nu tillhöra, och der sakerna äro ordnade på så löslig fot, att jag vågar påstå, att det icke finnes någon nationalbank i världen, för hvilken de normerande bestämmelserna rörande sedelutgifning och dylikt äro fotade på så lösliga grunder, som med afseende a Sveriges riksbank.

Det förhållandet, att de allra viktigaste föreskrifterna rörande riksbankens sedelutgifningsrätt, metalliska kassan och föremålen för riksbankens verksamhet äro intagna i ett reglemente, hvars bestämmelser kunna tillkomma genom en gemensam votering mellan kamrarna, och på det sättet kunna ifrån det ena året till det

Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)

andra alldeles förändras, innebär efter min tanke så stora betänkligheter, att jag för min del beklagar, om icke Riksdagen och denna kammare skulle klarligen inse, att det tarivas en snar ändring i denna sakernas ordning.

Det är därför jag för min del alltid har hyst intresse för denna reform, och det är därför som jag anser, att det ligger så mycken magt uppå, att de bestämmelser, som äro normerande för riksbankens viktigaste uppgifter och viktigaste funktioner, få karakteren af en civillag, såsom de fått uti det här föreliggande förslaget. Sedermera blir det ju en sak, hvarom tankarne med skäl kunna vara delade, huruvida den ena eller andra bestämmelsen uti banklagsförslaget kan vara lämplig eller icke, men det är ju en fråga, som egentligen icke bör diskuteras vid denna riksdag, eftersom något banklagsförslag icke nu föreligger, och allra minst kan jag följa den ärade talaren på samma bänk som jag, då han förklarade, att, eftersom öfvergångsstadgandet i förslaget innebure åtskilligt, som för honom icke vore acceptabelt, ville han icke vara med om hela denna reform. Detta öfvergångsstadgande kan ju i sig innefatta åtskilligt, som med skäl kan påkalla ändring, men det är någonting, som är af jmförelsevis underordnad betydelse.

Hvad vidare angår talet om att storkapitalet skulle i denna fråga ha så mycket att säga, får jag verkligen bekänna, att jag har en alldeles motsatt uppfattning. Jag tror, att det är ifrån storkapitalets sida, som motståndet hittills egentligen har utgått mot bankreformen, och att det intresse, som har varit förbundet med den fortfarande privata sedelutgifningsrätten, kan mycket snarare anses representera storkapitalet, om vi nu skola tala derom, än det intresse, som har sträfvat för sedelutgifningsrättens koncentrerung hos riksbanken.

Jag nämnde nyss, att efter min tanke det viktigaste var, att man gifve större stabilitet åt de normerande bestämmelserna för riksbankens verksamhet, och att jag ansåg det vara hufvudsaken, men jag kan icke heller dölja mitt intresse för en annan viktig sak, nemligen just den omtalade koncentrerungen af sedelutgifningsrätten hos riksbanken. Jag vet, att intresset för denna sak hos denna kammare varit mycket lifligt i alla tider, men det kan icke gerna komma i fråga, att man skulle ställa så, att riksbanken blefve den allena sedelutgifvande och komme att intaga den mera betydande ställning i det ekonomiska lifvet, som deraf vore en gifven följd, utan att man förut ser till, att man ock har större garantier än för närvarande i den lag, som skall vara bestämmande för riksbankens verksamhet. Då säger man: ja, den der lagen kan visserligen ha ett visst värde i sådant fall, men att Konungen får någon andel i förvaltningen af riksbanken, det behöfver dock icke blifva föllden deraf.

Den ärade talaren på stockholmsbanken kritiserade mycket strängt, att man kunde ha den uppfattningen, att denna af Konungen uti styrelsen insatte ledamot skulle ha någon sorts uppgift

att kontrollera styrelsens förvaltning. Ja, jag får finna mig uti att han så strängt bedömer den åsigten, men jag vågar för min del säga, att just det skulle efter min mening vara hans uppgift.

Det är ju nemligen så, att, när man vill att riksbankens verksamhet skall normeras af en af Konung och Riksdag stiftad lag, det väl icke är obilligt, att af den ena statsmagten tillsättes uti denna styrelse en representant, hvilken ser till, att den utaf Konung och Riksdag stiftade lagen verkligen kommer till tillämpning. Ty, mine herrar, att bedöma, huruvida en riksbanksstyrelse funktionerar lagenligt eller icke, det är icke detsamma som att bedöma, huruvida ett embetsverk funktionerar enligt gifna reglementen och instruktioner, utan det är en sak, som är mycket svårare att bedöma.

Det är väl sant, att statsrevisorerna och bankoutskottet en gång komma att blicka in uti bankstyrelsens förhållanden, men denna inblick erhålla de först vid en senare tidpunkt, och för öfrigt äro både bankoutskottet och statsrevisorerna uteslutande Riksdagens funktionärer.

Den andra statsmagten har således icke något tillfälle att bilda sig en föreställning om huruvida denna banklag efterleves, ty riksbankens åtgärder äro icke öppna för det offentlighetens ljus, som kastas öfver andra institutioner, emedan alla viktiga beslut och åtgärder utaf bankstyrelsen, särskildt allt sådant, som afser sjelfva de principala funktionerna inom banken, nemligen den metalliska valutans upprätthållande och sedelutgifningens begränsning inom vederbörliga proportioner, äro hemliga. Framför allt gäller det här den metalliska valutans upprätthållande och sedelfonderingen. Dessa åtgärder falla inom ett hemlighetsområde, som härvidlag existerar, kringgårdadt af grundlagen. Det är i fullmäktiges hemliga protokoll, som man har att söka alla dylika åtgärder, och då kan jag för min del icke finna, att det ligger någon oegentlighet deruti, att bland fullmäktige finnes en representant för regeringsmagten, icke alls för att utvidga regeringens magtområde — ty det kan hvarje menniska förstå, att icke kan denne ende ledamot, gent emot de sex af Riksdagen utsedde, drifva sin vilja igenom i strid med deras — utan för att från allmän synpunkt, i allmänhetens intresse en ytterligare garanti må finnas för att den för riksbanken gifna lagen verkligen blir efterlefd. Det är ur denna synpunkt, som hela denna fråga om en ledamots tillsättande af Konungen måste uppfattas.

Jag kan således för min del icke dela den farhåga, som uttalats, att någon oegentlighet skulle ligga i ett så beskaffadt förhållande, och jag vill för min del, såsom ett uttryck för min opinion i saken, gifva till känna, att jag kommer att rösta för reservanternas förslag. Jag vill dermed icke hafva sagdt, att icke jag anser, att en och annan formel brist vidlåder förslaget; men då det nu i alla fall icke lär vara någon utsigt, att förslaget i den form, hvori det möjligen kan komma att antagas af denna kammare, skall blifva hvilande, utan då det lär blifva föremål

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riksbankens
styrelse och förvaltning.*
(Forts.)

Ang. ändring i gällande bestämmelser rörande riksbankens styrelse och förvaltning. (Forts.)

för en vidare sammanjemkning och bearbetning inom konstitutionsutskottet, har jag för min del ingen betänklighet att vid detta tillfälle rösta för reservanternas förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Falk, Swartling*, vice talmanen *Östberg, Rydning, Svanberg* och *Höglund*.

Herr Elowson: Herr talman! Den senaste talaren framhöll, hurusom normerande bestämmelser för riksbanken vore behöfliga hufvudsakligen för att gifva riksbanken stabilitet. Jag har i motsats mot honom den goda tillförsigten till Kongl. Maj:t, att jag tror, det Kongl. Maj:t skall, om dessa normerande lagar äro behöfliga, föreslå dem för Riksdagen utan att, såsom förutsättning för ett förslag i denna riktning, uppställa det vilkoret, att Kongl. Maj:t skall få tillsätta en af fullmäktige i riksbankens styrelse. Håller man åter fast vid den synpunkten, att ingen förändring beträffande de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt af regeringen företages, med mindre än att Riksdagen medgifver den af Kongl. Maj:t föreslagna grundlagsändringen, så kan man icke komma ifrån att det här är fråga om en kompromiss. Jag vidhåller, herr greffe och talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Herr talman! En ärad talare på stockholmsbanken nämnde, att här visserligen finnes några, som ansåge, att förvandlingen af vissa bestämmelser angående riksbanken till civillag skulle, som han uttryckte sig, »ega ett visst värde». Detta yttrande, för så vidt dess mening var att gifva kammaren en mindre fördelaktig uppfattning om allvaret i någons öfvertygelse, kan icke träffa mig, ty jag anser, att denna förvandling skulle ha ett mycket stort värde och vara ett synnerligen viktigt vilkor för bankens säkerhet. Jag har uttryckligen förklarat, att jag anser en sådan lagstiftning vara af stor och särskild betydelse för riksbanken, och det vidhåller jag fortfarande. Men jag kan icke förstå, att man icke skulle kunna genomföra denna lagstiftning utan att antaga det förslag till grundlagsändring, som här föreligger.

Det vore just storkapitalet, yttrade samme talare, som hade satt sig till motvärn mot denna bankreform. Ja, det var förr, men som landet nu ligger, förstår man mycket väl, att denna reform kommer af sig sjelf, och då anser man det vara bäst att, medan tiden är, passa på att skaffa sig så stort inflytande som möjligt. Det är äfven på grund af den omständigheten, som jag tror, att Första Kammaren, om nu Andra Kammaren antager reservanternas förslag, också skall gå med på detsamma, möjligtvis med en eller annan mindre förändring. Ty man inser mer än väl, att detta är det mesta, som kan vinnas. Reformen af sedelutgifningen kommer af sig sjelf, det inser man nog. Hvad som är riktigt, det behöfver man ej tvinga fram genom våld på ifråga-

varande område, ty här verka lagar med samma kraft som naturlagar.

Då jag vände mig mot en talare på elfsborgslänsbanken, åsyftade jag det yttrandet af honom, att Kongl. Maj:t skulle genom den af honom tillsatte ordföranden tillse, att föreskrifterna för banken efterlefdes. Jag vände mig icke deremot, att denne ordförande sjelf skulle tillse, att föreskrifterna efterlefdes, ty det tillkommer väl hvarje medlem af riksbankens styrelse, således äfven denne. Men att han skulle vara bättre i stand att utöfva denna tillsyn därför, att han är tillsatt af Kongl. Maj:t, kan jag icke förstå.

Slutligen ville samme ärade talare på stockholmsbanken bagatellisera mina invändningar mot öfvergångsstadgandena. Men då hela denna lag, hela denna frågas lösning är satt i ett bestämt beroende af dessa öfvergångsstadganden, och då kammaren kan vara öfvertygad om att det icke blir något af med alltsammans, om icke de i öfvergångsstadgandena föreslagna förmånerna lemnas de enskilda bankerna, så kan kammaren förstå, hvilken betydelse öfvergångsstadgandena hafva, och att det alls icke är utan skäl, som jag nu upptagit dessa öfvergångsstadganden till debatt. De skäl, som jag mot desamma anført, har jag icke hört vederläggas, och under sådana förhållanden skulle det förefalla mig underligt, om kammaren nu antog ett förslag, som, enligt herr finansministerns yttrande i stadsrådsprotokollet, till sin uttryckliga förut-sättning har just dessa öfvergångsstadganden.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o afslag derå och bifall till herr friherre Barnekows m. fl. reservation; 3:o bifall till herr Ljungmans reservation; och 4:o ärendets återförvisande till utskottet för förnyad behandling. Herr talmannen upptog hvar och ett af dessa yrkanden till proposition i nu nämnd ordning, och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf, och sedan till kontraposition antagits bifall till herr friherre Barnekows m. fl. reservation, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af friherre Barnekow m. fl. afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

*Ang. ändring
i gällande
bestämmelser
rörande riks-
bankens sty-
relse och för-
valtning.
(Forts.)*

Omröstningen visade 75 ja, men 84 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkten 2.

Bifölles.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Back Per Ersson* under 4 dagar från och med den 26 dennes.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående understöd till kolonien Hall;

n:o 46, i anledning af väckt motion angående inrättande af allmänna uppfostringsanstalter för minderåriga brottslingar;

n:o 47, i anledning af väckt motion angående ändring i reglementet för sjömanshusen och ökad anslag till handelsflottans pensionsanstalt;

n:o 48, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret; och

n:o 49, i anledning af väckta förslag dels om ändring i gällande bestämmelser rörande de vissa enskilda jernvägsaktiebolag beviljade statslån, dels om anvisande af medel för understödande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels en i detta ämne väckt motion, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 40 med förslag till ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863; och

n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts dels i propositionen n:o 5 framlagda förslag till förordning angående blindundervisningen, dels ock i statsverksproposition gjorda framställningar beträffande undervisningsanstalter för blindas;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 63, i anledning af väckt motion angående tilläg till 5 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

n:o 64, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring i visst syfte af förordningen angående in-teckning af fast egendom den 16 juni 1875;

n:o 65, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser om exekutiv försäljning af fastighet m. m.; och

n:o 66, i anledning af väckt motion om förslag till ny lego-stadga; samt

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 191, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts ut-låtande n:o 9 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående obligatorisk kontroll af till salu hållna konstgjorda gödningsämnen och beredda foderämnen.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,34 på natten.

In fidem

E. Nathorst Böös.